

บทที่ ๔

สื่อมวลชนในวิกฤตการณ์ทางการเมือง

๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๘

สื่อมวลชนในวิกฤตการณ์ทางการเมือง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

ก่อนที่จะกล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนในวิกฤตการณ์ทางการเมือง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น จำเป็นจะต้องกล่าวถึงพัฒนาการสำคัญ ๒ ประการที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนและการสื่อสารทางการเมืองภายใต้รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เสียก่อน พัฒนาการที่ว่าในประการแรกก็คือ การขยายตัวของสื่อมวลชนในแง่ของจำนวน และในประการที่ ๒ ก็คือการตื่นตัวทางด้านความคิดทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแสดงออกซึ่งทัศนคติอันเสรี ตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบจากสังคมโดยผ่านทางสื่อต่าง ๆ อาทิ หนังสือ และนิตยสารต่าง ๆ

การขยายตัวของสื่อมวลชนในแง่ของจำนวน ภายใต้ระยะเวลา ๑๐ ปีของการบริหารประเทศของจอมพลถนอม กิตติขจร นั้น สื่อมวลชนมีการขยายตัวขึ้นมากในแง่ของจำนวน ซึ่งน่าจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจแบบ "น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ" ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สื่อมวลชนก็มีพัฒนาการเช่นเดียวกับการพัฒนารุ่งเรืองด้วยการสร้างถนนหนทาง ตึกราม วัดถูต่าง ๆ ในสมัยนั้น นั่นก็คือ การเพิ่มปริมาณแต่ไม่เพิ่มคุณภาพ

สถานีวิทยุกระจายเสียงซึ่งมี เป็นจำนวนมากนั้นก็มีการขยายตัวมากในการรับใช้วงการธุรกิจการค้า มีการโฆษณาสินค้ามากมายไม่จำกัดในทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นยารักษาโรคไปจนถึงกิจการใหญ่ ๆ โต ๆ รัฐบาลสนใจที่จะควบคุมวิทยุแต่เฉพาะทางด้านการเมือง มีการเข้มงวดกวดขันแต่ในขณะเดียวกันก็ปล่อยปละละเลยให้เสนอรายการประเภทบันเทิงอย่างไม่จำกัด ทางด้านโทรทัศน์ก็เช่นกัน ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ และ พ.ศ. ๒๕๑๓ มีการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ในส่วนกลาง ๒ สถานี คือ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง ๗ และสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓ ตามลำดับ

ซึ่งทั้ง ๒ สถานเป็นสถานที่เริ่มออกอากาศด้วยระบบสีและเป็นไปเพื่อการบันเทิงมากกว่าหน้าที่
 อย่างอื่น ลักษณะของการควบคุมเข้มงวดเฉพาะรายการทางด้านการเมือง แต่ปล่อยปละละเลย
 ในการทำหน้าที่ด้านอื่น ๆ จึงเป็นลักษณะหรือรูปแบบปกติของวิทยุและโทรทัศน์ ส่วนหนังสือพิมพ์นั้น
 ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนที่เป็นของเอกชน รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ยังคงควบคุมหนังสือพิมพ์
 ในลักษณะเดียวกับสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์^๑ กล่าวคือ ยังคงใช้ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๗
 เป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมการกระทำหน้าที่ของสื่อมวลชนประเภทนี้

ผลของการใช้ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๗ ทำให้การขอใบอนุญาตเพื่อออกหนังสือพิมพ์
 รายวันและรายอื่น ๆ เป็นไปไม่ได้ ดังนั้น เมื่อหนังสือพิมพ์ใดทำความผิดฐานละเมิดข้อกำหนดตาม
 ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๗ แล้วถูกลงโทษด้วยการสั่งปิดและยึดใบอนุญาตแล้วก็จะมีการดำเนิน
 การร้อง देंขอซื้อ "หัวหนังสือพิมพ์" หรือใบอนุญาตจากผู้ที่ครอบครองอยู่ ในระยะนั้น การซื้อขาย
 "หัวหนังสือพิมพ์" หรือใบอนุญาตจึงเป็นธุรกิจที่ทำกำไรให้แก่ผู้ที่ครอบครองมากมายทีเดียว และใน
 ขณะเดียวกันก็เป็นวิธีการแก้ปัญหาของนายทุนหนังสือพิมพ์ที่ต้องการดำเนินธุรกิจภายใต้สถานการณ์
 และเงื่อนไขในการควบคุม เช่นนี้

หนังสือพิมพ์ไทยในยุคของจอมพลถนอม กิตติขจรนั้นจึงเป็นหนังสือพิมพ์ที่ถูกจำกัดบทบาท
 ทางการเมืองเพราะกลัวถูกคำสั่งปิด ในขณะเดียวกัน การดำเนินกิจการในลักษณะที่เป็นธุรกิจซึ่ง
 จำเป็นต้องทำกำไรและต้องอยู่รอดจึงต้องหันไปหาเรื่องที่เป็นกำไรอย่างอื่น สนองความอยากรู้
 อยากเห็นของคน หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จึงทำหน้าที่ทางด้านการเมืองไม่มากนัก โดยเฉพาะในระยะ
 หลังการปฏิวัติ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ ซึ่งบ้านเมืองมีการประกาศใช้กฎหมายการศึกษาและคำสั่งคณะปฏิวัติ
 ฉบับต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ก็จำเป็นต้องกระทำตัว "วางเฉย" ต่อการกระทำของคณะปฏิวัติ ทำหน้าที่
 เสนอข่าวที่มาจากคณะปฏิวัติในรูปของข่าวสำเร็จรูปเป็นประจำทุกวัน การหลีกเลี่ยงที่จะเผชิญหน้า
 กับรัฐ และหันไป "เล่น" กับข่าวสังคม ความพึงพอใจของชนชั้นสูงตลอดจนความบันเทิงต่าง ๆ แทน

ไพโรต สุภัญญา ตีระวนิช. หนังสือพิมพ์ไทย จากปฏิวัติ ๒๔๗๕ สู่ปฏิวัติ ๒๕๑๖.

(กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, พ.ศ. ๒๕๒๕).

ในช่วงระยะดังกล่าวนี้ การแบ่งหนังสือพิมพ์ออกเป็น ๒ แนว คือ แนวนิยม (popular newspaper) กับแนวคุณภาพ (quality newspaper) เป็นสิ่งซึ่งเห็นได้ชัด หนังสือพิมพ์แนวนิยมซึ่งเล่นข่าวเบา (soft news) มุ่งจำนวนการขายและการเสนอเนื้อหาที่มีลักษณะเร้าความสนใจมีอยู่เป็นจำนวนมาก อาทิ ไทยรัฐ เดลินิวส์ เดลินิวส์ บ้านเมือง ในขณะที่เดียวกัน หนังสือพิมพ์แนวคุณภาพ ซึ่งมุ่งเสนอข่าวหนัก (hard news) เสนอข้อมูลข่าวสารและทัศนะทางการเมืองก็เริ่มจะได้รับความนิยม ทั้งนี้ น่าจะเป็นผลมาจากการตื่นตัวในด้านสิทธิเสรีภาพและความสนใจกิจการบ้านเมืองของนิสิตนักศึกษาและคนรุ่นใหม่ ในช่วงระยะปี พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๕ นั้น หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ ซึ่งมีนพพร บุญยฤทธิ์ เป็นบรรณาธิการ ด้วยข้อเขียนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และนักเขียนมีชื่อซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อาทิ สุทธิชัย หยุ่น ชรรค์ชัย บุนปาน สุจิตต์ วงษ์เทศ เสถียร จันทิมาธร ฯลฯ ทำให้ได้รับความนิยมอย่างมากจากประชาชน จำนวนจำหน่ายของ สยามรัฐ ได้พุ่งขึ้นสูงที่สุดนับแต่นั้นมา^๑ (จนกระทั่งถึงสมัยที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่ สยามรัฐ มีจำนวนจำหน่ายลดลง) หนังสือพิมพ์อีกฉบับหนึ่งก็คือ ประชาธิปไตย ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์เก่าแต่เปลี่ยนนโยบายใหม่^๒ ที่ได้รับการต้อนรับจากปัญญาชน อาจารย์ นิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของหนังสือที่จัดพิมพ์

การตื่นตัวทางด้านความคิดทางการเมือง

กรณีการทุจริตที่ดินบริเวณ
ในการบริหารมหาวิทยาลัย มีชื่อว่า รัฐธรรมนูญ โดยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ก็เป็น
ผู้บริหารมหาวิทยาลัย^๓ ของนิสิตนักศึกษาที่ให้ความสนใจอย่างจริงจังในเรื่องรัฐธรรมนูญโดยได้รับความ
ของรัฐบาลทหารที่^๔ การในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งหนังสือ กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ
นั้นก็กลับมิได้ถูกนำมาใช้กับนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ในช่วง^๕ ๒๕๑๖ นั้นก็เป็นตัวอย่างอันดีที่
ปัญญาของนิสิตนักศึกษาเจริญงอกงาม มีการแสดงออกทางความคิดที่
เขียน เป็นช่วงที่นิสิตนักศึกษาหันมาสนใจสังคมและบ้านเมืองมากกว่า

^๑ ความข้อนี้ ผู้ศึกษาได้รับข้อมูลโดยตรงจากบรรณาธิการและนักเขียน. _____ ารเมือง
สมัยที่ผู้ศึกษาได้ไปฝึกงานก่อนจบการศึกษาปริญญาตรีที่เทศศาสตร์ที่หนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าว เป็น
เวลา ๑ เดือน ในช่วงมีนาคม - เมษายน ๒๕๑๕.

ก่อนหน้าเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ มีการออกหนังสือและนิตยสาร วารสารต่าง ๆ เพื่อเป็นสื่อในการแสดงออกทางความคิดต่าง ๆ มากมาย ที่สำคัญก็คือ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ (ซึ่งได้เริ่มออกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๖) ได้จัดทำ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับนิสิตนักศึกษา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ และ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ฉบับบัณฑิต ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ชัยพฤกษ์ฉบับนักศึกษาประชาชน เริ่มออกในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ วิทยาสารปริทัศน์ เริ่มออกในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ มหาราชภูฏาร์ เริ่มออกในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ และ ลอมฟาง เริ่มออกในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ วารสารเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นแหล่งให้ความรู้คิดและภูมิปัญญาแก่นิสิตนักศึกษาและคนรุ่นใหม่ อีกทั้งเป็นสื่อในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางสังคมของเขาเหล่านั้น

นอกจากวารสารฉบับต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ก็ยังมีการริเริ่มจัดพิมพ์หนังสือซึ่งเป็นงานวรรณกรรมในเชิงปัญญาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นงานเก่าเอามาพิมพ์ใหม่ และทั้งที่เป็นงานเขียนของคนรุ่นใหม่ ซึ่งเริ่มเสนอความคิดเห็นของตนเอง เสนออุดมการณ์ และตั้งคำถามกับสังคม งานเหล่านี้ก็เช่น เราจะไปทางไหนกัน โดยวิทยากร เชียงกูล กูเป็นนิสิตนักศึกษา โดย สุจิตต์ วงษ์เทศ วรรณคดีกับชีวิต โดยบรรจง บรรเจิดศิลป์ เป็นต้น เนื้อหาของหนังสือที่จัดพิมพ์ก่อนวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้นได้สะท้อนให้เห็นปัญหาความขัดแย้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมให้เป็นไปตามวิถีทางที่ถูกต้องชอบธรรม

หนังสือที่มีชื่อว่า รัฐธรรมนูญ โดยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของผลงานของนิสิตนักศึกษาที่ให้ความสนใจอย่างจริงจังในเรื่องรัฐธรรมนูญ โดยได้รับความสนับสนุนจากนักวิชาการในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งหนังสือ กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ อันเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมือง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั่นก็เป็นตัวอย่างอันดีที่สะท้อนให้เห็นความคิดและกิจกรรมในเชิงปัญญาของนิสิตนักศึกษา

หน้าที่และบทบาทของสื่อมวลชน

ในการพิจารณาหน้าที่และบทบาทของสื่อมวลชนในวิกฤตการณ์ทางการเมือง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น จำเป็นจะต้องแยกพูดถึงสื่อมวลชนที่เป็นของรัฐและของเอกชนต่างหากจากกัน ทั้งนี้เพราะวิฤตและโทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อมวลชนที่รัฐเป็นเจ้าของนั้นก็ทำหน้าที่และบทบาทอย่างหนึ่ง หนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นอิสระนั้นก็ทำหน้าที่ต่างออกไป

ในช่วงก่อนหน้าที่จะเกิดวิกฤตการณ์นั้น หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ในการรายงานข่าว ความเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาในกรณีต่าง ๆ เช่น การเดินขบวนคัดค้านการออกคำสั่งคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๔๔ เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๑๔ การเดินขบวนประท้วง เรื่องการที่นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ๔ คน ถูกลบชื่อออกจากมหาวิทยาลัย การเสนอข่าวต่าง ๆ อันเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษา นั้นเป็นการทำหน้าที่รายงานข่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอันเป็นหน้าที่ปกติของหนังสือพิมพ์ จากการศึกษาหนังสือพิมพ์ไทยประเภทแนวนิยม และแนวคุณภาพในช่วงก่อนหน้าเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม นั้น การเสนอข่าวการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ของหนังสือพิมพ์แนวนิยมนั้น มีลักษณะเป็นการรายงานข่าวซึ่งมีลักษณะเร้าอารมณ์ (sensational) มีรายละเอียด ซึ่งเป็นลักษณะธรรมชาติของการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ไทย ในแนวนิยมทั่ว ๆ ไป ส่วนการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ในแนวคุณภาพนั้นมักจะมีลักษณะเรียบสั้น แต่จะมีการเสนอบทวิเคราะห์ วิจารณ์และทัศนะต่าง ๆ ในหน้าอื่น ๆ อันเป็นการให้ความคิดและทัศนะที่หลากหลายออกไป ส่วนสื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์นั้นไม่มีการรายงานข่าวชนิดนี้ เนื่องจากจรรยาบรรณของวิทยุโทรทัศน์จะเป็นลักษณะของการรายงานที่เป็นเรื่องราวการ วิทยุและโทรทัศน์จึงไม่ได้ทำหน้าที่ในการ เป็นสื่อรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่จะจำกัดอยู่เฉพาะการเป็นสื่อ รายงานข่าวจากรัฐบาลไปสู่ประชาชนเท่านั้น เมื่อพิจารณาในแง่นี้ หนังสือพิมพ์ไม่ว่าจะเป็น หนังสือพิมพ์ในแนวนิยมหรือแนวคุณภาพก็ตาม ได้กระทำหน้าที่ของการเป็นแหล่งข่าวสารที่มีใช่เป็น เรื่องราชการแต่เพียงแหล่งเดียว การทำหน้าที่ให้ข่าวสารเช่นนี้จึงทำให้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชน ที่มีบทบาทสำคัญในสังคมไทย เพราะผู้รับสารจากสื่อมวลชนจำเป็นจะต้องแสวงหาข่าวที่แปลกและ ที่ต่างออกไปจากข่าวของรัฐบาลและหน่วยราชการ โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในเมืองหลวงและ เมืองใหญ่ต่าง ๆ ซึ่งสะดวกที่จะหาซื้อหนังสือพิมพ์อ่านได้ง่าย

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองที่ความเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาประชาชนผู้สนใจในกิจการ บ้านเมืองได้ถูก "สื่อ" ไปถึงมวลชนเป็นระยะ ๆ ตลอดมา โดยเฉพาะในช่วงที่ศูนย์กลางนิสิต นักศึกษาจัดกิจกรรมทางสังคมและการเมืองต่าง ๆ

หนังสือพิมพ์กับการเสนอข่าววิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

การวิเคราะห์การเสนอข่าวสารเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ทางการเมืองในครั้งนี้ ผู้ศึกษา ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ออกจำหน่ายอย่างสม่ำเสมอในขณะนั้นทุกฉบับ หนังสือพิมพ์ภาษาไทยที่ได้ทำการวิเคราะห์ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ บ้านเมือง ชาวไทย สยามรัฐ ประชาธิปไตย และหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษได้แก่ บางกอกโพสต์ บางกอกเวิร์ลด์ และ เดอะเนชั่น (ดูรายละเอียดในตารางที่ ๔) ช่วงระยะเวลาที่จะทำการวิเคราะห์ ได้แก่ ช่วงเวลาดังแต่วันที่ ๑ - ๓๑ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทั้งนี้โดยแบ่งช่วงของการวิเคราะห์ออกเป็น ๓ ระยะ คือ

๑. ระยะก่อนวิกฤตการณ์ ระหว่างวันที่ ๑ - ๖ ตุลาคม ๒๕๑๖
๒. ระยะระหว่างวิกฤตการณ์ ระหว่างวันที่ ๗ - ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖
๓. ระยะหลังวิกฤตการณ์ ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๓๑ ตุลาคม ๒๕๑๖

การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษดังกล่าวนี้ มุ่งที่จะศึกษาประเด็นต่อไปนี้ คือ

๑. ขอบข่ายและรูปแบบของการเสนอข่าวและภาพอันเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ในระยะต่าง ๆ เพื่อที่จะได้ทราบจุดเน้นของการทำหน้าที่เสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับที่มีต่อวิกฤตการณ์ ทั้งนี้โดยศึกษาถึงจำนวนครั้ง รายละเอียดตลอดจนเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับใช้ในการเสนอข่าวสารดังกล่าว

๒. การศึกษาบทวิจารณ์ อันประกอบด้วยบทบรรณาธิการและบทความต่าง ๆ เกี่ยวกับวิกฤตการณ์เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มของทัศนคติและความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับที่มีต่อวิกฤตการณ์ในระยะต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญในการสร้างและหล่อหลอมความคิดเห็นของสาธารณชนซึ่งเป็นผู้รับสารสื่อมวลชนโดยทั่วไป และยังเป็นการแสดงปฏิกิริยาป้อนกลับ (feed back) ไปยังผู้นำของประเทศด้วย

นอกจากการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ทุกฉบับดังกล่าวแล้ว ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเนื้อหาโดยรวม ๆ ของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับทั้งก่อนหน้าและช่วงหลังเวลาที่ทำการวิเคราะห์ประกอบด้วย นอกจากนี้ ก็จะได้เสนอลักษณะการเสนอเนื้อหาอันเกี่ยวเนื่องกับวิกฤตการณ์ของหนังสือพิมพ์ไทยชั้นนำ ๒ ฉบับในเวลานั้นโดยละเอียด ได้แก่ ไทยรัฐ และ สยามรัฐ ซึ่งถือได้ว่าต่างเป็นตัวแทนหนังสือพิมพ์แนวนิยม และหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพในช่วงเวลาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ผลของการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ทุกฉบับดังกล่าวข้างต้นปรากฏดังนี้

ตารางที่ ๔

หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ทำการตี

ในวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

ชื่อ	กำหนดออก	บรรณาธิการ	จำนวนหน้า	ราคา	จำนวนจำหน่ายโดยประมาณ	
<u>ไทยรัฐ</u>	เช้า	นายกำพล วัชรพล	๑๖	๑.๕๐	๓๕๐,๐๐๐	เป็น
<u>เดลินิวส์</u>	เช้า	นายประพันธ์ เทตระกุล	๑๖	๑.๕๐	๑๒๐,๐๐๐	เป็น
<u>บ้านเมือง</u>	เช้า	นายมานะ แพร่พันธ์	๑๒	๑.๐๐๐	๓๐,๐๐๐	เป็น
<u>สยามรัฐ</u>	บ่าย	นายนพพร บุญญฤทธิ์	๑๒	๑.๕๐	๕๐,๐๐๐	ไม่
<u>ชาวไทย</u>	บ่าย	นายเฉลิม วุฒิชัย	๑๖	๑.๐๐	๒๐,๐๐๐	เป็น
<u>ประชาธิปไตย</u>	เช้า	นายณรงค์ เกตุทัต	๑๒	๑.๕๐	๕๐,๐๐๐	เป็น
<u>บางกอกโพสต์</u>	เช้า	นายไมเคิล กอร์แมน	๒๐	๕.๐๐	๓๐,๐๐๐	ทำ
<u>บางกอกเวิลด์</u>	บ่าย	นายแกรมม์ สแตนตัน	๒๔	๒.๐๐	๒๐,๐๐๐	เป็น
<u>เดอะ เนชั่น</u>	เช้า	นายสุทธิชัย หยุ่น	๒๐	๓.๐๐	๒๐,๐๐๐	เป็น

๑. ขอบข่ายและรูปแบบของการ เสนอข่าวและภาพเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ในระยะต่าง ๆ จากการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษในเวลานั้น พบว่า หนังสือพิมพ์ทุกฉบับถือว่า ข่าวเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นข่าวที่มีความสำคัญ มีความรุนแรง จึงได้รายงานข่าวโดยใช้เนื้อที่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ไทยในแนวนิยม ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ บ้านเมือง ได้ทำหน้าที่รายงานข่าวเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ในลักษณะที่มี รายละเอียดค่อนข้างยืดยาว และมีลักษณะเร้าอารมณ์ แต่เนื่องจากหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับมีความสนใจ ในการครอบคลุมข่าวด้านต่าง ๆ และศักยภาพในการทำหน้าที่ไม่เท่ากัน จึงทำให้การเสนอข่าวและ ภาพเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ในระยะต่าง ๆ แตกต่างกันไป คือ

๑.๑ ระยะก่อนวิกฤตการณ์ ระหว่าง ๑ - ๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ หนังสือพิมพ์ที่ เสนอ รายงานข่าวเกี่ยวกับกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ได้แก่ หนังสือพิมพ์แนวคุณภาพซึ่งสนใจในข่าวการบ้าน การเมืองมากกว่าข่าวหนังสือพิมพ์แนวนิยม คือ สยามรัฐ ประชาธิปไตย และหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ ทั้ง ๓ ฉบับ นอกจากนั้นก็มี ไทยรัฐ ที่ได้เสนอข่าวการประท้วงคำสั่งห้ามนักศึกษาสังกัดกระทรวง ศึกษาธิการร่วมกิจกรรมกับศูนย์นิสิตฯ หนังสือพิมพ์ เดลินิวส์ บ้านเมือง และ ข่าวไทย ไม่มีการ เสนอข่าวเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด การที่หนังสือพิมพ์ฉบับ ดังกล่าวไม่ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับการเรียกร้องก็เป็นเพราะความไม่สนใจในการเสนอข่าวทางด้าน การเมืองมากเท่าหนังสือพิมพ์ฉบับที่เสนอข่าวเกี่ยวกับการเรียกร้องประการหนึ่ง นอกจากนั้นก็ เป็นผลมาจากความล่าช้าในการเสนอข่าว โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ข่าวไทย ที่แม้จะมีลักษณะ เป็น หนังสือพิมพ์ในแนวคุณภาพที่เป็นการเสนอข่าวการเมืองมากกว่าข่าวอาชญากรรม แต่ก็ไม่มีข่าวยานที่ สามารถเสนอข่าวอย่างฉับไวได้

๑.๒ ระยะระหว่างวิกฤตการณ์ ระหว่างวันที่ ๗ - ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ หนังสือพิมพ์ทุกฉบับในช่วงนี้ให้ความสำคัญกับเหตุการณ์มากที่สุด โดยเสนอข่าวเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ ในลักษณะที่เป็นข่าวเดี่ยวโดด ๆ ในหน้า ๑ และมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ในลักษณะที่ยืดยาว ความแตกต่างระหว่างหนังสือพิมพ์ไทยแนวนิยม กับแนวคุณภาพในการเสนอข่าวก็คือ ในขณะที่ หนังสือพิมพ์แนวนิยมเสนอข่าววิกฤตการณ์ในลักษณะที่เป็นข่าวเดี่ยว แต่มีความยาวของข่าวซึ่งใช้ เนื้อที่เฉลี่ยระหว่าง ๒-๕ หน้าหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์แนวคุณภาพซึ่งให้รายละเอียดมากแต่นิยม เสนอในลักษณะแยกข่าวออกเป็นข่าวเหตุการณ์ด้านต่าง ๆ ประมาณ ๔-๗ ข่าว (โดยเฉลี่ย)

ซึ่งก็คล้ายกับการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษอีก ๓ ฉบับ ที่ไม่ได้เสนอข่าววิกฤตการณ์ เป็นเพียงข่าวเดียว หากแต่แยกเสนอเป็นหลายข่าวตามประเด็นข่าว และลักษณะที่เห็นได้ชัดในช่วงรุนแรงที่สุดของวิกฤตการณ์ ก็คือ การตัดการเสนอข่าวเกี่ยวกับต่างประเทศออกหมดจากข่าวหน้า ๑ โดยเสนอแต่ข่าววิกฤตการณ์อย่างเดียว

๑.๓ ระยะเวลาหลังวิกฤตการณ์ ระหว่างวันที่ ๑๗ - ๓๑ ตุลาคม ๒๕๑๖ หนังสือพิมพ์ไทยทุกฉบับยังคงให้ความสำคัญในการเสนอข่าวและภาพที่เกี่ยวกับเหตุการณ์อยู่เช่นเดียวกับระยะที่ ๒ เป็นที่น่าสังเกตว่า ในระยะแรกนั้น หนังสือพิมพ์ทุกฉบับมีลักษณะที่ค่อนข้างระมัดระวังในการเสนอข่าวเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกควบคุมจากรัฐบาล แต่เมื่อเหตุการณ์ได้ทวีความรุนแรงขึ้น หนังสือพิมพ์ทุกฉบับก็ได้เสนอเนื้อหาในลักษณะที่เป็นรายละเอียด และเมื่อรัฐบาลต้องลาออก หนังสือพิมพ์ก็ได้เสนอข่าวและภาพในลักษณะที่ไม่ต้องระมัดระวังตัวอีกต่อไป หนังสือพิมพ์แนวนิยมทั้ง ๓ ฉบับ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ และ บ้านเมือง เสนอข่าวเกี่ยวกับความคลี่คลายของวิกฤตการณ์ การออกนอกประเทศของจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์ ตลอดจนการขูดคูดึงเบื้องหลังกรณีการทุจริตต่าง ๆ ของอดีตผู้นำทั้งสามโดยไม่สนใจข่าวอื่น ๆ เลย ส่วนหนังสือพิมพ์ในแนวคุณภาพนั้นก็ยังคงลักษณะของการเสนอข่าวโดยแยกข่าวหน้า ๑ เป็นหลายข่าวตามประเด็นของข่าว แต่ทั้งหมดเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเนื่องกับวิกฤตการณ์ทั้งสิ้น สำหรับหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษทั้ง ๓ ฉบับ ก็เสนอข่าวและภาพเหตุการณ์ภายหลังวิกฤตการณ์ในลักษณะที่ใกล้เคียงกันทั้ง ๓ ฉบับ

๒. บทวิจารณ์อันประกอบด้วยบทความและบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ จากการวิเคราะห์เนื้อหา ปรากฏดังนี้

๒.๑ ระยะเวลาก่อนวิกฤตการณ์ระหว่าง ๑ - ๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ หนังสือพิมพ์แนวนิยมทั้ง ๓ ฉบับไม่มีการเสนอบทความ และบทบรรณาธิการแต่อย่างใดทั้งสิ้น ส่วนหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพได้แก่ สยามรัฐ ประชาธิปไตย และ ข่าวไทย นั้น มีเพียง ๒ ฉบับแรกที่เสนอบทความเกี่ยวกับการเรียกร้องรัฐธรรมนูญและกิจกรรมของนิสิตนักศึกษา ในขณะที่ ข่าวไทย มีลักษณะที่ระมัดระวังตัวและไม่มึบทวิจารณ์การเมืองไทย เพราะมักจะเน้นเรื่องต่างประเทศโดยนักเขียนรุ่นเก่า ๆ มากกว่า ส่วนหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษนั้น มีเพียง เดอะ เนชั่น เท่านั้นที่เสนอบทวิจารณ์ไว้ในหน้า ๑ เพียงครั้งเดียว แสดงทัศนคติที่เห็นด้วยกับการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

๒.๒ ระยะระหว่างวิกฤตการณ์ ระหว่าง ๗ - ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ ในระยะนี้ เป็นระยะที่เหตุการณ์ได้ค่อย ๆ ทวีความรุนแรงมากขึ้น และอยู่ในความสนใจของสาธารณชน โดยทั่วกัน หนังสือพิมพ์ทุกฉบับได้เสนอบทความและบทบรรณาธิการอันเกี่ยวเนื่องกับวิกฤตการณ์ เป็นจำนวนมาก ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นทัศนะที่หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับมีต่อประเด็นปัญหาดังกล่าว บทวิจารณ์ในหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ในระยะนี้มีลักษณะที่แสดงทัศนะที่เป็นกลาง อันเป็นลักษณะที่เป็น ความระมัดระวังตั้งของหนังสือพิมพ์ภายใต้การประกาศกฎอัยการศึกและประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๗ แต่ทัศนะที่สะท้อนออกมาทั้งในแง่ที่เป็นบทบรรณาธิการและบทความที่ลงชื่อผู้เขียนล้วนแสดงให้เห็นถึงการไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลตั้งข้อหาที่กลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญรุนแรงเกินความเป็นจริง การไม่เห็นด้วยกับข้อกล่าวหาว่าการกระทำของกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญเป็นแผนของคอมมิวนิสต์ และมีทัศนะที่แสดงให้เห็นว่าการกระทำของกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิอันพึงมีและพึงกระทำ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ในการเสนอบทวิจารณ์แล้ว เห็นได้ชัดว่า ทัศนะของหนังสือพิมพ์บ้านเมืองในระยะแรกที่แสดงต่อการเรียกร้องของนิสิตนักศึกษานั้น เป็นทัศนะที่ค่อนข้างเป็นลบ ต่อมาภายหลังจึงเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่เห็นด้วยกับการกระทำของนิสิตนักศึกษา ในขณะที่ไทยรัฐ และเดลินิวส์ วางตัวเป็นกลางและค่อนข้างจะเอนเอียงมาทางด้านนิสิตนักศึกษา มากกว่า ส่วนชาวไทย นั้นเนื่องจากนโยบายการดำเนินการค่อนข้างจะระมัดระวังและเน้นหนัก การวิจารณ์เรื่องต่างประเทศมากกว่า จึงมีผู้จะมีบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์และการแสดงทัศนะ ที่เด่นชัดนัก บทวิจารณ์และบทบรรณาธิการจึงมีลักษณะ เป็นกลางและเป็นไปตามสถานการณ์แวดล้อม มากกว่าที่จะได้แสดงบทบาทอันแหลมคมต่อวิกฤตการณ์แต่อย่างใด นอกจากนั้น ในช่วงรุนแรงที่สุด ของวิกฤตการณ์ หนังสือพิมพ์ไทยทุกฉบับ (ยกเว้นชาวไทยซึ่งคงความเสมอต้นเสมอปลายไม่แสดงความตื่นเต้นต่อวิกฤตการณ์) เน้นการเสนอข่าวและภาพ โดยยกคอลัมน์ประจำต่าง ๆ ออกทั้งหมด สำหรับหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ ๓ ฉบับ มี บางกอกโพสต์ และ เดอะ เนชั่น เสนอบทวิจารณ์ แสดงทัศนะในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน คือ ไม่เห็นด้วยกับการตั้งข้อหาที่รุนแรงต่อกลุ่มผู้เรียกร้อง รัฐธรรมนูญในขณะที่บางกอก เวิร์ลด์ เสนอบทความและบทบรรณาธิการน้อยครั้งกว่าดังรายละเอียด ในตารางที่ ๑๐

๒.๓ ระยะหลังวิกฤตการณ์ ระหว่าง ๑๗ - ๓๑ ตุลาคม ๒๕๒๖ ในระยะนี้ เป็นระยะที่หนังสือพิมพ์ทุกฉบับทั้งไทยและอังกฤษมีความรู้สึกปลอดภัยจากการถูกควบคุม อันเนื่องมาจากการล่มสลายของรัฐบาลเก่า ดังนั้น จึงเป็นระยะที่การวิพากษ์วิจารณ์เป็นไปอย่างเสรีมากกว่า ๒ ระยะแรกเป็นอันมาก การแสดงทัศนะของหนังสือพิมพ์ในช่วงนี้จึงมีในทุกด้านและมีจำนวนมาก กว่าระยะอื่น ๆ ทัศนะที่แสดงออก ก็คือ การชื่นชมกับการร่วมมือร่วมใจของขบวนการนิสิตนักศึกษา การเรียกร้องให้รัฐบาลใหม่แก้ปัญหาของประเทศให้ถูกจุดเพื่อบรรลุไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย และการเสนอความเห็นในการจัดการเกี่ยวกับทรัพย์สินและการบริหารผิดพลาดของจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์

โดยสรุปแล้ว การกระทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์รายวันทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในขณะนั้นจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในระยะแรก ซึ่งหนังสือพิมพ์ในแนวนิยมต่าง ๆ ไม่สู้จะกล้า วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากนัก แต่ใช้วิธีการเสนอข่าวจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง อาทิ การเสนอ ภาพการชุมนุม และภาพโปสเตอร์ต่าง ๆ ซึ่งก็เท่ากับ เป็นการสื่อสารทัศนะที่นิสิตนักศึกษามีต่อ ผู้บริหารประเทศไปยังสาธารณชนโดยทั่วไป ในขณะที่วิกฤตการณ์ทวีความรุนแรงขึ้น หนังสือพิมพ์ ก็ได้ขยายความสนใจที่จะครอบคลุมเนื้อหาต่าง ๆ โดยเสนอเป็นข่าวและภาพในรายละเอียด ด้วยการยกคอลัมน์ประจำต่าง ๆ ที่ไม่มีความสำคัญออกแทบทั้งหมด หนังสือพิมพ์ในช่วงวิกฤตการณ์ จึงไม่ได้กระทำหน้าที่รายงานข่าวอื่น ๆ ทั้งในและนอกประเทศเพราะถือว่ามิได้ เป็นเรื่องที่อยู่ใน ความสนใจของสาธารณชนแต่อย่างใด การเสนอบทวิจารณ์ที่มีลักษณะ เป็นอิสระ มีความ เสรีเต็มที่ เกิดขึ้น เมื่อรัฐบาลเก่าหมดอำนาจลง การคงความเร้าอารมณ์และให้ความสำคัญต่อวิกฤตการณ์ ที่ผ่านมาในระยะหลังวิกฤตการณ์ เป็นทั้งผลสะท้อนของความรู้สึกสิ้น ใจจากวิกฤตการณ์และ เป็น ทั้งการสนองความต้องการที่จะรู้ของสาธารณชนในเวลานั้น รายละเอียดของข้อขบข้ายและรูปแบบ การเสนอเนื้อหา ตลอดจนทัศนะของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ที่มีต่อวิกฤตการณ์ แสดงไว้ใน ตารางที่ ๑๐ และ ๑๑

ตารางที่ ๑๐

ขอบข่ายและรูปแบบของการ เสนอข่าวและบทวิจารณ์ของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ

ในวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

หนังสือพิมพ์	การ เสนอข่าว	จำนวน รูป	จำนวน บทความ	จำนวน บทบรรณาธิการ
ไทยรัฐ				
ระยะก่อนวิกฤตการณ์	มีการ เสนอข่าว เล็ก ๆ ๑ ข่าว	-	-	-
ระหว่างวิกฤตการณ์	เสนอข่าวในลักษณะที่สำคัญหน้า ๑	๘๐	๗	๔
ระยะหลังวิกฤตการณ์	เสนอข่าวในลักษณะที่สำคัญหน้า ๑	๒๖๑	๒๖	๑๐
เดลินิวส์				
ระยะก่อนวิกฤตการณ์	ไม่มีการ เสนอข่าว	-	-	-
ระหว่างวิกฤตการณ์	เสนอข่าวในลักษณะที่สำคัญหน้า ๑	๗๓	๘	๒
ระยะหลังวิกฤตการณ์	เสนอข่าวในลักษณะที่สำคัญหน้า ๑	๒๕๘	๔๑	๑๑
บ้านเมือง				
ระยะก่อนวิกฤตการณ์	ไม่มีการ เสนอข่าว	-	-	-
ระหว่างวิกฤตการณ์	เสนอข่าวในลักษณะที่สำคัญหน้า ๑	๓๖	๗	๔
ระยะหลังวิกฤตการณ์	เสนอข่าวในลักษณะที่สำคัญหน้า ๑	๑๖๕	๒๕	๑๒
สยามรัฐ				
ระยะก่อนวิกฤตการณ์	มีการ เสนอข่าว ๓ ข่าว	๓	๖	-
ระหว่างวิกฤตการณ์	เสนอข่าวในลักษณะที่สำคัญหน้า ๑	๕๕	๑๒	๕
ระยะหลังวิกฤตการณ์	เสนอข่าวในลักษณะที่สำคัญหน้า ๑	๕๙	๔๒	๑๒
ประชาธิปไตย				
ระยะก่อนวิกฤตการณ์	มีการ เสนอข่าว ๔ ข่าว	๒	๖	-
ระหว่างวิกฤตการณ์	เสนอข่าวในลักษณะที่สำคัญหน้า ๑	๕๑	๑๑	๕
ระยะหลังวิกฤตการณ์	เสนอข่าวในลักษณะที่สำคัญหน้า ๑	๔๓	๔๑	๑๑
ชาวไทย				
ระยะก่อนวิกฤตการณ์	ไม่มีการ เสนอข่าว	-	-	-
ระหว่างวิกฤตการณ์	เสนอข่าวหน้า ๑ ขนาดเล็ก	๑๖	๖	๒
ระยะหลังวิกฤตการณ์	เสนอข่าวหน้า ๑ แต่มีข่าวอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย	๒๕	๓๒	๙

ตารางที่ ๑๐ (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	การเสนอข่าว	จำนวน รูป	จำนวน บทความ	จำนวน บทบรรณาธิการ
<u>บางกอกโพสต์</u>				
ระยะก่อนวิกฤตการณ์	มีการเสนอข่าว ๓ ข่าว	๓	๑	-
ระหว่างวิกฤตการณ์	การเสนอข่าวในลักษณะที่ให้ความสำคัญในหน้า ๑ และหน้าอื่น ๆ	๖๐	๑๐	๔
ระยะหลังวิกฤตการณ์	การเสนอข่าวในลักษณะที่ให้ความสำคัญในหน้า ๑ และหน้าอื่น ๆ	๔๑	๑๑	๑๐
<u>บางกอกเวิร์ลด์</u>				
ระยะก่อนวิกฤตการณ์	มีการเสนอข่าว ๒ ข่าว	๑	-	-
ระหว่างวิกฤตการณ์	การเสนอข่าวในลักษณะที่ให้ความสำคัญในหน้า ๑ และหน้าอื่น ๆ	๑๔	๓	๓
ระยะหลังวิกฤตการณ์	มีการเสนอข่าวในลักษณะที่ให้ความสำคัญ แต่ค่อย ๆ ลดความสำคัญลง	๒๒	๖	๘
<u>เดอะ เนชั่น</u>				
ระยะก่อนวิกฤตการณ์	มีการเสนอข่าว ๑ ข่าว	๓	๑	-
ระหว่างวิกฤตการณ์	การเสนอข่าวในลักษณะที่ให้ความสำคัญในหน้า ๑ และหน้าอื่น ๆ	๕๘	๑๐	๔
ระยะหลังวิกฤตการณ์	การเสนอข่าวในลักษณะที่ให้ความสำคัญในหน้า ๑ และหน้าอื่น ๆ	๔๒	๑๐	๑๑

ตารางที่ ๑๑

ทัศนคติของหนังสือพิมพ์รายวันฉบับต่าง ๆ ต่อวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ *

หนังสือพิมพ์	ทัศนคติ
<u>ไทยรัฐ</u>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. ทัศนคติที่เป็นกลางต่อการเรียกร้องรัฐธรรมนูญของกลุ่มอาจารย์และนิสิตนักศึกษา โดยถือว่าเป็นสิทธิอันชอบธรรมของประชาชนที่จะเรียกร้องได้โดยสงบและไม่ผิดกฎหมาย ๒. การไม่เห็นด้วยกับการตั้งข้อหาทกฏและการใช้มาตรา ๑๗ กับกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญที่ถูกจับกุม ๓. การเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาตามครรลองประชาธิปไตย ๔. การเรียกร้องให้รัฐบาลระมัดระวังในการใช้วิทยุกระจายเสียง อันอาจทำให้สถานการณ์ไม่สงบ ๕. การสนับสนุนขบวนการของนิสิตนักศึกษาภายหลังจากรัฐบาลจอมพลถนอมลาออก ๖. การเสนอให้ยึดทรัพย์สิน ถอดยศ และดำเนินคดีอาญากับจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์
<u>เดลินิวส์</u>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. แสดงทัศนคติที่เป็นกลางต่อการเรียกร้องรัฐธรรมนูญของกลุ่มอาจารย์และนิสิตนักศึกษาในระยะแรก ต่อมาแสดงความเห็นด้วยกับการเรียกร้องดังกล่าว ๒. การไม่เห็นด้วยกับการตั้งข้อหาทกฏและการใช้มาตรา ๑๗ กับกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญที่ถูกจับกุม ๓. การเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาตามครรลองประชาธิปไตย ๔. วิจัยการตั้งข้อหาทกฏและข้อหาคอมมิวนิสต์ว่าเป็นเพราะรัฐบาลได้ข้อมูลผิดพลาดจากการสรุปเรื่องผิดของตำรวจสันติบาล ๕. การชื่นชมยินดีกับนิสิตนักศึกษาและรัฐบาลใหม่ ๖. การเสนอให้ยึดทรัพย์สิน ถอดยศ และดำเนินคดีอาญากับจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์

ตารางที่ ๑๑ (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	ทัศนะ
<u>บ้านเมือง</u>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. ในระยะแรก แสดงทัศนะที่ค่อนข้างจะไม่เห็นด้วยกับกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ มีบทวิจารณ์เปรียบเทียบการเรียกร้องว่าเป็นการแสดงละครรอบ "ปฐมทัศน์" มีการวิจารณ์ว่านิสิตนักศึกษาไม่รู้จักหน้าที่ "เขาให้เรียนหนังสือ ผ่าไปเล่นการเมือง" ๒. การไม่เห็นด้วยกับการตั้งข้อหาภทฎ ๓. การแสดงออกซึ่งความต้องการประนีประนอมระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ และเรียกร้องความสามัคคี ๔. การเรียกร้องให้ใช้มาตรา ๑๗ กับจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์ ๕. การชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของขบวนการนิสิตนักศึกษา ๖. การไม่เห็นด้วยกับการปิดเขื่อนข้าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
<u>สยามรัฐ</u>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. เห็นด้วยกับการเรียกร้องรัฐธรรมนูญของกลุ่มผู้เรียกร้องว่าเป็นสิทธิอันพึงมีและปฏิบัติได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ๒. ไม่เห็นด้วยกับการตั้งข้อหาภทฎและการใช้มาตรา ๑๗ กับกลุ่มผู้ถูกจับ ๓. ไม่เห็นด้วยกับท่าทีของรัฐบาลในการควบคุม สอบสวน ดำเนินคดีกับผู้ต้องหา ๔. การเรียกร้องโดยอ้อมให้รัฐบาลลาออกถ้าไม่สามารถแก้ปัญหาทำให้บ้านเมืองเกิดความสงบได้ ๕. การไม่เห็นด้วยกับบทบาทของผู้นำนิสิตนักศึกษาภายหลังรัฐบาลเก่าลาออก ๖. การเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีคนใหม่ ใช้มาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ธิปไตยสันติทั้งปวงของจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์ พร้อมด้วยทรัพย์สินของภรรยาของบุคคลทั้งสาม แล้วย่นำทรัพย์สินเหล่านั้นมาจำหน่ายเพื่อให้ได้เงินมาซ่อมแซมหรือก่อสร้างสถานที่ราชการขึ้นใหม่ (เป็นฉบับแรกที่เสนอความเห็นนี้)

ตารางที่ ๑๑ (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	ทัศนะ
<u>ประชาธิปไตย</u>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. สนับสนุนการกระทำของกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ๒. ไม่เห็นด้วยกับการจับกุมและตั้งข้อหาอันเป็นการกระทำเกินสมควรกับกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ ๓. ไม่เห็นด้วยกับการดักเตือนหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าวและรูปเกี่ยวกับการชุมนุมของนิสิตนักศึกษา ๔. ชื่นชมกับผลสำเร็จของการเรียกร้องภายหลังรัฐบาลเก่าลาออก ๕. เสนอให้ตั้งคณะกรรมการสอบสวนยึดทรัพย์สินคืน เช่นเดียวกับกรณีการยึดทรัพย์สินของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ๖. การเรียกร้องให้รัฐบาลใหม่ดำเนินการไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย
<u>ชาวไทย</u>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. วางตัวเป็นกลางและระมัดระวังในการเสนอข่าว บทวิจารณ์ต่าง ๆ มากในระหว่างที่เกิดวิกฤตการณ์ ๒. เรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาด้วยวิธีประนีประนอม ๓. เรียกร้องให้รัฐบาลใหม่แผ้วทางเพื่อประชาธิปไตย
<u>บางกอกโพสต์</u>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. การเห็นด้วยว่าการเรียกร้องรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิอันชอบธรรมของประชาชน ๒. ไม่เห็นด้วยกับการจับกุมกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ ตลอดจนการตั้งข้อหาทกฏและการใช้มาตรา ๑๗ ของรัฐบาล ๓. การแสดงความหวังในรัฐบาลใหม่ว่าจะนำไปให้ประเทศไทยมีประชาธิปไตย ๔. การเรียกร้องให้ประชาชนซึ่งเป็นผู้ใหญ่ร่วมมือร่วมใจกันเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติ ๕. การเสนอว่า นิสิตนักศึกษาควรมีบทบาททางการเมืองเฉพาะในการคอยเป็นผู้เฝ้ามองการกระทำของรัฐสภา แทนที่จะตรวจตราการปฏิบัติราชการของรัฐบาลซึ่งเป็นหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่แล้ว ๖. การเสนอให้ยกเลิกการประกาศกฎอัยการศึก โดยเฉพาะในเรื่องข้อห้ามการชุมนุมทางการเมือง

ตารางที่ ๑๑ (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	ทัศนนะ
<u>บางกอกเวิลด์</u>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. การแสดงทัศนนะที่เห็นด้วยกับกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญว่าเป็นการเรียกร้องตามสิทธิอันชอบธรรม ๒. การไม่เห็นด้วยกับการตั้งข้อหารุนแรงของรัฐบาล ๓. การเรียกร้องให้ยึดหลักการ ๔. การเรียกร้องให้ปล่อยตัว ๓ สส. ที่ถูกจับกุมคุมขังเรื่องการคัดค้านการปฏิวัติของจอมพลถนอม ๕. การไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลแก้ไขวิญญูกระจายเสียงปิดเขื่อนข้าวผิดไปจากความเป็นจริง
<u>เดอะ เนชั่น</u>	<ol style="list-style-type: none"> ๑. การสนับสนุนการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ๒. การเรียกร้องให้รัฐบาลและกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญและนิสิตนักศึกษาเจรจากันก่อนที่เหตุการณ์จะลุกลาม ๓. การไม่เห็นด้วยกับการตั้งข้อหาบทกฏและการใช้มาตรา ๑๗ กับกลุ่มผู้ถูกจับกุม ๔. การสนับสนุนและชื่นชมกับขบวนการนิสิตนักศึกษา ๕. การเรียกร้องให้ศาลเป็นผู้พิจารณาความผิดของจอมพลถนอมจอมพลประภาส และพันเอกณรงค์ ๖. การเรียกร้องให้รัฐบาลใหม่บริหารประเทศด้วยวิถีทางประชาธิปไตย

* วิเคราะห์จากบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ

สำหรับหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และสยามรัฐ ซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญในลักษณะที่ใช้เป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์แนวนิยมและแนวคุณภาพของหนังสือพิมพ์ในเวลานั้น ได้กระทำหน้าที่ในวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ก่อนหน้าวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ พิมพ์จำหน่ายฉบับละ ๑๖ หน้า มีนายสมิต มานัสฤดี เห็นหัวหน้ากองบรรณาธิการ ลักษณะของการจัดหน้าและคอลัมน์ต่าง ๆ มีดังนี้

หน้า ๑ และหน้า ๑๖ เป็นหน้าข่าวประจำวัน

หน้า ๒ ข่าวต่างประเทศและวิเทศเวทิดีครั้งหน้า อีกครึ่งหน้าเป็นหน้าข่าวต่อจากหน้า ๑

- หน้า ๓ บทบรรณาธิการ
 การตูนของประยูร จรรย์าวงษ์
 ข่าวล้น ๆ ในวงราชการ
 คอลัมน์ขลุ่ยลิก โดย ลอง สิขิต
 บทวิจารณ์การเมือง-สังคม โดยงาแซง
- หน้า ๔ เป็นหน้าข่าวสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็น "บุคคลในข่าว" ซึ่งมีลักษณะ เช่นเดียวกับ
 คอลัมน์ข่าวสังคมในปัจจุบัน และ "บุคคลนอกข่าว" มีลักษณะเป็นข่าวย่อย เขียน
 แบบบุคคลในข่าว เกี่ยวกับบุคคลและการร้องทุกข์ต่อหน่วยราชการต่าง ๆ
- หน้า ๕ ตอบปัญหาตามประสา "สุขเล็ก" และ "งาล้น ตกปัญหาประสาปุณณ"
 "คนละวัน" โดย สุจิตต์ วงษ์เทศ และ ชรรค์ชัย บุนปาน
 "เหะพะพาตี" เอะอะโดย ชุม
 ภาพขนาด ๘" x ๑๐" ล้อ-เสียดสีสังคมและการเมือง
 "หงส์ร้อนมังกรร่า" โดย เพ็ญบอย
- หน้า ๖ เป็นการตูน ๔ ช่องเรื่องยาว โดย ประยูร จรรย์าวงษ์
 ข่าวราชการ
 สังคมภูมิภาค
- หน้า ๗ ข่าวภูมิภาคจากทั่วประเทศ มีลักษณะเป็นข่าวย่อย และคอลัมน์ต่าง ๆ
 อาทิ "โลกบ้านมนุษย์บอ" โดยร่มฟ้า "รอบอาณาจักร" เป็นข่าวย่อย และ
 "เงื่อนโค้ง-โก่งกล" โดย ชนบท นาดอน เป็นการวิจารณ์การทำงาน
 ของหน่วยราชการต่างจังหวัด และการทุจริตต่าง ๆ
- หน้า ๘ หน้าวิทยาศาสตร์ - สุขภาพ ประกอบด้วยข่าว คอลัมน์ "ใต้ดวงอาทิตย์"
 เป็นเรื่องแปลกทำนองเชื่อหรือไม่ คอลัมน์ตอบปัญหาสุขภาพ
 "ไร้โรคพาสุข" โดย ราชฎร์แพทย์ "ทราบหรือไม่" เสนอเรื่อง
 วิทยาศาสตร์และสุขภาพต่าง ๆ

- หน้า ๘ หน้าสตรี ประกอบด้วยคอลัมน์ "ตอบปัญหาหัวใจ" โดย ศิราณี คอลัมน์ "สวย เที่ยงพูนด้วยเสน่ห์ ฉลาด และแสนดี" เสนอข่าวความงามของผู้หญิง "บทบาทสตรี" โดย วิจิตา เป็นคอลัมน์ข่าวสังคมผู้หญิง "เบญจกัลยาณี" โดย อาจารย์สมศรี สุกมลินันท์ เป็นคอลัมน์ตอบปัญหาต่าง ๆ และ "ประกายเพชร" เป็นคอลัมน์เสนอผลงานร้อยกรองจากผู้อ่าน
- หน้า ๑๐ เป็นหน้าข่าวต่อและคอลัมน์ต่อต่าง ๆ
- หน้า ๑๑ "สายธารศรัทธา" โดย เทพชู ทัฬหทอง เป็นคอลัมน์ข่าวบริการ "เสียงจากเจ้าของประเทศ" เป็นคอลัมน์จดหมายร้องทุกข์ วิจารณ์การทำงานของรัฐและเอกชนต่าง ๆ
ข่าวย่อต่อจากหน้า ๖, ๗
โฆษณา
- หน้า ๑๒ หน้าข่าวต่อ
- หน้า ๑๓ หน้าบันเทิง ประกอบด้วย "วิจารณ์บันเทิง" โดย ยิ่งยง สะเด็ดยาด "ประกาย তারা" โดย วัชรินทร์ เป็นข่าวสังคมในวงการบันเทิง ข่าวย่อเกี่ยวกับวงการบันเทิง และโปรแกรมภาพยนตร์ตามโรงต่าง ๆ
- หน้า ๑๔ "ดวงดาววันนี้" โดย อาจารย์นพ เป็นคอลัมน์โหราศาสตร์ ทำนาย โชคชะตาราศรี
ข่าวต่อจากหน้า ๑ และหน้าอื่น ๆ
"กราวกีฬา" เป็นการเสนอข่าว-วิจารณ์เกี่ยวกับวงการกีฬา
- หน้า ๑๕ หน้ากีฬา ประกอบด้วยข่าวกีฬาในประเทศและต่างประเทศ "สโมสรนักสู้" โดย คุณต๋วย เป็นข่าวสังคมในวงการกีฬา

ในช่วงต้นเดือนตุลาคมระหว่างวันที่ ๑-๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ยังมีได้มีข่าวใดที่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องขบวนการของนิสิตนักศึกษาเลย ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุการณ์ยังไม่เกิดประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเป็นเพราะลักษณะของการเสนอข่าวและเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ในแนวนิยมในสมัยนั้นที่มักจะให้ความสนใจในการเสนอข่าวอาชญากรรมและข่าวประเภทสนองความต้องการอยากรู้อยากเห็นของประชาชนทั่วไปมากกว่า ตัวอย่างการพาดหัวข่าวหน้า ๑ ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ในช่วงวันที่ ๑-๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ก็เช่น

"ระ เปิดดอกกับตันโรงแรมม่านรูดดับกลางกรุง"^๑

"จุดธูปไหว้พระใหม่โรงงานพิมพ์ลายผ้าทอดทิ้งหลัง"^๒

"หมอนวดสาวแจ่งจับขึ้นตริลวงเข้าโรงแรมคมया"^๓

"สั่งประหารคดีร้อยเอ็ด ยันผู้ว่าฯรู้มือปืนฆ่าทิ้งค่าแม่ 'ใครสั่งมึงยิงวะ!'"^๔

"เผยตัวนักธุรกิจชื่อดังเจ้าของชายหาดถ้ำหนั่งโป"^๕

"เม็กชิโกจ้อง" ทาง "ซ้ายพญายม

เวนิชซัอมออมฝีมือ"^๖

"ผู้พิพากษาถูกงดขึ้นเงินเดือน

ทำอธิบดีศาลแพ่งโต้วาที"^๗

^๑ ไทยรัฐ. ๑ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒ ที่เดียวกัน.

^๓ ที่เดียวกัน.

^๔ ไทยรัฐ. ๒ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๕ ที่เดียวกัน.

^๖ ที่เดียวกัน.

^๗ ไทยรัฐ. ๔ ตุลาคม ๒๕๑๖.

"เผาหลังวัดข้างแสงครั้งที่ ๓
ระบูลอบวางเพลิงไล่ที่
เพื่อสร้างอาคารใหม่ให้เช่า"^๑

ลักษณะของการพาดหัวดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการให้ความสนใจในข่าวอาชญากรรมและ เหตุการณ์
ทางสังคมต่าง ๆ มากกว่าการเสนอข่าวการเมือง

ในวันศุกร์ที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไทยรัฐ พาดหัวข่าวหน้า ๑ มีข้อความว่า "นศ. ๑๑
สถาบันประท้วงคำสั่งห้ามร่วม 'ศูนย์นิสิต'" พร้อมทั้งเสนอข่าวนิสิตนักศึกษา ๑๑ สถาบันในสังกัด
กระทรวงศึกษาธิการประท้วงคำสั่งห้ามนิสิตนักศึกษาของกระทรวงไปร่วมกิจกรรมกับศูนย์กลาง
นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย อันเป็นมติที่ "แบ่งแยกชนชั้นคนภายในชาติจำกัดและรีดถอน
เสรีภาพของนักเรียน นิสิต นักศึกษาอย่างไม่เป็นธรรมไร้เหตุผล"^๒ ข่าวดังกล่าวมีขนาด ๓ คอลัมน์
นี้ ความยาว ๑๒ นิ้ว ข่าวดังกล่าวเป็นเพียงข่าวชิ้นเดียวท่ามกลางข่าวอาชญากรรมและข่าว
ราชการอื่น ๆ

ในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ อันเป็นวันเริ่มของวิกฤตการณ์นั้น ไทยรัฐ ก็ยังคงสนใจ
ข่าวประเภท "คหบดีสาวหายสามีห้องเรียกเงิน ๒๖ ล้านบาท"^๓ มากกว่า อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่
วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นไป ไทยรัฐ ก็ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับการชุมนุมเรียกร้องรัฐธรรมนูญ
ของนิสิตนักศึกษาตลอดไปจนถึงวันรุนแรงที่สุดของวิกฤตการณ์

ลักษณะของการเสนอข่าวเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น ไทยรัฐ จะให้ความสำคัญ
ควบคู่กันไปกับข่าวอื่น ๆ อาทิ ข่าวการจัดการประกวดนางสาวไทย ข่าวสงครามยิวและอาหรับ
ข่าวอาชญากรรมต่าง ๆ แต่การเสนอข่าวมีลักษณะที่ให้ความสนใจกับ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นค่อนข้างสูง
ดังรายละเอียดต่อไปนี้

^๑ที่เดียวกัน.

^๒ไทยรัฐ. ๔ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๓ไทยรัฐ. ๖ ตุลาคม ๒๕๑๖.

วันอาทิตย์ที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไทยรัฐ พาดหัวข่าวว่า "จับนิสิตนักศึกษาครั้งใหญ่
เดินถือโปสเตอร์รอบกรุงเรียกร้องรัฐธรรมนูญ"^๑ ในพาดหัวรองมีข้อความว่า "ธีรยุทธ,
อาจารย์มหาวิทยาลัย, น.ส.พ. ถูกด้วย โดนข้อหาฆ่าสมชกชนให้มีชุมนุมทางการเมือง"
ในหน้า ๑ มีการลงรูปขนาดใหญ่ครึ่งหน้า ประกอบด้วยรูปย่อยเกี่ยวกับเหตุการณ์ ๗ รูป รวมทั้งรูป
ของนายธีรยุทธ บุญมี ขนาดของข่าวนี้มีความยาวทั้งหมดครึ่งหน้าของหน้า ๑๖ อันเป็นรายละเอียด
ของเหตุการณ์ทั้งหมด ในหน้าอื่น ๆ นอกนั้นไม่มีการเสนอข่าวและบทวิจารณ์อื่นใดอีก

วันจันทร์ที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไทยรัฐ^๒ พาดหัวข่าวหน้า ๑ ว่า "พล.ต.ต. สง่า
ซีรัฐบาล 'เสียง' จับคณะเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ๑๒ นักศึกษาเจอข้อหา 'กบฏ'" ในพาดหัวรองของ
หน้า ๑ มีความว่า "ศูนย์กลางนิสิตแฉลงการณ์โต้ดูเดือคือว่าไทยควรมีรัฐธรรมนูญปกครองประเทศ
ได้แล้ว" นอกจากนั้นก็มีการนิสิตนักศึกษา, อาจารย์ กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญในห้องซัง และ
ภาพใบหน้า พล.ต.ต. สง่า กิตติขจร และ นายธีรยุทธ บุญมี ขนาดของภาพทั้งหมด ๘ " x ๑๒"
ขนาดความยาวของข่าวกินเนื้อที่ ๓ ใน ๔ ของครึ่งหน้า ๒ และก็เช่นเดียวกันกับฉบับวันที่ผ่านมา
ไม่ปรากฏข่าวและคอลัมน์อื่นใดในเรื่องนี้อีก

วันอังคารที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไทยรัฐ^๓ พาดหัวใหญ่ ๓ บรรทัด มีข้อความว่า

"นักศึกษาชุมนุมเรียกร้องให้ปล่อย ๑๒ ผู้ต้องหา
มธ. เสือนสอบประท้วง
ตร. เตรียมแผนรับ-ประภาสเผยทำ 'ดั่ง' เกินไป"

สำหรับในพาดหัวรองนั้น มีข้อความว่า "ประภาสเสนอ ครม. ดำเนินการขั้นต่อไป อดีต สส.
ถูกทาสักโยมมอบตัวเข้าวันนี้" เสนอภาพใหญ่ ๒ ภาพขนาดครึ่งหน้า ๑ ภาพหนึ่งเป็นภาพประชาชน
ยืนอ่านโปสเตอร์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีข้อความว่า "ประชาชนไม่เคยแพ้" และอีกภาพหนึ่ง
เป็นภาพการชุมนุมของนิสิตนักศึกษา มีผู้แบกป้ายโปสเตอร์รูปการ์ตูน มีข้อความว่า "เอารัฐธรรมนูญ
เอามา!" ขนาดของข่าวในวันนี้มีความยาวเกือบเต็มหน้า ๑๖ ทั้งหน้า มีการลงรายละเอียด
คำแถลงการณ์ร่วมของนักศึกษาธรรมศาสตร์และความเคลื่อนไหวของตำรวจ รัฐบาล และ
จอมพลประภาส จารุเสถียร ในการชี้แจงข่าวทั้งหมด

^๑ ไทยรัฐ. ๗ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒ ไทยรัฐ. ๘ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๓ ไทยรัฐ. ๙ ตุลาคม ๒๕๑๖.

ในหน้าอื่น ๆ นั้น เริ่มปรากฏการวิจารณ์เกี่ยวกับการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ โดยงานเชิง ลักษณะการเขียนแบบเสนอรายงานอย่างเนิ่นกลางเกี่ยวกับเหตุการณ์ทั้งหมด โดยสรุปว่าให้เจ้าหน้าที่ตำรวจรักษากฎหมายอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติต่อผู้ต้องหาตามตัวบทกฎหมายไม่ควบคุมผู้ต้องหา "เกินกว่าความจำเป็นตามพหุติการณ์แห่งคดี"^๑ ในคอลัมน์บุคคลในข่าว โดย "หวานเย็น" หน้า ๔ มีข้อความว่า^๒

"ทำหนังสือพิมพ์ก็เหมือนผู้ยื่นอยู่ในเหตุการณ์ หลายสิ่งหลายอย่างก็พิศพิพานใจ เต็มที่ไม่กล่าวเสียเลยก็เหมือนไม่ใช่หนังสือพิมพ์ ข่าวกวาดจับครั้งใหญ่นั้น ว่าไปแล้วก็น่ารักด้วยกันหลายฝ่าย ข้อหาที่จับกุมคือ มีว่สมชกชวนให้มีการชุมนุมทางการเมือง ไม่ใช่ข้อหาเรียกร้องประชาธิปไตย และที่น่ารักอีกหน่อยก็ตรงที่ พล.ต.ท. ประจวบ สุนทรางกูร ผู้มีมตตาดามอิสระยุทธ บุญมี ทำไมคุณเรียนวิชาแล้วไม่ทำเรื่องเกี่ยวกับที่เรียนมา เด็กน้อยผู้นำรักก็ตอบว่า เรื่องการเมืองสนุกและมันดี ความสามัคคีในบ้านเมืองจะได้ตรงต่างฝ่ายต่างน่ารักเข้าหากันนี่แหละครับ"

วันหยุดที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๑๖ พาดหัวข่าวหน้า ๑ ขนาดใหญ่ ๓ บรรทัดมีข้อความว่า^๓

"นศ. ทั่วประเทศมุ่ง มธ. ประท้วงจับ ๑๓ ผู้ต้องหา
นายกฯ ใช้ ม. ๑๗ จัดการ
๒๐๕ อาจารย์ร่วมเรียกร้องรัฐบาลให้ปล่อยตัว"

ในพาดหัวรองมีข้อความว่า "กรม. ให้อธิบดีกรมตำรวจพิจารณาความผิด นศ. ตะโกน 'เรียกรัฐธรรมนูญกบฏหรือ'" นอกจากนั้นในหน้า ๑ ก็มีการเสนอภาพเหตุการณ์ขนาดใหญ่ กินเนื้อที่ ๓ ใน ๔ ของหน้า ๑ ทั้งหมด โดยไม่มีภาพอื่น ๆ ปะปน คำบรรยายภาพก็คือ "รวมพลังสู้! นิสิตนักศึกษาทุกมหาวิทยาลัยมาชุมนุมกันที่ธรรมศาสตร์อย่างสงบเมื่อวานนี้ อภิปรายเรียกร้องให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับข้อหากบฏจากการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ" ขนาดของข่าวนั้น กินเนื้อที่ทั้งหมดในหน้า ๒ และ ๑ ใน ๔ ของหน้า ๑๖ มีการลงเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างละเอียด รวมทั้งหนังสือร้องเรียนของคณาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประกาศเลื่อนสอบ แดงการณ์

^๑งานเชิง. ไทยรัฐ. ๔ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒หวานเย็น. "บุคคลในข่าว". ที่เดียวกัน.

^๓ไทยรัฐ. ๑๐ ตุลาคม ๒๕๑๖.

ของนักศึกษารวมคำแหง แดงการณ์ร่วมนักศึกษาระชาชน และแดงการณ์ของศูนย์กลาง
นิสิตนักศึกษา ขอให้รัฐบาลยกเลิกกฎหมายมาตรา ๑๗ เสีย คอสม์อื่น ๆ นอกจากนั้น มี
คอสม์ "ไขปัญหาสารพัน" โดยพริกหยวก ลงคำถามเกี่ยวกับการจับกุม ๑๑ อาจารย์และนักศึกษา
เรียกร้องรัฐธรรมนูญ ซึ่งพริกหยวกตอบว่า เป็นการผิดคำสั่งของคณะปฏิวัติเพราะเป็นการชุมนุม
กันทางการเมืองเกินกว่า ๕ คนขึ้นไป คอสม์ "คนละวัน" โดย สุจิตต์ วงษ์เทศ เริ่มเขียน
วิจารณ์ถึงการเรียกร้องรัฐธรรมนูญของอาจารย์และนิสิตนักศึกษาว่า "เป็นไปตามครรลองธรรม
ของประชาธิปไตย"^๑ และได้เสนอให้รัฐบาลผ่อนปรนเพื่อประโยชน์สุขของบ้านเมือง

วันหยุดสัปดาห์ที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๖ พาดหัวหน้า ๑ มีขนาดใหญ่ ๓ บรรทัดเหมือน
วันวาน มีข้อความว่า^๒

"นส. ๔ หมิ่นชุมนุมแน่น มธ. เตรียมสู้ขั้นต่อไป
จะยื่น 'คำขาด' ต่อรัฐบาล
คณาจารย์จุฬาฯ, มธ., เนติบัณฑิตสภาแถลง 'ทนน'"

ในพาดหัวรองมีข้อความว่า "ให้ปล่อย ๑๓ ผู้ต้องหา เชียงใหม่เดินขบวน" ภายในหน้า ๑ มี ๒ ภาพ
ภาพหลังใหญ่ครึ่งหน้าบรรยายว่า "นส. ร่วมประท้วงนับหมื่น! นิสิตนักศึกษาทั้งวิทยาลัยและ
มหาวิทยาลัยของเอกชนและของรัฐ รวมทั้งต่างจังหวัดหลายแห่ง เข้ามาร่วมประท้วงให้ปล่อย
๑๓ ผู้ต้องหาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และนับวันจะมากขึ้นทุกวัน" และอีกภาพหนึ่งเป็นภาพ
นักศึกษามหาวิทยาลัยศรีเชียงใหม่เดินขบวนไปสมทบนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่แดงยื่นคำขาด ๓ ข้อ
ให้รัฐบาลลดข้อใน ๗๒ ชั่วโมง ขนาดของข่าวในหน้า ๒ มีขนาดเกือบครึ่งหน้า และหน้า ๑๖ มี
ความยาว ๓ ใน ๔ หน้า คอสม์อื่น ๆ นั้น มีคอสม์ "ขลุ่ยขลุ่ย" โดยลอง ลีจิตต์พาดหัวเรื่องว่า
"ขึ้นต้นสวยลงท้ายชวย" ข้อความทั้งหมดเป็นการยกเอาคำพูดของจอมพลประภาส จารุเสถียร
มาเขียนถึง และได้อ้างข้อความต่าง ๆ อันเป็นการสะท้อนทัศนะของจอมพลประภาส จารุเสถียร
ให้ผู้อ่านได้อ่าน แล้วสรุปว่า^๓

^๑ไทยรัฐ ที่เดียวกัน

^๒ไทยรัฐ. ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๖

^๓ลอง ลีจิตต์ "ขลุ่ยขลุ่ย". ที่เดียวกัน.

"เพื่อความปลอดภัย ควรเรียกร้องรัฐธรรมนูญในมุ้งที่ดีที่สุด
อันนี้ผมนึกเล่นของผมสนุก ๆ คนเดียวนะ คนอื่นไม่เกี่ยว"

นอกจากนั้นก็ยังมีคอลัมน์ "เหะเหะพาตี" โดยชุมเขียนถึงกรณีดังกล่าวโดยขึ้นหัวเรื่องว่า
"พวกเดียวกันนะครับ" เป็นการเขียนวิจารณ์ในลักษณะเบา ๆ ให้ทุกฝ่าย "ค่อยพูดค่อยจากัน"

วันศุกร์ที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไทยรัฐ^๑ พาดหัวข่าว ๓ บรรทัดมีข้อความว่า

"ฉิลิต - นศ. - นร. - นับแสนหนุนเรียกร้องรัฐธรรมนูญ
ประกาศ 'ไม่ปล่อย' ๑๓ ผู้ต้องหา
สภาคณาจารย์วังวอนให้ปล่อย"

สำหรับในพาดหัวรองมีข้อความว่า "ศึกฤทธิ์ : ระวัง 'รถไฟชนกัน' จะเสียใจไปตลอดชาติ
สันติบาลไขว่หลักฐาน แผนภูมิ " ๗ เลขหมาย" พร้อมกันนั้นก็มีการข่าวขนาดใหญ่ค่อนหน้าประกอบ
ด้วยภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ๗ ภาพ มีคำบรรยายว่า "รัฐธรรมนูญหรือ...กบฏ?" ความยาวของ
ข่าวในวันนี้เต็มเนื้อที่เกือบทั้งหมดในหน้า ๒ และ ๓ ใน ๔ ของเนื้อที่หน้า ๑๖ ลักษณะของการ
เสนอข่าวมีรายละเอียดทุกอย่างและได้ตีพิมพ์ข้อเขียนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเขียนใน
หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ในวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทั้งคอลัมน์ มีการลงจดหมายสนับสนุนจาก
นักเรียนไทยในเยอรมัน ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา แฉลงการณ์ของศูนย์กลางนักเรียน
และแฉลงการณ์ของสภาคณาจารย์ และนักศึกษาต่าง ๆ รวม ๖ ฉบับ และข่าวการตีกเดือน
หนังสือพิมพ์โดยอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ สำหรับในหน้าอื่น ๆ นั้น บทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์
ไทยรัฐเพิ่งจะแสดงทัศนะเป็นครั้งแรกในวันนี้ ในหัวเรื่องว่า "อำนาจควบคุมผู้ถูกจับ" แสดง
ความไม่เห็นด้วยกับการใช้มาตรา ๑๗ ในการควบคุมตัวอดีต สส. กับพวกเรียกร้องรัฐธรรมนูญ
งาแขง ก็เขียนถึงเรื่องนี้ในลักษณะเช่นเดียวกัน และเสนอความเห็นต่อรัฐบาลโดยอ้างเม่งจื้อ^๒ว่า
"หนทางที่จะชนะใจประชาชนนั้น อยู่ที่การอำนวยความสะดวกสิ่งซึ่งมวลชนประสงค์ สิ่งใดมวลชนไม่
นิยม จงหลีกเลี่ยงละเว้นเสีย" นอกจากนั้นคอลัมน์ "ขลุ่ยขลุ่ย" โดยลอง ลีซิด ก็เขียนถึง
"อีกปีกว่ารัฐธรรมนูญหลุด"

^๑ไทยรัฐ. ๑๒ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒งาแขง. ที่เดียวกัน.

วันเสาร์ที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไทยรัฐ^๑ พาดหัวข่าวหน้า ๑ ว่า

"นศ. ยื่น คำขาด ๑๒ น. วันนี้
รัฐ "ชิง" ให้ประกัน ๑๓ ผู้ต้องหา
ศูนย์นิสิตฯ ยืนยันให้ 'ปล่อยตัว' อย่างเด็ดขาด"

ในพาดหัวรอง มีข้อความว่า "ปักหลักเรียกร้องคืนรัฐธรรมนูญ นร, นศ. เหลือคณานับล้มรัฐธรรมนูญ ผู้ต้องหาทั้ง ๑๓ ไม่ยอมออกจากห้องขัง" พร้อมกับภาพใหญ่ค่อนหน้า อันประกอบด้วยภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ๔ ภาพด้วยกัน ขนาดของข่าวเต็มหน้า ๒ และ หน้า ๑๖ โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ โดยเฉพาะการลงข่าวเกี่ยวกับอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ขอบคุณหนังสือพิมพ์ที่ให้ความร่วมมือในการเสนอข่าว มีข้อความทำนองที่ว่า รัฐบาลไม่ต้องการให้หนังสือพิมพ์ใช้ถ้อยคำบางอย่าง อาทิ คำว่า "นองเลือด" คน "นับแสน" และไม่ต้องการให้ลงรูปการ์ตูนและโปสเตอร์ของนิสิตนักศึกษา มีการลงแถลงการณ์ ๔ ฉบับ ตลอดจนข่าวประจำวันของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งออกอากาศในเวลา ๒๑.๐๐ น. ของวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๑๖ ความว่า^๒

"หลังจากที่ได้มีการจับกุมและควบคุมบุคคลจำนวน ๑๓ คน เมื่อวันที่ ๖, ๗, ๘ ตุลาคม ๒๕๑๖ เวลากลางวันด้วยข้อหาชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า ๕ คน, กระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ และมีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เจ้าหน้าที่งานสอบสวนได้เร่งทำการสอบสวนมาตลอดเวลา

บัดนี้ การสอบสวนได้ลุล่วงไปแล้วด้วยดีพอสมควร ประกอบกับมีผู้ขอประกันตัวจึงเสนอความเห็นที่สมควรอนุญาตให้ผู้ต้องหาทั้ง ๑๓ คน มีประกันตัวไปได้

ผู้รักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจได้พิจารณาแล้วเห็นชอบกับข้อเสนอของพนักงานสอบสวนจึงมีคำสั่งอนุมัติให้ประกันตัวผู้ต้องหาเหล่านั้นไปได้"

นอกจากนั้นก็มีการลงข่าวประกัน ๑๓ ผู้ต้องหาของกรมประชาสัมพันธ์

"โดยที่ได้รับรายงานว่า ในการชุมนุมของนักเรียน นิสิตนักศึกษา และประชาชนจำนวนมาก ในบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขณะนี้ ได้มีนักเรียนหรือบุคคลกลุ่มหนึ่งเตรียมการที่จะใช้อาวุธร้ายแรงต่าง ๆ ในวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๖ และปรากฏว่า ได้นำอาวุธติดตัวเข้าไปในบริเวณนั้นแล้ว

^๑ไทยรัฐ. ๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒ที่เดียวกัน.

ฉะนั้น เพื่อความปลอดภัยของชีวิตบุตรหลานของท่าน จึงขอได้โปรด
 ตักเตือนให้บุตรหลานของท่านที่เป็นนักเรียน นิสิตและนักศึกษา ซึ่งจะไป
 ร่วมชุมนุมได้โปรดระมัดระวังตัว และถ้าจะหลีกเลี่ยงบริเวณนั้นเสียได้
 ก็จะเป็นการปลอดภัยแก่ร่างกายและชีวิตบุตรหลานอันเป็นที่รักของท่านเอง

ทางราชการขออย่าว่า หากเกิดเหตุการณ์รุนแรงใด ๆ ขึ้น ภัยอันตราย
 ที่อาจมีมิได้เกิดจากการกระทำของทางราชการ"

สำหรับในหน้าอื่น ๆ นั้น ไทยรัฐ ได้เสนอคำถามไว้ในบทบรรณาธิการว่า "จะหาทางออกกัน
 อย่างไร" งามาแข่งก็เขียนถึงการให้สัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรีที่ว่า ได้เพิ่มข้อห้ามการกระทำอันเป็น
 คอมมิวนิสต์เพิ่มเติมจากข้อหาเดิมว่าเป็นการยั่วยุ คอสมัน "ขลุขลุขลุ" โดย ลอง ลีซิด ก็เขียน
 ถึงในหัวข้อ "เส้นผมบังภูเขา" วิจารณ์การกระทำของรัฐบาล หน้า ๔ ยกคอสมันต่าง ๆ ออกหมด
 ทั้งหมด ลงรูปเหตุการณ์ ๑๓ รูป ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด

คอสมัน "คนละวัน" โดย สุจิตต์ วงษ์เทศ เสนอคำประพันธ์แสดงทัศนคติต่อเหตุการณ์
 ดังนี้

"ขุนแผนปลอมน้องอย่าร้องไห้
 อดทนทั่วไปอีกสักหน่อย
 ม้าสีหมอก เมฆยังยืนคอย
 คาบฟ้าพื้นน้อยก็อยู่ครบ

กุมารทองลูกเอ๋ยจงนิ่งนิ่ง
 อย่ารีงวนวุ่นฝุ่นตรลบ
 อดทนเถิดคนจะเคารพ
 สองมือประนมมนบนิรันดร

น้ำตาของเจ้ามีค่า
 ควรเก็บน้ำตาเอาไว้ก่อน
 ยามยากหากสิ้นแผ่นดินนอน
 จะได้นั่งกอดก้อนน้ำตาทิน

กราบ ถวายพระรามคำแหง
 แห่งกรุงสุโขทัยทั้งสิ้น
 ทรงให้ เสรีภาพแก่แผ่นดิน
 มนุษย์มีสิทธิ์จินตนาการ

จะมากน้อยแต่อย่างน้อยก็มากกว่า
แผ่นดินล่มเจ้าพระยาทุกสถาน
นี่เกิดแล้วก็มกราบกราน
ขุนแผนแสนสะท้านจะยินดี

หนึ่งบนทวารเจ้าจงเอาดีก่หม่
ร้อนเร่าเอาลมจากภูศิณี
ฝนเปียกเรียกเอาอัคนี
แล้วเก็บดอกจำเริญมาดมดม

หอมกลิ่นดอกไม้สีขาว
ลอยมากับดวงดาวที่ขาวหอม
พระปกเกล้าเจ้าแผ่นดินยังยินยอม
แล้วนี่หอมไม่คิดบ้างหรืออย่างไร"

นอกจากนั้นในหน้า ๕ ยังมีภาพคนทอดแห มีคำบรรยายว่า

"โบราณว่า จับปู จับปลา ให้ 'เหวี่ยงแห'
แต่ปัจจุบันท่านว่า จะจับอะไรอย่างอื่นที่ไม่ใช่ปลากรุณาอย่า 'เหวี่ยงแห'
ทำอะไรรวบรวม มันบาปกรรม นะเจ้าเคอะ!"

วันอาทิตย์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไทยรัฐ^๑ ลงข่าวหน้า ๑ เต็มหน้าโดยไม่มีข่าวอื่น
แทรกเลยแม้แต่เล็กน้อย พาดหัวข่าวใหญ่ ๔ บรรทัดว่า

"เดินขบวนผ่านนาที่วิฤต
ผู้แทน นศ. เผ่าในหลวงทรงเตือนให้ปรองดอง
ปล่อย ๑๓ คน 'ไม่มีเงื่อนไข'
รัฐธรรมนูญได้เป็นหน้า - คนนับแสนยังไม่สลายตัว

ภาพในหน้า ๑ นั้นประกอบด้วยภาพใหญ่ ๓ ภาพ แสดงให้เห็นการเดินขบวนของนิสิตนักศึกษาทั้งหมด
แถวขบวน และผู้ต้องหาทั้ง ๑๓ คนที่ถูกปล่อยตัว ขนาดของข่าวในวันนี้ใช้เนื้อที่ในหน้า ๒ แทบทั้งหมด
หน้า ๑๕ ครึ่งหน้า และหน้า ๑๖ เกือบทั้งหมด

^๑ไทยรัฐ. ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖.

บทบรรณาธิการของไทยรัฐ ในวันนี้ได้เสนอให้ "แก้ปัญหาให้ตรงปัญหา" โดยได้เขียนวิจารณ์ถึงการขอความร่วมมือจากอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ให้หนังสือพิมพ์เขียนข่าวความเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาด้วยลักษณะของการเขียนแบบสร้างสรรค์ ในลักษณะให้ความจริงและข้อเท็จจริง มิใช่ก่อให้เกิดความตื่นเต้นหรือกระพือเหตุการณ์ ว่าอันที่จริงหนังสือพิมพ์ก็พยายามที่จะระมัดระวังตัวอยู่แล้ว แต่การขอร้องนี้ก็มิได้หมายความว่า เมื่อหนังสือพิมพ์ตีพิมพ์ข่าวที่สืบเสาะมาเองแล้ว จะถูกมองจากรัฐบาลจะกลายเป็นการสร้างความตื่นเต้น หากแต่รัฐบาลควรจะได้อาศัยประโยชน์จากข่าวของหนังสือพิมพ์ ซึ่งมองดูด้วยสายตาของหนังสือพิมพ์เอง "เพื่อวินิจฉัยเหตุการณ์ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว" คอลัมน์ "งานบ้านงานเมือง" ในหน้า ๓ โดย ส.วร. ก็ได้เขียนวิจารณ์ถึงการประท้วงของนิสิตนักศึกษาเช่นกัน แต่ก็เป็นไปในลักษณะธรรมดา ๆ ไม่มีประเด็นที่น่าสนใจแต่อย่างใด ในหน้า ๔ ก็ลงรูปจากการเดินขบวนเต็มทั้งหน้า ในหน้า ๕ คอลัมน์ "คาราเดินดิน" โดย สุเทพ วงศ์กำแหง ก็ได้เขียนเรื่อง "ความในใจ" เล่าถึงการเป็น ๑ ใน ๑๐๐ คนผู้ร่วมลงชื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญ หน้า ๗ คอลัมน์ "ซัดตาทัพ" โดย ผจญ พิณฑุ เขียนถึงเหตุการณ์เดินขบวนในญี่ปุ่นเปรียบเทียบกับ การประท้วงของนิสิตนักศึกษาไทย

วันจันทร์ที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไทยรัฐ^๑ ยังคงอุทิศหน้า ๑ ทั้งหมดให้แก่ข่าวนี้และพาดหัว ๔ บรรทัดความว่า

"รัฐบาลลาออก
ในหลวงตั้ง 'สัญญา ธรรมศักดิ์' เป็นนายกรัฐมนตรี
ตรัส 'วันมหาวิปโยค'
ประวัติศาสตร์ชาติไทยต้องนองเลือดตายนับร้อย"

นอกจากหัวหนังสือและพาดหัวแล้ว หน้า ๑ ก็มีเพียงภาพกลุ่มคนชูงธงชาติ เบื้องเลือด และภาพคนตายนอนอยู่บนพื้นถนน ขนาดของข่าวเต็มหน้า ๒ หน้า ๓ หน้า ๔ หน้า ๑๕ ครึ่งหน้า และ ๓ ใน ๔ ของหน้า ๑๖ คอลัมน์ "เหะเหพาทีโดยชุม เขียนถึงเหตุการณ์ชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าขอ "แม่เมตตา" ให้เหตุการณ์สงบโดยเร็ว คอลัมน์ "คนละวัน" โดย สุจิตต์ วงษ์เทศ เสนอความรู้สึกร่วมด้วยคำประพันธ์ดังนี้

^๑ไทยรัฐ. ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖.

"วัดเอ๋ยวัดโบสถ์
 ตาลโตนครเจ็ดต้น
 เจ้าขุนทองไปปล้น
 ป่านจะนี่ไม่เห็นมา
 คดข้าวใส่ห่อ
 ถ่อเรือไปตามหา
 เขาก็รำลือมา
 ว่าเจ้าขุนทองตายแล้ว
 นั่งรถยนต์เรไร
 นั่งรถไพนกแก้ว
 ส่งเสียงแจ้วแจ้ว
 ว่าเจ้าขุนทอง, . . . เจ้าขุนทอง
 เจ้าออกจากบ้าน
 เมื่อตอนตะวันเรืองรอง
 เจ้าหันมาสั่งน้องน้อง
 ว่าพี่จะไปหลายวัน
 ไปเพื่อสิทธิเสรี
 เพื่อศักดิ์ศรีบางระจัน
 โอ้เจ้านกเขาขัน
 แล้วเจ้าขุนทองก็ลงเรือน
 สะพายย่ามหาคัดเสี้ยว
 ซึ่งใส่หนังสือแสงเดือน
 ทั้งสมุดที่ลบเลือน
 ด้วยหยาดน้ำตาแต่เมื่อคืน
 ขุนทองเจ้าร้องไห้
 อยู่ในเรือนจนดึกคืน
 ว่าดอกจាំปีถูกปืน
 ตกอยู่เกลื่อนเจ้าพระยา
 ลูกเอ๋ยหนอลูกเอ๋ย
 หนอเจ้าอย่าเฉยเชื่อนชา
 แม่มาร้องเรียกหา
 นี้พ่อมาตั้งตาคอย
 เจ้าไม่ใช่นี้กรบ
 ที่เคยประสบรื้อรอย
 รูปร่างก็น้อยน้อย
 เพราะเรียนหนังสือหลายปี

แม้รู้ว่าลูกรัก
 นั้นมีความภักดี
 พ่อก็รู้ว่าลูกมี
 กตัญญูแผ่นดิน
 แต่ใครเขาจะรู้
 เพราะไม่ใช่พระอินทร์
 มนุษย์อาจจะไต่ยีน
 แต่อ่านาจาบังตา
 ลูกบอกว่าลูกรู้
 จิงส์แบบอหิงสา
 แม่กับพ่อก็รอมมา
 หลายเพลหลายเพล
 ดอกโสนบานเช้า
 ไร่ดอกคืดเค้านานเย็น
 ออกพรรษามาตรระเวณ
 ที่อนุสาวรีย์ทูน
 ไม่มีร่างเจ้าขุนทอง
 มีแต่รัฐธรรมนูญ
 แม่กะพ่อก็อาดูร
 แต่ภูมิใจลูกชายเอ๋ย"

ในหน้า ๑๖ ไทยรัฐ ได้ตีพิมพ์คำร้องวอนเรียกร้องให้ประชาชน เจ้าหน้าที่บ้านเมือง
 ร่วมใจกันใช้สติสัมปชัญญะและเมตตาธรรมแก้ปัญหาครั้งนี้

วันอังคารที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไทยรัฐ^๑ ยังคงเสนอข่าวนี้ในหน้า ๑ เต็มหน้า
 มีการพาดหัวข่าว ๔ บรรทัด ความว่า

"นักศึกษาประชาชนมีชัย
 ถนน, ประภาส, ณรงค์หนี
 หอบลูกเมียเหมาเครื่องบินไปลวิส
 ตั้ง "กฤษณ์" รักษาพระนคร"

^๑ไทยรัฐ. ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖.

ในหน้า ๑ มีภาพรถยนต์ที่เป็นพาหนะเดินทางของจอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร พันเอกณรงค์ กิตติขจรและครอบครัวไปสนามบินเพื่อออกนอกประเทศ มีภาพนิสิตนักศึกษาและประชาชนกำลังชูมือให้ร้องยินดีในชัยชนะ และภาพใบหน้าของจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์ ขนาดของข่าวมีความยาวเต็มหน้า ๒ หน้า ๓ หน้า ๔ หน้า ๕ หน้า ๑๓ หน้า ๑๔ (๑/๔ หน้า) หน้า ๑๕ ครึ่งหน้า และหน้า ๑๖ ในหน้า ๒ นั้น นอกจากจะใช้เป็นเนื้อที่ข่าวแล้วยังลงสารวิงวอนของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ รวม ๘ ฉบับ คือ ชาวไทย ประชาธิปไตย สยามรัฐ บ้านเมือง บางกอกโพสต์ บางกอกเวิลด์ เทลิวิชั่น และไทยรัฐ ขอให้ทุกฝ่ายยุติการนองเลือดและหันหน้าเข้าหากัน นอกจากนั้นในหน้า ๑๖ ไทยรัฐ ได้ลงข้อความล้อมกรอบเสนอบริการประชาชนในการเป็นสื่อตามหาลูกหลานที่หายไปจากเหตุการณ์วิกฤตครั้งนี้ ที่เห็นได้ชัด ก็คือ การยกเนื้อหาปรกติของหน้าบันเทิงออกทั้งหมด โดยใช้รูปเข้ามาแทนและมีข้อความว่า "หน้าข่าวบันเทิง....มีอะไรจะให้ความบันเทิงกับคนไทย เลือดไทย ในยามนี้อีกหรือ?" รวมภาพทั้งหมดที่เสนอในฉบับนี้จำนวน ๒๓ ภาพ

วันพุธที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๑๖ จนถึงตลอดสิ้นเดือนตุลาคม ไทยรัฐ^๑ ก็ยังคงอุทิศหน้ากระดาษเกือบทั้งฉบับให้กับการรายงานเหตุการณ์วิกฤตทั้งหมด วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ มีการนำคำประพันธ์ "วัดเอ๋ยวัดโบสถ์" ของสุจิตต์ วงษ์เทศ มาลงพิมพ์ซ้ำ และในหน้า ๑๓ ก็มีคำประพันธ์ของชรรค์ชัย บุนปาน ดังนี้

"ร่วง เหมือนใบไม้ร่วงในหน้าแล้ง
โลกเปิดแหล่งประวัติศาสตร์ของโลกใหม่
ส่วนของโลกเป็นใจกลางแผ่นดินไทย
ชีวิตคนคือใบไม้และผักปลา

มีแต่ความอภัยศอดสู
อับอายผู้คนทั่วไปในหล้า
ขาดสิ้นแล้วซึ่งสติปัญญา
เกลียดตัวเองที่เกิดมาเป็นคน

^๑ไทยรัฐ. ๑๗ ตุลาคม ๒๕๑๖ - ๓๑ ตุลาคม ๒๕๑๖.

คนไทยจะไว้ทุกข์ชิวชิว
 ความคิดเข้าครองความหมองหม่น
 หยาดน้ำจากตาที่บ่าล้น
 ไหลปนกับน้ำตาเทียน

กลิ่นธูปปล่องลอยรำลึกหา
 จะเพียรร้อยมาลาเอามาเปลี่ยน
 ลักการะดวงวิญญาณอันวายเวียน
 และอัญเชิญมาเยี่ยมเยียนผองเพื่อนไทย

โอดวงวิญญาณท่านผู้กล้า
 จะเป็นดวงตาริกาอยู่ชั้นไหน
 รับรู้เถิด ชิวชิวท่านไซ้ใบไม้
 หัวใจไทยทั้งชาติ.....สำนึกแล้วฯ"

การเสนอข่าวและภาพตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ ได้สร้างความรู้สึกและอารมณ์ร่วมต่อ "วีรกรรม" ของนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมาก ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๖ ได้ลงรูปโปสเตอร์ซึ่งมีข้อความประทับของนิสิตนักศึกษาเป็นจำนวนมากอย่างไม่เคยมีมาก่อน อาทิ

"
 อยากทราบ
 ไปที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สิครับ จะรู้ว่า
 ทำไมผู้บริสุทธิ์ ๑๓ คน จึงต้องโทษรุนแรง
 ทำไมผู้ที่ได้รับการศึกษาแล้วนับหมื่นต้อง
 นั่งตากแดดตากลม และพร้อมที่จะตากฝนหากว่ามี
 ทำไมเขาจะต้องตะโกนว่า "สู้มัน" ทั้ง ๆ ที่พวกเขา
 ไม่มีอาวุธเลย
 การต่อสู้ของเขาจะยาวนานที่สุด....."

"กตขี้ม เหงบัวอำนาจ
คนด่ากันทั้งชาติไม่หวั่นไหว
ถือปืนนั่งรถถังคุม เมืองไทย
สร้างแต่ความจัญไรให้แผ่นดิน"

"อำนาจอธิปไตยทศทาย
แรงกา เขียวกระจายปืน
คนไทยมีทุกซอกแน่นกมล
ท่วมท้นอยู่ทุกวันนิรันดรเอย"

"ข้าพเจ้ารักชาติจนน้ำลายไหล"

นอกจากนั้น ก็มีการตีพิมพ์กวีนิพนธ์ต่าง ๆ อันเป็นงานสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นจำนวนมาก ได้แก่ งานของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์^๑ งานของมะเนาะ ยูเด็น^๒ และงานของสมพงษ์ ลิทธิชัย^๓ เป็นต้น นอกจากบทกวีนิพนธ์แล้ว ไทยรัฐ ก็ได้เสนอหน้า "ความคิดความเห็น" ซึ่งนำมาจากจดหมายแสดงความคิดเห็นของประชาชน เป็นจำนวนมากต่อเหตุการณ์วิกฤตทั้งหมด

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

สยามรัฐ เป็นหนังสือพิมพ์รายวันชั้นนำฉบับหนึ่งของประเทศ เป็นหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพออกจำหน่ายในตอนบ่ายของทุกวัน ในขณะนั้นมีนายนพพร บุญญฤทธิ์ เป็นบรรณาธิการ โดยทั่วไปแล้ว สยามรัฐ จะเป็นข่าวและเนื้อหาที่เป็น เรื่องการเมือง การเสนอบทความและความคิดเห็นต่าง ๆ อย่างเป็นกิจลักษณะ หนังสือพิมพ์สยามรัฐตีพิมพ์วันละ ๑๖ หน้า ราคา (เวลานั้น) ฉบับละ ๑.๕๐ บาท ลักษณะของการเสนอข่าวและเนื้อหาต่าง ๆ มีดังนี้

^๑เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. "๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖" ไทยรัฐ. ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒มะเนาะ ยูเด็น "อย่าเลี้ยง". ไทยรัฐ. ๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๓สมพงษ์ ลิทธิชัย. "เสียงจากพระแม่ธรณี". ไทยรัฐ. ๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๖.

- หน้า ๑ ข่าวการเมือง สังคม และข่าวราชการที่เป็นข่าวสำคัญของวัน
- หน้า ๒ ข่าวอาชญากรรม
คอลัมน์ "ภัยที่มองเห็น" โดย ไว ตาทิพย์
- หน้า ๓ ข่าวทั่ว ๆ ไปในวงราชการ
- หน้า ๔ ข่าวสังคม มีรูปและคอลัมน์ "ในสยามรัฐ" เป็นข่าวบริการสั้น ๆ
และข่าวตาย "มรณานุสติ"
- หน้า ๕ คอลัมน์ประจำ โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช บทความวิจารณ์
เพชร บ้านแหลม และนายหมอดี
- หน้า ๖ บทความวิจารณ์เรื่องต่างประเทศ "รอบ ๆ สยามรัฐ" โดย กาแฟดำ
และ "นเรศ นโรปกรณ์ เขียน เขียน เขียน เขียน เขียน"
- หน้า ๗ บทบรรณาธิการ
การ์ตูนการเมือง
บทความ
คอลัมน์ "ปัญหาประจำวัน" โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
- หน้า ๘ บทวิจารณ์ บทความ
และคอลัมน์ "ซัดจิ้งหะ" โดย นายรำคาญ
- หน้า ๙ บทความวิเคราะห์ วิจารณ์
คอลัมน์ "เรื่องของโลก" โดย สมแบต เป็นเรื่องเบา ๆ เกี่ยวกับ
ต่างประเทศ
- หน้า ๑๐ จดหมายถึง บก.
- หน้า ๑๑ คอลัมน์ "ข้างวัด" โดย ประสก
- หน้า ๑๒ ข่าวและเหตุการณ์ต่างประเทศ โดย เกษม อัชฌาสัย

หน้า ๑๓ หน้าบันเทิง ประกอบด้วยข่าว รายการโทรทัศน์ และบทวิจารณ์ต่าง ๆ

หน้า ๑๔ ข่าวเศรษฐกิจ การเกษตร

หน้า ๑๕ ข่าวกีฬา และคอลัมน์ "อยู่ที่ฝีมือ" โดย ขรัวมวย และคอลัมน์
"ได้อัจฉรินทร์" โดย โฉม ปาริษา

หน้า ๑๖ ข่าวต่อจากหน้า ๑ และข่าวต่างประเทศที่สำคัญ

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ เป็นหนังสือที่ให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา มาโดยตลอด เมื่อศึกษาเนื้อหาของสยามรัฐ ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม จนถึง ๓๑ ตุลาคม ๒๕๑๖ ได้พบว่า สยามรัฐ เริ่มให้ความสำคัญที่จะเสนอข่าวและบทวิเคราะห์วิจารณ์ต่อท่าทีของรัฐบาลที่มีต่อ กิจกรรมของนิสิตนักศึกษาและนักเรียนมาตั้งแต่ต้น ในฉบับวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เขียนวิจารณ์รัฐบาล เรื่องศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาและคำสั่งห้ามของ กระทรวงศึกษาธิการที่ห้ามนิสิตนักศึกษาในวิทยาลัยการศึกษาทั้งปวง เข้าร่วมกิจกรรมของ ศูนย์นิสิต^๑ ในฉบับวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๑๖ ก็มีบทบรรณาธิการ เรื่อง "รัฐบาลกับสิ่งที่กระทำลงไปต่อ นิสิตนักศึกษา" และเสนอบทความเรื่อง "ทำไมต้องใช้เวลาถึงสามปีร่างรัฐธรรมนูญ" โดย อภิชัย พันธเสน^๒ นอกจากนั้นก็ยังมี การเสนอข่าวเกี่ยวกับคดีทุ่งใหญ่^๓ การเสนอบทความเรื่อง "นิสิตนักศึกษากับการเสริมสร้างสังคมแบบประชาธิปไตย" โดย สุกิจ ดำรงมณี^๔ โดยทั่วไปแล้ว สยามรัฐ ในช่วงเวลา ก่อนเกิดวิกฤตการณ์นั้น เสนอข่าวต่าง ๆ อย่างเรียบ ๆ ตามสไตลล์ของ สยามรัฐ ส่วนใหญ่แล้วก็เป็นเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง อันเป็นจุดเน้นสำคัญของ หนังสือพิมพ์ฉบับนี้

^๑ สยามรัฐ. ๑ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒ สยามรัฐ. ๒ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๓ สยามรัฐ. ๓ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๔ สยามรัฐ. ๔ ตุลาคม ๒๕๑๖.

ในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น สยามรัฐ^๑ พาดหัวข่าวว่า "กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ออกโรงครั้งแรก" มีการลงภาพผู้ประสานงานจำนวน ๓ คน จากกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญซึ่ง แฉลงข่าวสื่อมวลชนที่อนุสาวรีย์ทหารอาสา ข่าวดังกล่าวเป็น ๑ ในจำนวน ๘ ข่าวของข่าวหน้า ๑ ทั้งหมด แต่มีความยาวมากกว่าข่าวอื่น ๆ

วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๖ สยามรัฐ^๒ เริ่มเสนอข่าวเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม โดยให้ความสำคัญ มีการพาดหัวยาวเต็มหน้ากระดาษข้อความว่า "ด่วน : จับ ๑๑ อาจารย์ นักศึกษา เรียกร้องรัฐธรรมนูญ ในพาดหัวรองมีข้อความว่า "ขณะแจกใบปลิว ตั้งข้อหาชุมนุมทางการเมือง ธีรยุทธ บุญมี และประพันธ์ศักดิ์ถูกจับด้วย" พร้อมกับลงภาพ ๓ ภาพ มีขนาดเนื้อที่เกือบครึ่งหน้า ๑ ในภาพมีโปสเตอร์ข้อความต่าง ๆ เป็นต้นว่า "ประชาชน ต้องการรัฐธรรมนูญ" "กรอบนี้เพื่อรัฐธรรมนูญ อำนาจของปวงชน" และ "จงเรียกร้องสิทธิของคุณ" นอกจากนั้นก็มีการจับกุมตัวนิสิตนักศึกษาและภาพตำรวจสันติบาลชนเอกสาร ใบปลิวที่ยึดมาได้ ในการเสนอข่าวและภาพนี้ สยามรัฐ ใช้เนื้อที่หน้า ๑ ครึ่งหน้า และหน้า ๑๖ เกือบครึ่งหน้า กล่าวรายงานถึงรายละเอียดการจับกุมทั้งหมด

ในหน้า ๒ มีการลงรูปถ่ายหนังสือ กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย และรายชื่ออาจารย์ นักศึกษา ปัญญาชน ๑๐๐ คนที่ร่วมลงชื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

ในหน้า ๔ คอลัมน์ "ในสยามรัฐ" ไม่มีเนื้อหาปรกติ แต่มีภาพ ๒ ภาพมาแทนเป็นภาพโปสเตอร์ข้อความการเรียกร้องของนิสิตนักศึกษา ได้แก่ "ไม่มีการเลือกตั้งคือการโกงชาติ" "อำนาจต้องมาจากประชาชน" "ต้องการรัฐธรรมนูญ คืนอำนาจให้ประชาชนเดี๋ยวนี้" ฯลฯ

วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๖ สยามรัฐ^๓ เสนอข่าวโดยการพาดหัว ยาว ๒ บรรทัดว่า

"ศูนย์นิสิตโจมตีรัฐบาล "เผด็จการและอธรรม"
สันติบาลสั่งล่าตัวอดีต ส.ส.-ระบุนเป็นผู้ยุบ"

^๑ สยามรัฐ. ๖ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒ สยามรัฐ. ๗ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๓ สยามรัฐ. ๘ ตุลาคม ๒๕๑๖.

เนื้อข่าวทั้งหมดในหน้า ๑ กับหน้า ๑๖ นั้นรวมกันแล้วมีขนาดครึ่งหน้าของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ
 ในหน้า ๑ ได้ลงภาพการปิดโปสเตอร์ประท้วงในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมีทั้งคำกลอนและ
 ข้อความโจมตีรัฐบาลกรณีจับกุมกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ ขนาดของภาพประมาณ ๕" x ๖"
 ในฉบับเดียวกันมีข่าวเกี่ยวกับพันเอกณรงค์ กิตติขจร รองเลขาธิการฝ่ายการเมืองสำนักงาน
 คณะกรรมการตรวจและติดตามผลการปฏิบัติราชการ (กตป.) จะใช้มาตรา ๑๗ กับสมาชิก
 สภาจังหวัดที่ถูกระบุว่าลบลอบนำข้าวออกนอก

วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ มีการเสนอข่าวการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ ๒ ข่าว
 ในหน้า ๑ ของสยามรัฐ^๑ ข่าวแรกพาดหัวข่าวว่า

"ม.ธ. ประท้วงหนัก - หยุคสอม ไม่มีกำหนด
 อดีต ส.ส. ไชแสง สุกใส เข้ามอบตัวแล้ว"

พร้อมภาพประกอบบริเวณลานโพธิ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขนาดของข่าวนี้ คือประมาณครึ่งหน้า
 ของหน้า ๑๖ อีกข่าวหนึ่งว่า "ประกาศว่าพวกเรียกร้องรัฐธรรมนูญมีแผนล้มล้างรัฐบาล" มีภาพ
 จอมพลประกาศขนาด ๒" x ๒" ความยาวของข่าวประมาณ ๑ ใน ๔ หน้า และมีการลำดับ
 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ในหน้า ๑ และหน้า ๑๖ ด้วย

หน้า ๔ ใช้เนื้อที่ขนาด ๑ ใน ๓ ของหน้าลงโปสเตอร์ของนักศึกษาข้อความว่า

"หยาดน้ำตาประชาไทยในวันนี้
 ไหลท่วมปรุพีแล้วพี่เอ๋ย
 ถ้าความจริงสามารถอ้างเหมือนอย่างเคย
 ก็จะไม่เอ๋ยและจะอ้างอย่างไม่กลัว
 ฝ่าปากก็ถูกปิดจนมืดมิด
 เขาแตะเส้นหยุดและกดหัว
 ปัญหาที่เกิดขึ้นมันพันหัว
 ไม่อยากโทษใครชั่วเพราะกลัวตาย
 ถ้าขอได้จะขอกันในวันนี้
 ขอให้สิทธิ์เสรีอย่าสูญหาย
 ถ้าเลือดไทยจะหลั่งโลมจนโทรมกาย
 ก็ขอตายด้วยศักดิ์เสรีชน"

ในหน้า ๔ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียนวิจารณ์การจับกุมนักศึกษาของรัฐบาล
 ในหน้า ๑๐ นเรศ นโรปกรณ์ ที่เขียนถึงเรื่องเดียวกัน แสดงความเป็นห่วงรัฐบาลที่ตั้งข้อหา
 "กบฏ" แก่นักศึกษาที่ถูกจับกุม

วันที่ ๑๐ ตุลาคม สยามรัฐ^๒ ใช้เนื้อที่หน้า ๑ ร่วม ๒ ใน ๓ ของหน้า ลงข่าว
 พาดหัวว่า

"นศ. ชุมนุมต่อสู้ยื่นสว่าง
 ผนึกกำลังประท้วงหนัก
 นายกา ปรามนักศึกษา"

พร้อมทั้ง เสนอภาพนักศึกษานอนที่พื้นหน้า เวทีในหอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และภาพนักศึกษา
 ดัดแขนทุกซีกเป็นการไว้อาลัยระหว่างฟังการอภิปราย เนื้อข่าวทั้งหมดในหน้า ๑๖ และการลำดับ
 เหตุการณ์เมื่อวานนี้ ใช้เนื้อที่ร่วม ๓ ใน ๔ ของหน้า

ในหน้า ๔ นอกจากคอลัมน์ประจำ "ในสยามรัฐ" แล้ว ก็ไม่มีเนื้อหาอื่น คงมีแต่ภาพ
 การชุมนุมและการอภิปรายของนักศึกษา จำนวนทั้งหมด ๖ ภาพ โปสเตอร์หนึ่งมีโคลงของ
 อีรยุทธ บุญมี ความว่า

" เปรียะ เปรียะลูกไฟแตก	จากซอน
หุ่มหุ่มสูมไฟรอน	หมกไหม้
เนียน เลือดจากอกอ่อน	ทรราชย์ โกงเมือง
กูจก เร่งเติมให้	เปลวฟ้าสีทอง

และข้อความในโปสเตอร์อีกชิ้นหนึ่ง

"คนรุ่นใหม่ไม่เคยกลัว ความมืดบอด
 เราจะทดสอบ หรือ ทรราชย์ยังทดสอบ
 เพื่อพิสูจน์ พบกันที่ลานโพธิ์"

^๒สยามรัฐ. ๑๐ ตุลาคม ๒๕๑๖.

หน้า ๕ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ยังคงเขียนวิจารณ์การจับกุมและตั้งข้อหาผิด
นักศึกษาว่าเป็นการมองเจตนาของนิสิตนักศึกษาผิดไป

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ เขียนว่า การแจกใบปลิวแก่ผู้ที่สัญจรอยู่ตามถนนหลวงก็ดี ตลอดจน
ถ้อยคำในใบปลิวนั้นก็ดี ไม่บ่งให้เห็นว่าบุคคลเหล่านั้นมีความประสงค์ที่จะก่อการจลาจลหรือคิด
ล้มล้างรัฐบาล

"เป็นแต่เพียงแสดงเจตนาออกมาโดยสุจริตและเปิดเผยว่า
ต้องการรัฐธรรมนูญแต่โดยเร็วเท่านั้น ถ้าจับเอาคนไปแล้ว
เอาไปคลุม ๆ ไว้ ไม่รู้ว่าใครเป็นใครอย่างนี้ ใจผมมันก็ซึกจะ
เข้าเป็นพวกกับคนที่ถูกจับแต่อย่างเดียวเท่านั้นแหละครับ"

ในบทบรรณาธิการของสยามรัฐฉบับดังกล่าว ยังได้เสนอเรื่อง "เพียงผืนนโยบาย
รัฐบาล" วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลว่าเป็นการปิดกั้นตัวเองให้ห่างไกลจากวิถีทางไปสู่ความ
เป็นประชาธิปไตย นอกจากนั้นก็มีการตูล้อมมีข้อความว่า "ถ้าจะจับเพราะอยากได้รัฐธรรมนูญแล้ว
จับไม่หมดทรอกค๊ะ"

หน้า ๘ มีบทความเรื่อง "จากกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญกับรัฐบาลต่อไปก็ถึง
"ประชาชน" โดยไพบุลย์ สุขสุเมฆ ความยาว ๓ ใน ๔ หน้า วิจารณ์รัฐบาลว่ากระทำไม่ถูกเช่นกัน

วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๖ สยามรัฐ^๑ ยังคงลงข่าวเหตุการณ์อย่างให้ความสำคัญ
มีพาดหัวข่าว ๔ บรรทัดว่า

"นักศึกษาส่งตัวแทน
เจรจากับประภาส
ทุกสถาบันผึกกำลัง
เพิ่มเป็น ๕ หมื่นคน"

^๑สยามรัฐ. ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๖.

ขนาดของข่าวและ "ลำดับเหตุการณ์วานนี้" มีความยาวทั้งหมด ๓ ใน ๔ ของหน้ากระดาษ นอกจากนั้นยังมีรูปการชุมนุมและรูปนิสิตนักศึกษาใส่บาตรพระภิกษุ ๒๐๐ รูปที่บริเวณสนามฟุตบอล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นอกจากข่าวนี้แล้ว สยามรัฐ ในวันดังกล่าวก็มีการตามข่าวคดี "ทุ่งใหญ่" โดยลงข่าวคำให้การของกลุ่มพราน "บรรดาศักดิ์" ซึ่งเป็นผู้ต้องหาประกันพรานแกะและตำรวจห้องที่

ในหน้า ๔ มีการลงรูปเหตุการณ์ ๔ รูปใช้เนื้อที่ ๓ ใน ๔ ของทั้งหน้า มีคำบรรยายว่า "เขาต้องการเพื่อนและรัฐธรรมนูญคืน"

ในหน้า ๕ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เขียนวิจารณ์การกระทำของรัฐบาลและได้แนะนำโดยอ้อมด้วยข้อความว่า

"ภาพที่มองเห็นในขณะนี้คือ รถไฟสองขบวนตั้งอยู่บนรางเดียวกัน
ติดสติดแล้ว เต็มที่และกำลังจะแล่น เข้าชนกัน
ชนกัน เมื่อไรทุกอย่างจะไม่มีวันเหมือนเดิมได้
ความแตกแยก ระส่ำระสายจะต้องเกิดขึ้นอย่างหนักที่สุด
คนไทยทั่วไปจะเสียประโยชน์

ผมโยนปัญหาไปให้แกรัฐบาลครับ
เพราะรัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง
รัฐบาลใดที่ไม่สามารถป้องกันสถานการณ์
อันร้ายแรงได้ หรือเมื่อสถานการณ์นั้นเกิดขึ้นแล้ว
ไม่สามารถแก้ไขได้ เขาก็มักจะลาออก
รัฐบาลไหนทำเช่นนี้ ก็ได้ชื่อว่า เป็นรัฐบาลประชาธิปไตย..."

ในหน้า ๗ มีการ์ตูนล้อการเมือง เป็นภาพผู้หญิง ๒ คนคุยกัน ข้างหลังมีภาพจอมพลประภาสเดินผ่านเจ้าหน้าที่ทำความเคารพอยู่ มีคำบรรยายว่า "ท่านจะอยากเห็นฉันค้าขายหรือเปล่าก็ไม่รู้ซี"

ในหน้า ๘ นเรศ นโรปกรณ์ เขียนถึงเหตุการณ์วิจารณ์ถึงการกระทำเพื่อประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษา ในหน้า ๙ นายหมอดี เขียนบทความเรื่อง "รอยร้าวอาจถึงพังได้ถ้าไม่รู้วิธีประสาน" เป็นการเขียนวิจารณ์ถึงเหตุการณ์โดยอ้อม

วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๑๖ สยามรัฐ^๑ ลงข่าวในหน้า ๑ โดยพาดหัวว่า

"นักศึกษายื่นคำขาดรัฐบาล
ให้ตอบใน ๒๔ ชม. - เดินขบวน"

มีการเสนอข่าวล่า การลำดับเหตุการณ์วานนี้ และข่าวโฆษกรัฐบาลปรามหนังสือพิมพ์ข่าวทั้งหมด ใช้เนื้อที่ของหน้า ๑ แทบทั้งหมด (มีข่าวอื่นแทรกเพียงข่าวเดียว คือ ข่าว ๓๐ นักโทษรอดูถูกประหาร ภายหลังวันออกพระราช) และก่อนหน้า ๑๖ การเสนอข่าวมีรายละเอียดและภาพ ๒ ภาพ คือ ภาพ การชุมนุมของนิสิตนักศึกษาซึ่งถือโปสเตอร์ข้อความว่า "รัฐธรรมนูญไม่ใช่ ม. ๑๗" และภาพการ์ตูน ล้อถนอม-ประภาส ณรงค์ มีข้อความว่า "โปรดจำหน้าพวกมันไว้ให้ดี มันปล้นทุกอย่างแม้แต่ ประชาธิปไตย"

ในหน้า ๔ มีการลงภาพ ๖ ภาพ จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในหน้า ๖ นเรศ นโรปกรณ์ เขียนวิจารณ์โจมตีรัฐบาลเช่นเคย และในหน้า ๗ นายหมอดิ ก็เขียนบทวิจารณ์เรื่อง "สถานการณ์ที่ชาวบ้านเป็นห่วง"

วันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๖ สยามรัฐ^๒ เสนอข่าวโดยพาดหัวว่า

"คลื่นนักศึกษาประชาชน ๕ แสนเดินขบวนมีดฟ้ามีดดิน"

ข่าวที่เสนอมีภาพคน เป็นจำนวนมากบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยถ่ายจากเบื้องสูง มีภาพทหาร เข้าแถวเตรียมพร้อมที่บริเวณกองอำนวยการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นกองบัญชาการ ปราบปรามการจลาจล เนื้อหาของข่าวทั้งหมดใช้เนื้อที่ ๓ ใน ๔ ของหน้า ๑ และร่วมเติมหน้า ของหน้า ๑๖

ในหน้า ๒ มีภาพผู้คนจากการชุมนุม มีคำบรรยายใต้ภาพว่า "ที่นี่...ทำพระจันทร์... มิใช่สวนรื่น!" ในหน้า ๔ มีภาพ ๗ ภาพ บรรยายว่า "เขารู้เพื่อรัฐธรรมนูญ" ในหน้า ๕ นายหมอดิ เขียน "คำแถลงของรัฐบาลยิ่งอ่านแล้วยิ่งน่าคิด" ใช้เนื้อที่ ๓ ใน ๔ ของหน้า และ

^๑ สยามรัฐ. ๑๒ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒ สยามรัฐ. ๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๖.

เนื้อที่ที่เหลือนี้น่าจะเหมือนกันเป็นบทความชื่อ "ไม่มีเวลาให้รอกต่อไปแล้วสำหรับรัฐบาล" โดยเพชร บ้านแหลม ในหน้า ๖ นเรศ นโรปกรณ์ ก็เขียนวิจารณ์เหตุการณ์เช่นเคย และในบทบรรณาธิการ (หน้า ๗) ก็เขียนเรื่อง "บทเรียนเรื่องอธิปไตย" วิจารณ์ถึงการเรียกร้องอำนาจอธิปไตยของนิสิตนักศึกษาว่าเป็น "บทเรียน" แก่ผู้ที่เบียดบังอำนาจดังกล่าวไว้ คอลัมน์ตอบปัญหาประจำวันของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ตอบปัญหาในเรื่องนี้ ในหน้าเดียวกันก็มีบทความเสนอความเห็นเรื่อง "เพิ่มวันประชุมร่างรัฐธรรมนูญคราวนี้ บางทีจะเสร็จเร็วขึ้นกว่ากำหนดก็ได้" โดยเพชร บ้านแหลม

วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ สยามรัฐ^๑ ลงข่าวหน้า ๑ เต็มหน้าประกอบด้วยข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์รวม ๓ ข่าว พาดหัวใหญ่ คือ

"รัฐบาลยอมแล้ว.....ปล่อย ๑๓ ผู้ถูกจับโดยไม่มีเงื่อนไข
นักศึกษาเข้าเผ้าฯ รับสิ่ง 'สำเร็จแล้วขอให้เลิกได้'"

นอกจากนั้นข่าวที่เกี่ยวข้องอีก ๒ ข่าว เกี่ยวกับกลุ่มนักเรียนช่างกลบุกเข้าพังบ่อนทหารขณะเดินขบวน และข่าวประกาศให้สัญญาจะให้รัฐธรรมนูญในเดือนตุลาคม ๒๕๑๗ ในการเสนอข่าวในวันนี้ สยามรัฐมีภาพประกอบในหน้า ๑ ทั้งหมด ๕ ภาพ ภาพสำคัญคือ ตัวแทนของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาเข้าเผ้าฯพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื้อหาของข่าวทั้งหมด ใช้เนื้อที่เต็มหน้า ๑ หน้า ๒ หน้า ๓ หน้า ๔ และครึ่งหน้า ๑๖ นอกจากนั้นก็ยังมีบทความในหน้าอื่น ๆ อีกคือ ในหน้า ๕ บทความเรื่อง "รัฐบาล...รู้หรือไม่ว่า ทำไมเขาจึงต้องการรัฐธรรมนูญกันนัก" โดยเกษม อชฉาลัย "คนในแผ่นดิน" โดยเยียบ ราณี ในหน้า ๖ บทความบรรณาธิการเรื่อง "วัตถุประสงค์ที่แท้จริง" และบทความเรื่อง "คำแถลงของรัฐบาลยิ่งอ่านแล้วยิ่งน่าคิด" โดยนายหมอดิ ในหน้า ๗ และหน้า ๘ - ๙ มีภาพเต็มทั้ง ๒ หน้า

^๑ สยามรัฐ. ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖.

วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๖ พาดหัวใหญ่เป็น ๒ เท่าของปรกติว่า

"เหตุการณ์นองเลือดยังไม่สงบ
ตายแล้ว ๒๐๐ คน บาดเจ็บนับพัน
เผากองบัญชาการตำรวจนครบาล"

ข่าวในวันนี้เต็มหน้า ๑ หน้า ๒ หน้า ๔ หน้า ๕ หน้า ๗ และหน้า ๘ มีภาพเหตุการณ์
จลาจลและภาพนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ขณะกล่าวปราศรัยทางวิทยุโทรทัศน์ บทบรรณาธิการในหน้า ๓
เรื่อง "ปัญหาที่ต้องรีบแก้"

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ได้เสนอคอลัมน์ไว้ในหน้าแรกชื่อ "ความเห็นหน้าแรก" ของ
ฉบับประจำวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖^๑ ให้นายกรัฐมนตรีคนใหม่ใช้อำนาจตามมาตรา ๑๗ แห่ง
ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ธิปไตยสั่งตั้งปวงของจอมพลถนอม กิตติขจร จอมพล
ประภาส จารุเสถียร และพันเอกณรงค์ กิตติขจร พร้อมด้วยทรัพย์สินของภรรยาของบุคคลทั้งสาม
ตลอดจนทรัพย์สินซึ่งได้แอบแฝงไว้ในนามของผู้อื่นเท่าที่มีหลักฐานสมควรจะ เชื้อถือได้ แล้วนำ
ทรัพย์สินเหล่านั้นมาจำหน่ายเพื่อให้ได้เงินมาซ่อมแซม หรือก่อสร้างสถานที่ราชการขึ้นใหม่
เพื่อให้ใช้การได้ต่อไป ในการยึดทรัพย์สินของทั้งสามนั้น สยามรัฐ ได้เสนอให้กระทำในวันที่
๑๖ ตุลาคม อันเป็นวันที่ธนาคารปิด หรือถ้าหากว่ากระทำในวันที่ ๑๖ ตุลาคมไม่ได้ก็ควรจะเลื่อน
วันเปิดธนาคารออกไปจนกว่าจะได้ประกาศใช้มาตรา ๑๗ แล้ว

ในฉบับเดียวกันนั้น เนื้อหาทั้งหมด (ยกเว้นเนื้อที่โฆษณา) เป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์
๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทั้งสิ้น ส่วนใหญ่แล้วเป็นบทความและภาพในเชิงสฤติวิธาน มีคำประพันธ์ของ
ศิระ ศิริพัฒน์ เรื่อง "อนุสาวรีย์ในดวงใจ" สยามรัฐ ฉบับนี้ยังคงตีพิมพ์เพียง ๘ หน้าเท่านั้น

สยามรัฐ ฉบับวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๑๖ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นผู้เขียนบทความ
"ความเห็นหน้าหนึ่ง" กล่าวถึงการออกโทรทัศน์ของตัวแทนศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ในคืนวันที่

^๑ สยามรัฐ. ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖.

๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ ว่ามีลักษณะที่กลายเป็นว่า ศูนย์กลางนิสิตฯ มีอำนาจมากกว่าตำรวจและเจ้าหน้าที่บ้านเมือง พร้อมกับย้ำว่า บ้านเมืองต้องมีชื่อมีแป การใช้อำนาจหน้าที่ต้องเป็นไปตามตัวบทกฎหมาย^๑ ในฉบับเดียวกันนี้ มีการ์ตูนล้อถนอม ประภาส ณรงค์ว่า "เหมือนด้วงมะพร้าว กินต้นจนไม้กลวงแล้วก็บินจากไป"^๒

ในฉบับประจำวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๑๖ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ได้แสดงทัศนะเสนอให้รัฐบาลยกเลิกตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารสูงสุด โดยอ้างว่า^๓

"ตำแหน่งนี้ถ้ายังคงไว้ คนที่ตายไปแล้วจะต้องตายเปล่า เพราะเป็นตำแหน่งที่ยั่วยุให้คนกลายเป็นเหวตา ใช้อำนาจมืด อำนาจสว่างกดหัวคนทั้งประเทศ....."

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับต่อ ๆ มาจนถึงปลายเดือนตุลาคมก็ยังคงลงเรื่องราวและบทความต่าง ๆ บทวิจารณ์ เสนอความคิดเห็นต่อรัฐบาลใหม่ ในบรรดาเรื่องต่าง ๆ นั้นก็มีเรื่อง "เหตุเกิดในกรุงรัตนโกสินทร์" โดย วลีษฐ์ เดชกฤษณ์^๔ ผู้ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์มากที่สุดคนหนึ่งอยู่ด้วย นอกจากนั้น ข้อเขียนที่เด่นที่สุดในแต่ละฉบับก็คือ ข้อเขียนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช วิจารณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ในฉบับวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เขียนถึงสภาพ "น้ำลคตอผุด" หมายถึง การใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริตหรือไม่เป็นธรรมของจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์ ซึ่ง หนังสือพิมพ์นำมาเปิดเผยทั้งที่รู้มาตลอดเวลา แต่ไม่สามารถจะเปิดเผยได้เพราะถูกปิดกั้นเสรีภาพ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ได้สรุปว่า^๕

^๑ สยามรัฐ. ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒ สยามรัฐ. ๑๗ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๓ สยามรัฐ. ๑๘ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๔ เริ่มลงตอนที่ ๑ ใน สยามรัฐ. ๒๕ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๕ สยามรัฐ. ๒๖ ตุลาคม ๒๕๑๖.

"แต่ลัทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้นก็คือ อำนาจของหนังสือพิมพ์ โดยตรง

ถึงแม้ว่าผมจะ เห็นด้วยและสนับสนุนในการที่หนังสือพิมพ์จะมีอำนาจนี้ ผมก็ยังมีความ เห็นอยู่อีกทางหนึ่งว่า

อำนาจใด ๆ ก็ตาม ที่จะมีได้ในบ้านเมืองของเรานั้น ไม่ควรจะเป็นอำนาจอันสมบูรณ์ที่ปราศจากการควบคุมใด ๆ ทั้งสิ้น

อำนาจของหนังสือพิมพ์นั้น เป็นสิ่งมีประโยชน์ต่อบ้านเมืองโดยไม่มี ปัญหา แต่เมื่อหนังสือพิมพ์ได้อำนาจนั้นมาแล้ว หนังสือพิมพ์ก็น่าจะได้ ควบคุมอำนาจนั้นไว้ด้วยตนเองอย่าง เคร่งครัดที่สุด"

จากการวิเคราะห์ เนื้อหาและการกระทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และสยามรัฐ ในช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๑๖ ทำให้เห็นได้เด่นชัดว่า ในเวลาก่อนหน้าที่จะเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น หนังสือพิมพ์ไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีความคิดไกลไปถึงการล้มล้างรัฐบาล หนังสือพิมพ์แนวนิยมในขณะนั้นก็สนใจข่าวประเภทที่จะทำให้หนังสือพิมพ์ขายได้ดีที่สุด ส่วนหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพนั้นให้ความสนใจในผลการบริหารประเทศของรัฐบาล และหน่วยราชการต่าง ๆ ตลอดจน ขบวนการของนิสิตนักศึกษาอยู่มาก ในระหว่างช่วง ๑๐ วันของวิกฤตการณ์ คือ ระหว่างวันที่ ๖ - ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น การเสนอข่าวและความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับที่ทำการ วิเคราะห์ก็มีความ "เข้ม" ไม่เท่ากัน จะไปเน้นหนักในช่วงปลายของวิกฤตการณ์ที่ความรุนแรง เกิดขึ้น สำหรับในช่วงหลังวิกฤตการณ์นั้น ไทยรัฐ และสยามรัฐ ยังคงเสนอข่าว ภาพบุคคล และเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่าง เข้มข้นมาก โดยเฉพาะไทยรัฐ ซึ่งเล่นข่าวสืบเนื่องในลักษณะที่เป็น การเร้าอารมณ์อย่างมาก อาทิ ข่าวการลี้ภัย และชีวิตความเป็นอยู่ของถนอม ประภาส ฌรงค์ ตลอดจน เรื่องการทุจริต การประทุษร้ายต่อหน้าที่ต่าง ๆ อย่างมากมาย

สำหรับหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย ซึ่งในเวลานั้น เป็นหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพซึ่งให้ความสนใจกับขบวนการของนิสิตนักศึกษามาโดยตลอดนั้น ได้ทำการเสนอข่าวความเคลื่อนไหว บทวิเคราะห์ วิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมาก ความเด่นชัด ก็คือ ประชาธิปไตย เป็น หนังสือพิมพ์ซึ่งกระทำตนเป็นเวทีแห่งการแสดงออกของคนหนุ่มสาว มีการตีพิมพ์บทความของผู้นำ นิสิตนักศึกษาอยู่เป็นประจำ ทำให้ความคิดเรื่องเสรีภาพ รัฐธรรมนูญ ประชาธิปไตยเผยแพร่ ไปในหมู่ปัญญาชนและผู้สนใจ เรื่องการบ้านการเมือง

การกระทำหน้าที่สื่อมวลชนของประชาธิปไตย ในช่วงวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น ประชาธิปไตย ก็มีลักษณะ เช่นเดียวกับสยามรัฐ ในด้านที่ให้ความสนใจในความเคลื่อนไหวต่าง ๆ มาตั้งแต่ต้น ผิดกับหนังสือพิมพ์ในแนวนิยมทั่ว ๆ ไปที่ให้ความสนใจเรื่องอื่น ๆ ที่ "ขายได้" มากกว่า ลักษณะเช่นนี้เป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นในวงการสื่อสารมวลชนทุกประเภท ที่เนื้อหาของสื่อมวลชนที่มีรสนิยมนั้นมักจะไม่ค่อยได้แพร่หลายไปในคนส่วนใหญ่ มวลชนกลับต้องการสิ่งซึ่งมีลักษณะ เป็น เรื่องที่สนองความต้องการความอยากรู้อยากเห็น การเร้าอารมณ์ ด้วยเนื้อหาที่เข้าใจได้ง่ายและรวดเร็ว แต่ประชาธิปไตย ก็มีลักษณะ เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีภาพของความ เป็น "หัวก้าวหน้า" มากกว่าสยามรัฐที่เป็นหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพที่มีลักษณะ "อนุรักษ์" มากกว่าการเสนอข่าวและความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เริ่มต้นด้วย ข่าวเล็ก ๆ ในหน้า ๑ ของวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ พาดหัวข่าวว่า^๑ "เคลื่อนไหวเรียกร้อง รัฐธรรมนูญ ฌรงค์จะเอาทหารมาเดินขบวน" การดูในหน้า ๑ ของประยูร จรรย์วาทน์ก็เป็น ภาพพานรัฐธรรมนูญอยู่ในกรงขัง มีกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญเผื่ออยู่ข้างนอกทำท่าจะเข้าไป วันจันทร์ที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๖ ประชาธิปไตย ลงข่าวเหตุการณ์ขนาดใหญ่คู่กับข่าวสงครามยิว-อาหรับ และในวันต่อ ๆ มาก็มมีการลงข่าวและบทความวิจารณ์ต่าง ๆ ภาพที่ประชาธิปไตย นำมาเสนอก็คือคล้ายกับที่สยามรัฐ เสนอจะมีโปสเตอร์ประท้วงของนิสิตนักศึกษาปรากฏอยู่ในภาพด้วย ซึ่งก็เท่ากับการสื่อสารข้อความ เหล่านั้นไปสู่ผู้อ่านที่มิได้เห็นเหตุการณ์ด้วยตัวเอง อาทิ ข้อความว่า

"เราไร้อาวุธ
แต่เราไม่ไร้ปัญญา
ท่านซึ่งคน ๑๒ คน ย่อมได้
แต่ไม่อาจซึ่งความไฝ่คว้า
ของประชาชนทั้งประเทศ"^๒

หรือ

"รัฐธรรมนูญจำ คลอดเสียที"^๓

^๑ ประชาธิปไตย. ๖ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒ ประชาธิปไตย. ๑๐ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๓ ประชาธิปไตย. ๑๒ ตุลาคม ๒๕๑๖.

"รัฐบาลเดือน
จงออกไป!
เราต้องการ
รัฐบาลของ
ประชาชน"^๑

อย่างไรก็ตาม ลักษณะการเสนอข่าวก็ตี บทความ บทวิจารณ์ต่าง ๆ ก็ดี มีลักษณะมีเหตุมีผล ไม่เป็นลักษณะของความพยายามที่จะเร้าอารมณ์มากเหมือนหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ๆ

หนังสือพิมพ์ไทยโดยทั่ว ๆ ไป นอกจากที่ได้กล่าวไปแล้ว ก็ล้วนแล้วแต่เสนอรายงาน ข่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นความตื่นเต้น เร้าอารมณ์ทั้งสิ้น ในเรื่องนี้มีผู้วิจารณ์ว่า หนังสือพิมพ์ไทยส่วนใหญ่ในเวลานั้น ไม่พร้อมและยังงุนงงต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงทำให้การทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนเป็นไปในลักษณะวิตกกังวล สับสนต่อเหตุการณ์ เสนอข่าวอย่างเร้าอารมณ์ ความรู้สึก ไม่ได้มีส่วนในการที่จะหนุนนำประชาชาติแต่อย่างใด^๒

สำหรับหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ ๓ ฉบับ คือ บางกอกโพสต์ บางกอกเวิลด์ และ เดอะเนชั่น นั้น กล่าวได้ว่าได้ทำหน้าที่ในการเสนอข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ด้วยลักษณะของการเป็นสื่อมวลชนที่มีคุณภาพ บางกอกโพสต์ และ เดอะเนชั่น นั้นได้กระทำหน้าที่ในการเสนอข่าว การแสดงความคิดเห็นและบทวิจารณ์ต่าง ๆ ในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ทั้งในด้านจำนวนและคุณภาพ ที่แปลกไปจากหนังสือพิมพ์ไทยเป็นอย่างมากก็คือ ในขณะที่หนังสือพิมพ์ไทยทั่วไปมุ่งที่จะเสนอเฉพาะแต่เหตุการณ์อันเกี่ยวเนื่องถึงจุดวิกฤตในช่วงใกล้วันที่ ๑๔ ตุลาคมนั้น หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษเหล่านี้ได้ทำหน้าที่เสนอ "บรรยากาศ" ของกรุงเทพมหานครในส่วนอื่น ๆ ด้วย อาทิหนังสือพิมพ์ เดอะเนชั่น^๓ ได้เสนอข่าวเกี่ยวกับธุรกิจบันเทิง เช่น โรงภาพยนตร์ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนผู้ชมภาพยนตร์ในวันธรรมดาส่งมักจะ เป็นนิสิตนักศึกษา ไปร่วมชุมนุม เรียกร้องรัฐธรรมนูญ ทำให้รายได้ของโรงภาพยนตร์ชั้นหนึ่งในกรุงเทพมหานครตกลงเกือบ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่เดียวกันก็ได้ชี้ให้เห็นถึงความสนใจในข่าวสารที่มากขึ้นอย่างผิดปรกติ

^๑ ประชาธิปไตย. ๑๒ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒ ไปรอดู สุกัญญา ศีระวนิช. หนังสือพิมพ์ไทย : จากปฏิวัติ ๒๔๗๕ สู่อุบัติ ๒๕๑๖.

หน้า ๑๓๒.

^๓ The Nation, October 13, 1973.

โดย เดอะ เนชั่น^๑ ได้รายงานถึงยอดจำหน่ายที่เพิ่มขึ้นอย่างมากของหนังสือพิมพ์ไทยและหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษทุกฉบับ และยังได้กล่าวถึงหนังสือพิมพ์ภาษาจีนซึ่งยอดจำหน่ายมิได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากการไม่กล้าลงข่าวทั้งหมดเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งนี้ หนังสือพิมพ์บางกอกเวิลด์^๒ รายงานเกี่ยวกับการคมนาคมทางเรือและทางอากาศซึ่งเข้าสู่สภาพปรกติหลังจากวิกฤตการณ์จบสิ้นลง ในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และในฉบับเดียวกันก็ได้รายงานถึงราคาอาหารทั้งอาหารสดและอาหารสำเร็จรูปที่สูงขึ้นอย่างมาก เช่น เนื้อหมู กิโลกรัมละ ๖๐ บาท จากราคาปรกติ กิโลกรัมละ ๒๒-๒๔ บาท ไข่เบ็ดขึ้นเป็นฟองละ ๑.๗๕ บาท จากราคาเดิม ๑ บาท และมีการจำกัดจำนวนขายร้านทองแถวเยาวราชปิดกิจการ ตลอดจนร้านค้าต่าง ๆ ตามถนนสายต่าง ๆ ปิดกิจการหมด เป็นต้น

ความแตกต่างอีกประการหนึ่งก็คือ หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษทั้ง ๓ ฉบับได้รายงานถึงทัศนะของหนังสือพิมพ์ต่างประเทศที่มีต่อวิกฤตการณ์ครั้งนี้ อาทิเช่น บางกอกโพสต์^๓ รายงานทัศนะของหนังสือพิมพ์ฉบับสำคัญ ๆ ในสิงคโปร์ ฮองกง ปักกิ่ง และไทเป ซึ่งส่วนใหญ่แล้วต่างก็วิพากษ์วิจารณ์ในลักษณะที่เห็นว่า การเรียกร้องของนิสิตนักศึกษานั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องและเป็นสิทธิอันชอบธรรมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนได้รายงานถึงปฏิกิริยาของชาติต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนั้นก็มีการเสนอทัศนะของหนังสือพิมพ์ไทยฉบับต่าง ๆ การเสนอทอล์กโชว์ประชาชนในอาชีพต่าง ๆ ทั้งทัศนะที่มีต่อเหตุการณ์แสดงให้เห็นถึงการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนซึ่งมีทั้ง "ความหวังและความหวาดกลัว" หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ได้เพิ่มคอลัมน์ใหม่เรียกว่า "โต๊ะปฏิบัติการ" หรือ "Action Desk" ทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารเพื่อให้ประชาชนติดต่อเข้ามาถามข่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนขอเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ปัญหาบ้านเมือง แต่ลักษณะของการทำหน้าที่ประการหลังนี้ก็ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ภาษาไทยด้วยเช่นกัน

^๑The Nation. October 14, 1973.

^๒Bangkok World. October 16, 1973.

^๓Bangkok Post. October 17, 1973, และ October 18, 1973.

กล่าวโดยสรุปแล้ว หนังสือพิมพ์ได้กระทำหน้าที่สำคัญหลายประการ

๑. หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร หนังสือพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้ทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งแม้จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างในวิธีการเสนอข่าวระหว่างหนังสือพิมพ์ในแนวนิยมกับหนังสือพิมพ์ในแนวคุณภาพ (ในเรื่องของการเสนอข่าวแบบเร้าอารมณ์ของหนังสือพิมพ์แนวนิยม) แต่โดยรวม ๆ แล้ว หนังสือพิมพ์ที่ได้ทำการศึกษาทั้งหมดทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา แต่สิ่งซึ่งหนังสือพิมพ์ได้สร้างให้เกิดจากการรายงานข่าว ก็คือการกระจายข้อมูลข่าวสารซึ่งไหลอยู่ในวิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งนั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในขั้นแรกนั้น ภาพล้อและโปสเตอร์ต่าง ๆ ทำหน้าที่ในการสื่อความคิดทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาเฉพาะภายในหมู่ผู้ร่วมชุมนุมเรียกร้องรัฐธรรมนูญ แต่สื่อมวลชนด้วยการเสนอข่าวและภาพของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ได้ทำหน้าที่กระจายข้อมูลข่าวสารดังกล่าวให้แพร่ไป นอกไปจากตัวอย่างต่าง ๆ ของข้อความในโปสเตอร์ของนิสิตนักศึกษาที่ได้กล่าวถึงไปบ้างแล้ว ข้อความต่าง ๆ ของการเรียกร้องทางการเมืองต่อไปนี้ คือ สิ่งที่ได้สะท้อนและสร้างกระแสความคิดของนิสิตนักศึกษาและประชาชนที่มีต่อการบริหารประเทศของจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์

"ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละราชอำนาจ อันเป็นของข้าพเจ้า อยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใด โดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของราษฎร"

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว"

คำเรียกร้องของกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

"พี่น้องประชาชนไทยที่รัก

นับตั้งแต่ครั้งเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์ฯ อย่างแน่นชัดว่า

"ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าแต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของราษฎร"

แต่ตลอด ๔๑ ปีที่ผ่านมา อำนาจหาได้เคยตกถึงมือประชาชนไม่ คนไทย ยังไม่ได้มีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่อ สิทธิ เสรีภาพ และผลประโยชน์ของตนอย่างแท้จริง การละเมิด สิทธิ เสรีภาพ และผลประโยชน์ของประชาชนยังปรากฏขึ้นทั่ว ๆ ไป อันทำความยุ่งยากเดือดร้อนอดอยากแร้นแค้นให้เกิดแก่พี่น้องชาวไทยนานัปการ

บนหนทางอันยาวนานของประวัติศาสตร์ไทยนั้น คนไทยส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมในการต่อสู้ปกป้องรักษาและสร้างชาติ มีผู้คนจำนวนมากที่ได้สละเลือดเนื้อ น้ำตาและชีวิต เพื่อสืบทอดผืนแผ่นดินไทยมาจนทุกวันนี้ แต่ต่อมาบุคคลบางกลุ่มได้สร้างภาพพจน์อันน่าหวาดกลัวทางการเมืองทำให้ประชาชนพากันเบื่อหน่ายและขยาดที่จะเข้ามามีส่วนกำหนดความเป็นไปของชาติ คนไทยกลายเป็นผู้เฉื่อยชาทางการเมือง ทั้ง ๆ ที่การเมืองคือชีวิตของประชาชน ทั้ง ๆ ที่การเมืองคือกุญแจดอกสำคัญที่จะไขประตูแห่งความ เจริญ และความสุขสมบูรณ์ของประชาชน เราประชาชน "กลุ่ม เรียกร้องรัฐธรรมนูญ" ขอเชิญชวนให้มวลชนชาวไทยได้เข้ามาทำลายปรากฏการที่แยกระหว่างประชาชนกับการ เมืองให้พังทลาย ได้เข้ามาร่วมเปิดประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของชาติไทย ประวัติศาสตร์ซึ่งอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง เท่านั้น

ประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของประชาชนจะถูกบันทึก ก็ต่อเมื่อเราทั้งมวลไปผนึกพลังร่วมกันต่อสู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ อันเป็นเงื่อนไขประการแรกในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อสร้างความผาสุกขบบริบูรณ์ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในอนาคต

มวลชนไทยทั้งชาติ ไม่ว่าจะ เป็นชนชั้นใด ไม่ว่าจะอยู่ในภูมิภาคใด ไม่ว่าจะ เป็นเพศหรือวัยใด จงมาร่วมกันอย่างมั่นคง เพื่อต่อสู้ทวงสิทธิและ เสรีภาพของเราคืนมา พลังประชาชนไม่มีทางถูกทำลาย พลังประชาชนจะคงอยู่ตลอดไปชั่วกาลนาน

กลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญ"

แถลงการณ์แนวร่วม นักเรียนนักศึกษาและประชาชน

"ขอให้เราหวังว่า ปืนและกระสุนทุกนัดจะไม่ลั่น
ออกจากกระบอกของพี่น้องทหารและตำรวจ เพื่อเช่น
ฆ่าประชาชนผู้บริสุทธิ์ ถ้าหากจะหลีกเลี่ยงไม่ได้
ขอให้อาวุธเหล่านั้นนั้น จงถูกใช้ เป็นเครื่องมือในการ
ทำหั้น "ทรราชย์" ผู้สร้างความคับแค้นให้กับประชาชน
ทั้งชาติ"

แถลงการณ์ของแนวร่วมนักเรียนช่างกล

"บัดนี้เราตระหนักแล้ว ว่าใครคือมิตร และใครคือศัตรู
ของเรา พวกเราจะเป็นมิตรกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
พร้อม ๆ กับรวมพลังที่มีอยู่ไปโค่นล้มพวกมันที่เป็นศัตรูของ
ประชาชน"

ศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย

"ไม่มีใครจะชดชวางท่าน และไม่มีอำนาจใด ๆ มากดขี่นักเรียนได้"

คณะทนายความผู้รักความยุติธรรม

"หากครั้งนี้ชาวไทยยังไม่ตื่น
ไม่โถมคลื่นมวลชนดันขยาย
ไม่ยอมพลีเลือดหลังทั้งหญิงชาย
ตอนนี้ไปอย่าหมายได้ตื่นเลย"

ข้อความในโปสเตอร์ต่าง ๆ

"ต้องการรัฐธรรมนูญ เป็นขบถหรือ?"

"รัฐบาลชุดนี้จงพิจารณาตัวเอง"

"ท่านจะยอมอยู่ในอาณาจักรแห่งความกลัวของผู้เผด็จการหรือ!"

"เราไร้อาวุธ แต่เราไม่ไร้ปัญญา ท่านซึ่งคน ๑๒ คนย่อมนำได้ แต่ไม่อาจซึ่ง
ความเฝื่อนค้ำของประชาชนทั้งประเทศ

"เอาประชาชนคืนมา"

"อาณาจักรครอบครว ผู้นำมาแห่งความฉิบหาย"

"ดูกร ภาสเอ๋ย คนไทยทั้งชาติดิ้นะเว้ย ที่ต้องการรัฐธรรมนูญ"

"แม้แต่ "ศิลาหิน" ยังทนไม่ไหว
พวกมึงยังไม่รู้ตัวหรือ"

"ประชาชนทุกคน ผู้เป็นคนไทย ต้องการรัฐธรรมนูญ"

"จงคืนอำนาจแก่ปวงชนชาวไทย"

"จุดหมาย คือ รัฐธรรมนูญ"

"เราต้องการรัฐธรรมนูญ"

"ร่วมกันต่อสู้ไล่อัทธิราชย์"

"ใคร เป็นกบฏกันแน่"

"มันไม่ใช่คนไทย"

"รัฐบาลเถื่อน จงออกไป!
เราต้องการรัฐบาลของประชาชน"

"กรอบนี้เพื่อ... รัฐธรรมนูญ
อำนาจของปวงชน"

"ประชาชนต้องการรัฐธรรมนูญโดยเร็ว"

"ไม่มีการเลือกตั้ง คือ การโกงชาติ อำนาจอธิปไตยของประชาชน"

"อำนาจต้องมาจากประชาชน"

"จงเรียกร่องลึงทิวของคุณ"

"จงปลดปล่อยประชาชน"

"ที่บ้าน

๘ ต.ค. '๑๖

แดงลูกรัก

ต่อสู้กับทรราชย์

ให้ถึงที่สุด ทางบ้าน

เอาใจช่วยทุกคน

ถ้ายังไม่ได้รับชัยชนะ

ไม่ต้องกลับบ้าน

รัก

จากแม่"

"นักเรียน - นักศึกษา

ผู้เป็นลูกหลานของท่าน

กำลังผจญกำลังสู้กับอำนาจ

อันไม่ชอบธรรมของเผด็จการ

โปรดให้ความสนับสนุน."

"จะเลือกหยาดสักกี่หยด

ไอ้คนคดจะรู้สึก

พลังหนุ่ม เร่งผจญ

ประจัญศึกประจัญหาญ"

"แสบ.... เข้าไปถึงทรวง

รัฐ..ไม่มีรัฐธรรมนูญ

พอร้องขอ....

มันตอบว่า "ตุ๊ก"

บ้ายโมงวันนี้

เราจะไปหา "เพื่อน" และ "อาจารย์"

ของเรา พร้อมกันที่ "หอใหญ่" "

"บางเขน บางเขน ดินแดนสุขี

ไปดู ธรรมนูญตกน้ำ

ตกเมื่อยาม "ฉบับที่ ๔"

น้องกับพี่คุยกันที่หน้ากรงขัง

กรงขัง กรงขัง กรงขัง

มันใช้อำนาจสังคัง จับเพื่อนเราไปข่มขริญ

ไปเหวี่ยงพวกเราไปกัน ๑๓.๐๐ น. ที่หอใหญ่...."

"อาจารย์ - นักศึกษา - ประชาชน

๑๓ คน

ตกเป็นเชลย

ของทรราชย์

คนไทยไม่ช่วยกัน

แล้วหมาที่โหดจะมาช่วย"

"ตำราเรียน.....สิ่งหนึ่งซึ่งปราศจากความหมาย
 ในเมื่อทุกหนทุกแห่งในแผ่นดินนี้ปราศจากความ เป็นธรรม
 นอกเหนือจากการเอาทุกสิ่งทุกอย่าง
 สิ่งสุดท้ายที่รัฐบาลนี้คิดจะให้แก่ประชาชน
ก็คือ.....รัฐธรรมนูญ
 วันนี้.....ธรรมศาสตร์จะร่วมกัน
ประกาศความเป็นธรรม
ซึ่งไม่มีสอนในตำราเรียน
 ของรัฐบาล"

"มวลชนที่ถูกครอง
 จง เหลียวมองทรราชย์
 ผลได้มันผูกขาด
 ยังผงาดกดประชา
 ทรราชย์จงรับรู้
 ว่าพวกกูในพารา
 ถูกมึงเหยียบย่ำมา
 ใจกูจำเดือดเป็นไฟ"

"เผด็จการครองบ้าน วิถดการครองเมือง
 ถึง เวลาต้องร่วมมือกันอีกครั้ง
ข้อหามั่วสุมทางการเมืองและกบฏในราชอาณาจักร
 ข้อหาทั้ง ๒ น่าจะเหมาะสำหรับใคร?
 ขอพวกเรา จงจับมือกัน ลุกขึ้นจากกองตำรา
 สลัดแอกทางการศึกษาที่มันสร้างมากดหัวเราทิ้งไป
 ช่วยกันปลดปล่อยเพื่อนทั้ง ๑๒
เรียกร้องเสรี ไขว่คว้าสันติ
 แสวงหายุติธรรม"

"ทำไม...รัฐ...ไม่มีรัฐธรรมนูญ
เหมือนคนพิการ.....
พอเรียกร้องขอ...ความเป็นธรรม
มันตอบว่า คุณ, ปิน, โทษ
จะมีอะไรเหลืออยู่??
บ้ายโม่งเราจะไปหา
เพื่อนและอาจารย์"

๒. การทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลและประชาชน อย่างไรก็ตามจากการพิจารณาการกระทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ จะเห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์ได้กระทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนิสิตนักศึกษาและประชาชนส่วนใหญ่ มากกว่าที่จะเป็นการสร้างความเข้าใจในทางบวกระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ทั้งนี้ การที่หนังสือพิมพ์ได้เสนอข่าวและบทวิจารณ์ต่อการแสดงออกของกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้นเท่าใด ภาพของนิสิตนักศึกษาซึ่งเป็นภาพของการแสวงหาสิทธิเสรีภาพก็ได้ถูก "สื่อ" เข้าไปในจิตใจของคนส่วนใหญ่มากขึ้นเท่านั้น ในทางตรงกันข้าม ภาพของรัฐบาลและผู้ยิ่งใหญ่ในวงการรัฐบาลในขณะนั้นก็ยิ่งถูก "กระพือ" ให้ประชาชนได้เห็นว่า หลังจากการปกปิดครอบแบบเผด็จการมาเป็นเวลาถึง ๑๐ ปี รัฐบาลก็กำลังทำผิด กำลังใช้มาตรการจัดการกับกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญและนิสิตนักศึกษาอย่างรุนแรง เกินสมควร การกระทำหน้าที่เช่นนี้เมื่อพิจารณาถึงบรรยากาศของวงการหนังสือพิมพ์ไทยซึ่งถูกปิดกั้น เสรีภาพมาเป็นเวลานาน ก็อาจกล่าวได้ว่า หนังสือพิมพ์ได้กระทำหน้าที่ในการเป็น "สื่อกลาง" นี้อย่างเต็มอกเต็มใจ เหตุผลหนึ่งก็คือ เป็นเรื่องใหญ่ที่ได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไป ทำให้หนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นธุรกิจอย่างหนึ่งขายดีและอีกเหตุผลหนึ่งก็คือ ข่าวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นเสมือน "ตัวแทน" แห่งการแสดงออกของคนหนังสือพิมพ์และประชาชนถึงความถูกปิดกั้น กดดันมาเป็นเวลานาน โดยสรุปแล้ว หนังสือพิมพ์ก็ได้กระทำหน้าที่เน้นย้ำความคิดและพลังของนิสิตนักศึกษา สร้างความเห็นใจต่อขบวนการของนิสิตนักศึกษาให้เกิดขึ้นจากประชาชนทุกระดับ

๓. หนังสือพิมพ์ได้กระทำหน้าที่เป็นสื่อคอยเหนี่ยวรั้ง หักท้วงผู้มีอำนาจในรัฐบาล ในระหว่างวิกฤตการณ์ เพื่อประโยชน์สุขและความสงบของส่วนรวม การทำหน้าที่นี้กระทำโดยการเสนอข้อเขียนซึ่งมีลักษณะ เป็นบทความวิจารณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อเขียนของ ม.ร.ว.

คึกฤทธิ์ ปราโมช^๑ ซึ่งในขณะนั้น เป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ได้รับความนิยมนับถือจากปัญญาชนทั่วไปมากที่สุด
 ข้อเขียนในวันพฤหัสบดีที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นข้อเขียนเดือนรัฐบาลที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด
 และถูกแพร่ภาพกระจายกว้างออกไปด้วยการตีพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 อย่างไรก็ตาม ความพยายามของสื่อมวลชนในเรื่องนี้น่าจะสื่อไปถึงประชาชนในวงกว้างมากในแง่
 ของการสร้างความรู้สึกต่อการกระทำของรัฐบาลว่า "ผิดทำนองคลองธรรม" มากกว่า ในช่วง
 ท้ายและภายหลังวิกฤตการณ์ หนังสือพิมพ์ต่างทำหน้าที่ในการเรียกร้องและวิงวอนประชาชนให้
 "หันหน้าเข้าหากัน" ดังจะเห็นได้จาก "สารวิงวอนประชาชน" ของหนังสือพิมพ์ภาษาไทยและ
 ภาษาอังกฤษในกรุงเทพมหานคร ๘ ฉบับ ได้แก่ ชาวไทย ประชาธิปไตย สยามรัฐ บ้านเมือง
บางกอกโพสต์ บางกอกเวิร์ลด์ เดลินิวส์ และไทยรัฐ ดังนี้^๒

"หนังสือพิมพ์ดังมีรายชื่อข้างท้ายนี้ ขอแถลงแก่ประชาชนคนไทยทั้งประเทศว่า
 เรามีความเศร้าสลดใจอย่างยิ่ง ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นี้
 และวันต่อมา เป็นความเสียหายอย่างสุดที่จะหาคำพูดมาบรรยายได้สมดังพระราชดำรัส
 ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า "เป็นวันมหาวิปโยคอย่างยิ่ง"

ด้วยเหตุที่หนังสือพิมพ์ในประเทศไทย เป็นสื่อสารมวลชนอิสระ และเป็นฝ่าย
 ยืนหยัดอยู่ข้างประชาชนคนไทยมาตลอดเวลา ประกอบด้วยเป็นผู้ได้เห็นเหตุการณ์
 ในวันแห่งการจลาจลเป็นเหตุให้เสียชีวิต และทรัพย์สินไปอย่างไม่น่าจะเป็น
 ซึ่งเกิดขึ้นจากความไม่ยับยั้งชั่งใจ ความไม่พยายามซึ่งกันและกัน และต่างฝ่าย
 ต่างประ เหมินพลังและจิตใจของแต่ละฝ่ายตำ เกินความจริงไป

ด้วยพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา ซึ่งมีความห่วงใย
 ในชะตากรรมของราษฎรแห่งพระองค์ บัดนี้ รัฐบาลชุดจอมพลถนอม กิตติขจร
 ได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งแล้ว และ อาพณา นายสัญญา ธรรมศักดิ์
 นายกรัฐมนตรีปัจจุบันก็ได้ให้สัญญาว่าจะให้มีรัฐธรรมนูญและมีการ เลือกตั้งภายใน
 เวลา ๖ เดือน บรรดานิสิตนักศึกษาและประชาชนที่ถูกจับกุมตัวไปเพราะเรียกร้อง
 รัฐธรรมนูญก็ได้รับการปลดปล่อยตัวเป็นอิสระโดยไม่มีเงื่อนไขแล้ว อีกทั้งพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชบรมราชชนนี จนกระทั่งสมเด็จพระ
 พระสังฆราชซึ่งประจวบอยู่ก็ได้มีพระราชดำรัสขอร้องให้ประชาชนทุกฝ่าย อยู่ใน
 ความสงบ เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติเรา คณะหนังสือพิมพ์จึงเห็นว่า การ
 ดำเนินการอันเป็นการทำความเสียหายแก่ชีวิตของคนไทยด้วยกันอีกต่อไปนั้น เป็น
 การกระทำที่เราไม่สามารถจะเห็นด้วยหรือสนับสนุนได้เป็นอันขาด

^๑โปรดดู สยามรัฐ. ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒"สารวิงวอนประชาชน" ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ทุกฉบับในวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖.

เราคณะหนังสือพิมพ์จึงขอวิงวอนและขอร้องให้ยุติ การกระทำอันก่อให้เกิด การนองเลือดขึ้นอย่างเด็ดขาด และขอร้องให้ระงับการยั่วอารมณ์ซึ่งกันและกัน อันจะเป็นอุปสรรคอย่างร้ายแรงในการหันหน้าเข้าปรับความเข้าใจกัน ทั้งนี้เพื่อ เห็นแก่สันติสุข ความร่วมมือ และความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประชาชน ชาวไทยสืบไป"

นอกจากการกระทำหน้าที่ในการเรียกร้องและวิงวอนดังกล่าวแล้ว หนังสือพิมพ์ก็ได้ ทำหน้าที่ในการให้บริการอันเรียกได้ว่าเป็นไปเพื่อสาธารณประโยชน์ การทำหน้าที่เป็นศูนย์กลาง เพื่อการติดตามลูกหลานญาติพี่น้องที่สูญหาย การทำหน้าที่เป็นหน่วยรับบริจาคเงินและสิ่งของ เพื่อ ช่วยผู้บาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจ และการบำรุงขวัญ ตลอดจนการสนับสนุนกิจกรรมของ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม การกระทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร การเป็นสื่อกลาง การเป็น สื่อเพื่อเหนียวรั้งทุกท่วง เพื่อการกระทำอันถูกต้องของธรรมเนียมของหนังสือพิมพ์ก็เป็นการกระทำหน้าที่ อันเป็นไปตามสภาพแวดล้อมแห่งวิกฤตการณ์และเป็นไปตามกรอบของการเป็นสื่อมวลชน นักวิเคราะห์ วิจารณ์บทบาทของหนังสือพิมพ์ไทยส่วนใหญ่มองว่า หนังสือพิมพ์ทั่วไปในเวลานั้น โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ในแนวนิยมไม่ได้มีบทบาทในลักษณะที่เป็นการชี้นำประชาชาติเท่าใดนัก หนังสือพิมพ์ "ตกอยู่ในความ งุนงง" ในช่วงของการจลาจลไม่รู้ว่าจะเสนอเรื่องราวต่าง ๆ อย่างไร ทำหน้าที่เป็นเพียงการ เสนอข่าว ประโคมข่าวให้ดูเด็ดในลักษณะเร้าอารมณ์ อันส่งผลทำให้ความเห็นอกเห็นใจนักศึกษา ทวีขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างอิทธิพลต่อประชาชาติโดยทางอ้อม^๑ แต่เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของ หนังสือพิมพ์ในยุคก่อนหน้านั้น คือ ยุคระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๑ - ๒๔๑๑ อันเป็นยุคมือสนิทซึ่งเป็นยุคที่ หนังสือพิมพ์ถูกปิดปาก ถูกผูกขาด และเน้นเนื้อหาแต่ในเรื่องบันเทิง และช่วงต่อมา คือ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๒ จนถึงก่อนหน้าเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๑๖ ก็จะได้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ส่วน ใหญ่ได้ไหวตัวและเคลื่อนตามการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษามาเป็นระยะ ๆ และมีบทบาทสำคัญใน การสนับสนุนงานของนิสิตนักศึกษาให้ประสบความสำเร็จ^๑

^๑โปรดดู สุภิญญา ศีระวนิช. หนังสือพิมพ์ไทย: จากปฏิวัติ ๒๔๗๕ สู่ปฏิวัติ ๒๕๑๖. และ Boonrak Boonyaketmala. "Thailand". John A. Lent (ed). Newspaper in Asia : Contemporary Trends and Problems. (Hongkong : Heinemann Educational Books, Inc, 1982), pp. 334-363.

วิทยุกับวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

โดยปรกตินั้น สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจะเสนอรายการข่าวประจำวัน วันละ ๕ ครั้ง คือ ในเวลา ๗.๐๐ น., ๘.๐๐ น., ๑๔.๐๐ น., ๒๐.๐๐ น. และ ๒๑.๐๐ น. โดยเรียงลำดับหัวข้อข่าว จากข่าวในพระราชสำนัก ข่าวในประเทศ ได้แก่ ข่าวในวงการบริหารบาล และหน่วยราชการต่าง ๆ ข่าวทั่วไป (เสนอในเวลา ๘.๐๐ น. และ ๒๑.๐๐ น.) และข่าวต่างประเทศ ในภาคค่ำก็จะมีการเสนอข่าวโดยจัดลำดับความสำคัญในลักษณะเดียวกัน

ลักษณะของการเสนอข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยมีลักษณะเป็นการเสนอข่าวของทางราชการแบบเป็นทางการ ออกอากาศถ่ายทอดไปยังสถานีวิทยุของกรมประชาสัมพันธ์ทั่วประเทศ ข่าวที่ออกอากาศแล้วจะนำไปออกในวิทยุสารประจำวัน ซึ่งจัดทำโดยกองบริการข่าว กรมประชาสัมพันธ์แจกสื่อมวลชนต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นข่าวแจกจากทางราชการ

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของข่าวจากวิทยุสารประจำวัน^๑ ของกรมประชาสัมพันธ์ พบว่า ในช่วงก่อนหน้า ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยยังคงเสนอข่าวต่าง ๆ ตามปกติ อาทิเช่น ในวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๑๖ มีข่าวอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์คนใหม่ พลตรีประกอบ จารุมณี จัดงานพบปะสังสรรค์กับผู้แทนสื่อมวลชน ที่โรงแรมรอยแยล เพื่อประโยชน์ในการร่วมมือดำเนินงานทางด้านสื่อมวลชน อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ปราศรัยกับสื่อมวลชนว่าจะส่งเสริมและสนับสนุนให้งานทางวิชาชีพหนังสือพิมพ์ให้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น และจะมีเงื่อนไขแก่หนังสือพิมพ์ให้น้อยที่สุด^๒ ข่าวต่าง ๆ นอกจากนั้นก็มี ข่าวชี้แจงข่าวจากหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ อาทิเช่น ในวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๖ ก็มีการชี้แจงข่าวหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับวันจันทร์ที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๖ ลงข่าวความว่า กรมการขนส่งทางบกก็ติดกันรถที่ผลิตภายใน "หลั้วซา" ให้ผู้^๓เป็นต้น

^๑วิทยุสารประจำวัน. กรมประชาสัมพันธ์, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑๔๔-๒๐๑ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒ที่เดียวกัน. วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๓ที่เดียวกัน. วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๖.

ข่าวเกี่ยวกับกรณีเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ปรากฏเป็นครั้งแรกในวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๖ ในข่าวภาคค่ำ เวลา ๒๐.๐๐ น. เป็นการให้สัมภาษณ์ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับกรณีที่กระทรวงห้ามนิสิตนักศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์นิสิตนักศึกษา ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นายอภัย จันทวิมล) ตอบว่า ไม่ได้ห้ามนิสิตนักศึกษาเข้าร่วมในกิจกรรมที่ดี และมีประโยชน์ "ถ้าทำดีแล้วไม่ห้าม นอกจากบางเรื่องซึ่งไม่สมควร เช่น การเดินขบวนซึ่งผิดกฎหมาย"^๑

ข่าวดังกล่าวมีความยาวประมาณ ๕ นาที

ในวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๖ เวลา ๗.๐๐ น. มีข่าวปรากฏในหัวข้อข่าวสำคัญซึ่งมีเพียง ๒ ข่าว คือ ข่าวประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องให้นายทหารรับราชการ และข่าวรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยชี้แจงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจับกุมกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ

ในเนื้อข่าวซึ่งมีความยาว ๘ นาที (รวมการให้สัมภาษณ์เรื่องเรือประมงไทยถูกจับเล็กน้อย) จอมพลประภาส จารุเสถียร ได้ชี้แจงถึงการจับกุมกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญว่า บุคคลเหล่านั้นได้ทำให้เกิด "การโกลาหลปั่นป่วน" ขึ้นที่ท้องสนามหลวง นอกจากนั้นก็ยังได้พบเอกสารหลายชิ้นจากกลุ่มบุคคลเหล่านั้นที่บ่งชี้ว่า มิได้เรียกร้องรัฐธรรมนูญอย่างเดียว แต่ได้มีการกำหนดนัดหมายวางแผนที่จะก่อการจลาจลขึ้นในบ้านเมือง จอมพลประภาสได้แสดงความเห็นและความรู้สึกส่วนตัวต่อเรื่องนี้ด้วยว่า "เป็นแผนการของกลุ่มคนที่คิดจะล้มล้างรัฐบาลโดยชักชวนเอาคนในอาชีพต่าง ๆ เข้ามา ด้วยการค่อย ๆ เข้าถึงบุคคลเหล่านั้นโดยไม่ให้รู้สึกตัว..." จอมพลประภาสยังได้กล่าวด้วยว่าพร้อมที่จะรับร่างรัฐธรรมนูญจากนิสิตนักศึกษาเพื่อพิจารณา เพราะถือว่าเป็นเสียงของประชาชนส่วนหนึ่ง

ข่าวภาคค่ำวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๖ มีข่าวเกี่ยวกับการเรียกร้องรัฐธรรมนูญเป็น ๑ ในจำนวนหัวข้อข่าวสำคัญ ๓ ข่าว คือ พระราชกรณียกิจประจำวัน คำสั่งของนายกรัฐมนตรี และการประชุมคณะรัฐมนตรีวันนี้ ข่าวดังกล่าวมีความยาว ๒ ๑/๒ นาที เป็นคำสั่งของนายกรัฐมนตรี ที่ สลร. ๓๕/๒๕๑๖ ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่า^๒

^๑ที่เดียวกัน. วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๖.

^๒วิทยุสารประจำวัน, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑๔๑ ประจำวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๑๖.

"โดยที่ปรากฏหลักฐานจากการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า เมื่อระหว่างวันที่ ๔ ถึงวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ควบคุมตัวนายไชแสง สุกใส กับพวกในข้อหาว่า ได้สมคบกันชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า ๕ คน ในระหว่างประกาศใช้กฎอัยการศึก และกระทำการโฆษณาและยุยงให้ปรากฏแก่ประชาชน เพื่อให้ล้วงละเมิดกฎหมายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรัฐบาล และเพื่อให้เกิดความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชน ถึงขนาดจะก่อความไม่สงบขึ้นในราชอาณาจักร ทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ตรวจพบเอกสารแผนการณ์กระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ ณ ที่พักอาศัยและสำนักงานของผู้ต้องหาบางคนอีกด้วย เหตุเกิดในท้องที่ต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร"

ในคำสั่งดังกล่าว เป็นการประกาศใช้อำนาจตามความในมาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๑๕ ควบคุมตัวผู้ต้องหาทั้งหมดไว้และดำเนินการสืบสวนสอบสวน

นอกจากคำสั่งดังกล่าวแล้ว ก็ยังมีคำสั่งแจ้งถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าเป็นเพราะเป็นการกระทำผิดกฎหมายของบ้านเมือง โดยเฉพาะบุคคลทั้ง ๑๓ คนที่ถูกจับกุมก็ได้รับการศึกษามาอย่างดี แต่ก็ยังประพฤติดีกกฎหมาย รัฐบาลเกรงว่าจะทำให้เกิดการลุกลามจึงต้องรีบดำเนินการเพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง ความยาวของ "บทวิเคราะห์" ท้ายข่าวนี้ยาว ๗ นาที นอกจากนั้นก็มีแถลงการณ์ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ เรื่องนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัย ความยาว ๓ นาที ชี้แจงให้นิสิตนักศึกษาคำเนินการสอบต่อไปให้เสร็จเพื่อผลประโยชน์ทางการศึกษา และว่าการที่นิสิตนักศึกษาถูกจับกุมเป็นเรื่องเฉพาะตัว มิใช่เรื่องส่วนรวม ท้ายข่าวของวันนั้นเป็นข่าวสั้น ๑ นาที เรื่องมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประกาศเลื่อนวันสอบไล่ออกไปจนกว่าเหตุการณ์ในมหาวิทยาลัยจะปกติ

ในวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๑๖ เวลา ๑๐.๐๐ น. ก็ได้มีข่าวบทความท้ายข่าวทั่วไป เวลา ๘.๐๐ น. ชี้แจงเรื่องการจับกุมบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ก่อความวุ่นวายด้วยการแจกใบปลิว ความยาว ๔ นาที สำหรับข่าวภาคค่ำ เวลา ๒๐.๐๐ น. ก็มีข่าวนายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์ผู้แทนหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการจับกุมกลุ่ม เรียกร้องรัฐธรรมนูญว่า รัฐบาลได้ตั้งข้อหาว่าสมทบกันกระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐ นายกรัฐมนตรีได้เน้นว่า "ในเรื่องการส่งเสริมประชาธิปไตยนั้นทุกคนย่อมทำได้และ

รัฐบาลจะส่งเสริมเฉพาะแต่ในเรื่องที่ไม่ผิดกฎหมาย"^๑ ความยาวทั้งหมด ๑ ๑/๒ นาที บทความ
ท้ายข่าวก็ยังคงเรียกร้องให้ประชาชนคนไทยมีความสามัคคี โดยเฉพาะหมู่เยาวชนไทยก็ควรจะ
ศึกษาหาความรู้ใส่ตัวให้มากที่สุด ความยาวของบทความนี้ประมาณ ๔ นาที

วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๖ ข่าวภาคเช้า มีการเสนอบทความเกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญ
ขอความร่วมมือจากประชาชนและนิสิตนักศึกษาให้สามัคคี อย่าก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง ความ
ยาว ๔ นาที ในภาคค่ำเวลา ๒๐,๐๐ น. มีข่าวสำคัญคือ ข่าวอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ขอความ
ร่วมมือสื่อมวลชนในการเสนอข่าวเหตุการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ความยาวของข่าวประมาณ ๔ นาที
ขอความร่วมมือสื่อมวลชนรายงานข่าวการจับกุมกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญอย่างสร้างสรรค์ ใน
ลักษณะให้ความจริงและข้อเท็จจริง และยับยั้งการเสนอข่าวบางประการที่ไม่เป็นผลดีต่อส่วนรวมด้วย
ในท้ายข่าวมีข่าวสั้น หัวข้อ ข่าวสถานการณ์เกี่ยวกับการชุมนุมของนักศึกษาว่า

"ตามที่มีข่าวแพร่สะพัดว่าทางราชการได้ส่งกำลังทหารแต่งกาย เช่นนักศึกษา
ปะปนไปกับกลุ่มนักศึกษาที่ชุมนุมอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจะสร้าง
สถานการณ์เพื่อให้เกิดการวิวาทวุ่นวายขึ้น

ทางราชการขอประกาศว่า เนื่องจากการชุมนุมของนักศึกษาครั้งนี้เป็น
เรื่องที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยและนักศึกษาก็ยืนยันว่าจะมิให้ลุกลามออกนอก
บริเวณมหาวิทยาลัย ทางราชการจึงมิได้ส่งหน่วยกำลังใด ๆ เข้าไปใน
บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เลยแม้แต่น้อย

โปรดทราบทั่วกัน"

ในวันเดียวกันนั้นก็มิข่าวแจกสำหรับหนังสือพิมพ์ ถึงการที่จอมพลประภาส จารุเสถียร ได้ให้ผู้แทน
นักศึกษาที่ชุมนุมกันในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๑๑ คนเข้าพบ ความยาว ๕ นาที

สำหรับข่าวทั่วไปในเวลา ๒๑.๐๐ น. มีการรายงานข่าวการประชุมสภานิติบัญญัติ
แห่งชาติ ครั้งที่ ๓๑ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม (วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๖ เวลา ๙.๓๐ น.) ใน
รายงานข่าวดังกล่าวมีการชี้แจงเรื่องการใช้มาตรา ๑๗ กับกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญให้ที่ประชุม
ทราบความยาวของข่าวประมาณ ๑ นาที

^๑วิทยุสารประจำวัน. ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑๙๒ ประจำวันพฤหัสบดีที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๖
(ออกอากาศข่าวภาคค่ำ วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๑๖ เวลา ๒๐.๐๐ น.)

วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๑๖ มีการเสนอบทความยาวประมาณ ๓ นาทีท้ายข่าวภาคเช้า เกี่ยวกับการพยายามล้มล้างรัฐบาล โดยขอให้บรรดาเยาวชนทั้งหลายได้ตระหนักถึงกลอุบายของ ฝ่ายล้มล้างรัฐบาลและยึดหลักความสามัคคีกันไว้ ในข่าวภาคค่ำ เวลา ๒๐.๐๐ น. มีข่าว ๒ ข่าว คือ รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐชี้แจง เรื่องนักศึกษาชุมนุมกันที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และการให้ประกันตัวผู้ต้องหา ความยาวของข่าวทั้งหมด ๑๓ นาที นอกจากนั้นก็ยังมีข่าวว่า รัฐบาลมีหลักการที่จะปฏิบัติต่อนิสิตนักศึกษาที่ชุมนุมกันที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างดีที่สุด และมีการปฏิเสธข่าวการจะสั่งปิดหนังสือพิมพ์ ๓ ฉบับว่าไม่เป็นความจริง เพราะ "รัฐบาลมีนโยบายระมัดระวังไม่แตะต้องสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และหนังสือพิมพ์เคยมีสิทธิเสรีภาพอย่างไรก็อยู่อย่างนั้นต่อไป"^๑

ท้ายข่าวมีการประกาศเตือนว่าตามที่มีข่าวว่า จะมีการนำอาวุธร้ายแรงต่าง ๆ เข้าไปในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๖ และได้มีการนำอาวุธติดตัวเข้าไปในบริเวณ นั้นแล้ว ทางราชการจึงประกาศเตือนให้ นักเรียน นิสิต นักศึกษาหลีกเลี่ยงการชุมนุม บทความ ท้ายข่าวยาว ๒ ๑/๒ นาที ก็เป็นการย้ำเตือนให้ทุกคนทำตามกฎหมาย

ในข่าวทั่วไป เวลา ๒๑.๐๐ น. มีแถลงการณ์ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ เรื่องการ ร้องเรียนของนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัย เป็นการพยายามจะแถลงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเพื่อความ เข้าใจตรงกันระหว่างราชการกับนิสิตนักศึกษา ความยาว ๔ นาที

วันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๖ ในท้ายข่าวภาคเช้ามีข่าวสั้น ๆ กึ่งบทความยาว ๑ ๑/๒ นาที ดั่งข้อความต่อไปนี้^๒

^๑วิทยุสารประจำวัน. ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑๔๔. ประจำวันจันทร์ที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖.
(ออกอากาศข่าวภาคค่ำ วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๑๖, เวลา ๒๐.๐๐ น.)

^๒ที่เดียวกัน.

"ตามที่ยังมีบุคคลบางคน เข้าใจผิดว่าทางราชการได้ออกคำสั่งให้มีการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์ทุกฉบับ หรือที่เรียกว่าการตรวจข่าวนั้น ทางราชการขอชี้แจงว่า ข่าวนี้นี้ไม่มีมูลความจริงแต่อย่างใด และยังเคารพต่อเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งการเสนอข่าว การเสนอความคิดเห็นอย่างบริสุทธิ์ใจของบรรดานักหนังสือพิมพ์ เพราะทางราชการยังเชื่อมั่นต่อจรรยาบรรณของนักหนังสือพิมพ์ที่มีหลักการทางด้าน ความจริงใจ ความเสมอภาค ความยุติธรรมตลอดจนถึงความมุ่งมั่นที่จะร่วมจรโลง ประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า และสร้างสรรค์ความสามัคคีของคนในชาติ นอกจากนี้ทางราชการยังเชื่อมั่นถึงความรับผิดชอบต่อวิชาชีพของบรรดาผู้ปฏิบัติงานทางด้านสื่อมวลชนทุกท่าน"

สำหรับข่าวภาคค่ำของวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น มีหัวข้อข่าวที่สำคัญ คือ ข่าวผู้แทนนิสิตและนักศึกษา เข้าพบผู้รักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ และอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ชี้แจงเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา ข่าวดังกล่าวมีความยาวทั้งสิ้น ๕ นาที โดยเป็นเรื่องการปล่อยตัวผู้ถูกจับกุม ๑๓ คน โดยไม่มีเงื่อนไขตามคำขอร้องของนิสิตนักศึกษา สำหรับข่าวอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ชี้แจงนั้นก็เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความห่วงใยในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในเวลานี้มาก โดยทรงติดต่อกับฝ่ายรัฐบาลอย่างใกล้ชิดเพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยดีที่สุดในท้ายข่าวภาคค่ำนั้น มีข่าวกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยจำนวน ๔ คน ขอพระราชทานวโรกาสเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งกรมประชาสัมพันธ์ได้เสนอพระบรมราโชวาท ที่พระราชทานแก่ตัวแทนศูนย์นิสิตฯ ความว่า

"คนที่เป็นผู้ใหญ่ (คนแก่) นั้น เขามีประสบการณ์ ส่วนคนหนุ่มสาวมีพลังแรง ทั้งร่างกายทั้งความคิด ถ้าหากมาปรองดองสมัครสมานการทำงานอย่างพร้อมเพรียง ไม่ผิดใจแคลงใจกัน การบ้านเมืองก็จะดำเนินไปได้ด้วยดี นิสิตนักศึกษาก็เป็นผู้ที่ผ่านการทดสอบเลือกขึ้นมาเป็นแน่นอนแล้ว ว่ามีทั้งสติและปัญญาพร้อมมูลจึงควรจะได้รู้ถึงความผิดชอบชั่วดีทุกอย่าง

การพิจารณาปัญหาใด ๆ จำเป็นต้องทราบว่ามีปัญหานั้นอยู่ตรงไหน หรืออะไรเป็นปัญหา ต่อไปก็แยกออกเป็นประเด็นให้กระจ่างและถูกต้องโดยลำดับ จึงจะสามารถแก้ปัญหานั้นได้ตรงตามจุดหมายอย่างสมบูรณ์

เมื่อนิสิตนักศึกษาได้ดำเนินการมาตรงตามเป้าหมาย และได้รับผลตามสมควรแล้วก็ขอให้กลับคืนสู่สภาพปกติ เพื่อยังความสงบเรียบร้อยให้เกิดแก่ประชาชนทั่วไป"

สำหรับข่าวในวันวิกฤต คือวันที่ ๑๔ และ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น ไม่ปรากฏหลักฐานที่จะตรวจสอบได้ แต่เท่าที่ตรวจสอบจากข่าวในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นการอ่านแถลงการณ์ของรัฐบาลเก่า และถ่ายทอดพระราชดำรัส คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรีคนใหม่

วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖^๑ ข่าวภาคค่ำเวลา ๒๐.๐๐ น. มีการเสนอข่าวว่านายกรัฐมนตรีนำคณะรัฐมนตรีเข้าเฝ้าฯ ข่าวประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรี ข่าวนายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวถึงการเข้าเฝ้าฯ และกระทรวงมหาดไทยรายงานเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวในส่วนภูมิภาคภายหลังเหตุการณ์สงบ ข่าวทั่วไปในเวลา ๒๑.๐๐ น. ก็มีข่าวการเยี่ยมผู้บาดเจ็บของรองประธานกรรมการบริหารของมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ และข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งแรกเกี่ยวกับการพิจารณาออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่นิสิตนักศึกษาในวันเกิดจลาจล และการแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญชุดใหม่ สรุปแล้วข่าวในวันนี้เป็นข่าวเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ทั้งหมด

ในช่วงวันที่ ๑๗ ตุลาคม - ๒๐ ตุลาคม ๒๕๑๖ ข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ยังคงมีเรื่องเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ อยู่โดยตลอด สถานีวิทยุทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารของรัฐบาล หน่วยราชการ สถาบันการศึกษา สมาคม และศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน ๔๗ ข่าว เวลาออกอากาศรวมทั้งสิ้น ๑๒๗ นาที ในช่วงเวลาหลังจากนั้น ข่าวเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมีไม่มากนัก อันเป็นช่วงที่เรียกได้ว่า เหตุการณ์คลี่คลายไปสู่สภาพปรกติ

^๑วิทยุสารประจำวัน. ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑๔๕ ประจำวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖.
(ออกอากาศวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖, เวลา ๒๐.๐๐ น.)

สื่อมวลชนระหว่างตุลาคม ๒๕๑๖ ถึง ตุลาคม ๒๕๑๘

วิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ได้ก่อให้เกิดกระแสแห่งความตื่นตัวในสิทธิเสรีภาพ และประชาธิปไตยในหมู่ประชาชนไทยอย่างกว้างขวาง^๑ นอกเหนือไปจากข่าวและข้อเขียนต่าง ๆ ทางหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับเหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ แล้ว ภายหลังจากวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคมนั้น มีการจัดพิมพ์หนังสืออันเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ "วันมหาวิปโยค" ขึ้นเป็นจำนวนมาก หนังสือเหล่านี้เกิดขึ้นเพื่อเป็นการตอบสนองความสนใจของประชาชนซึ่งยังมีข้อเหตุการณ์เป็นอย่างดีสูง ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งก็สะท้อนให้เห็นความสำคัญของเหตุการณ์ที่ "ประหับ" อยู่ในความรู้สึกของคนไทยโดยทั่วไปในเวลานั้น จากการรวบรวมและศึกษาหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อเสนอเหตุการณ์เกี่ยวกับ "วันมหาวิปโยค" โดยตรง พบว่า มีจำนวนถึง ๔๔ เล่ม ดังนี้^๒

๑. เลือดวีรชน โดยพันเพ็ญ (นามแฝง)
๒. ลัมย์กษ โดย พัฒนา (นามแฝง)
๓. วันมหาวิปโยค โดย พลัง สยามพล
๔. ประมวลภาพประวัติศาสตร์วันมหาวิปโยค (ไม่มีชื่อผู้เขียน)
๕. ประมวลภาพเหตุการณ์และข่าววีรกรรมนอมนองเลือด ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ (ไม่มีชื่อผู้เขียน)
๖. วันมหาวิปโยค โดย กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์
๗. เบื้องหลังการจับ ๑๓ กบฏ (ไม่มีชื่อผู้เขียน)
๘. ประมวลภาพและเหตุการณ์ที่มาของวันมหาวิปโยค ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖
๙. นาที่วิกฤต โดยประเสริฐ แสงศิริ

^๑โปรดดู อนุช อภาภิรม. "หนังสือพิมพ์หลัง - ๑๔ ตุลาคม". วันนักข่าว.
๔ มีนาคม ๒๕๑๘. หน้า ๒๑๓-๒๒๓.

^๒จำนวนของหนังสือเกี่ยวกับเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ น่าจะมีมากกว่าที่ค้นพบ

๑๐. ๓ ทรรราชย์ โดย ปรชญา (นามแฝง)
๑๑. รัฐธรรมนูญ โดย ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย
๑๒. น้ำตาเขื่อนเลือด โดย มณฑิเยร สมหอม
๑๓. เมื่อข้าพเจ้าจ้จ้อมพล โดย มนัส จารุภา
๑๔. วันมหาวิปโยคกับศิริราช โดย คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
๑๕. นักรบประชาชนวีรชนปฏิวัติ โดย กลุ่มรามคำแหง
๑๖. ล้มทรรราช โดย เรือใบ (รวบรวม)
๑๗. เหตุเกิดในกรุงรัตนโกสินทร์ โดย วลีษฐ เดชกุญชร
๑๘. วันมหาวิปโยคจ้อมพลถนนอมฤติ โดย วิเทศกรณีย์ (นามแฝง)
๑๙. เลือกน้ำตาชีวิตและชัยชนะวันประวัติศาสตร์ โดย สอาด จันทรดี
๒๐. กำศรวลทรรราชย์ โดย ถาวร บุญปวัฒน์
๒๑. อาทิตย์ถึงจันทร์ โดย เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
๒๒. ความลับขุมสมบัติทรรราช โดย วีระ ธารธรณี
๒๓. ค่ายเลือดและชีวิต โดย ศรีชมพู (นามแฝง)
๒๔. ดับทวดตา โดย พ.ต.ต. อนันต์ เสนาชันซ์ และคนอื่น ๆ
๒๕. สงครามประชาชน (ไม่มีชื่อผู้แต่ง)
๒๖. รัฐธรรมนูญของวีรชน โดย สนั่น ผิวนวล เจริญ แสงรัตนา และ วุฒิชัย เทียนบุญยาจารย์
๒๗. วันประวัติศาสตร์ โดย สะอาด จันทรดี
๒๘. แผนอุบาทว์ประภาส โดย สะอาด จันทรดีและคนอื่น ๆ
๒๙. เบื้องหลังภาพและข่าววันมหาวิปโยค โดย สารวุฒิ รัตตกุล และคนอื่น ๆ
๓๐. โฉมหน้าประวัติศาสตร์ชุดประชาธิปไตยสีเลือด โดย เสรี น้อยบัวทิพย์
๓๑. วีรชนแห่งราชดำเนิน โดย อนันต์ อมรรดิย
๓๒. บันทึกสืดำวีรกรรมเยาวชนไทย โดย อำนวย สุขเจริญ
๓๓. โค่นทรรราชย์ โดย กิ่ง เข้มสะอาด และคนอื่น ๆ
๓๔. รัฐธรรมนูญสีเลือด โดย คุณหญิง (นามแฝง)
๓๕. ตุลาคมทมิฬ โดย ไทน้อย (เสลา เรชะรุจิ)

๓๖. ประมวลภาพและเหตุการณ์วิปโยค โดย นิทัศน์ และสุภาพ (ผู้จัดทำ)
๓๗. ๓ ทศวรรษ โดย บดินทรเดชาและคนอื่น ๆ
๓๘. วันมหาวิปโยค โดย ใจเพชร บุณนาค และคนอื่น ๆ
๓๙. เบื้องหลังความชั่วร้ายประกาศ-ฉกรรจ์ โดย ทอง ตาคสิ เป้อ สอมอ โทน ทำพระ (นามแฝง)
๔๐. ๓ ทศวรรษปล้นชาติ (ไม่มีชื่อผู้เขียน)
๔๑. บันทึกประวัติศาสตร์วีรชนแห่งรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๖ โดย ชรินทร์ สระคำ สอนอง วิริยะผล และ บรรคร แก้วดี
๔๒. ขบวนการประชาชน โดย ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย
๔๓. ประชาธิปไตย ฉบับสุดท้าย โดย หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย
๔๔. วารสาร อ.ม.ธ. ฉบับพิเศษ ๑๔ ตุลาคม วันมหาปิติ โดย องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จากการศึกษาหนังสือทั้ง ๔๔ เล่ม พบว่า หนังสือเหล่านี้เป็นการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ของช่วงวิกฤตการณ์ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงสาเหตุความเป็นมาวันต่อวัน การปะทะกันระหว่างนักเรียน นิสิตนักศึกษา ประชาชน กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร รายชื่อผู้ตาย ผู้บาดเจ็บ ตลอดจนภาพโปสเตอร์ประท้วงต่าง ๆ จากการศึกษาในเรื่องพบว่าผู้เขียนเกือบทั้งหมดเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์โดยตรง ในฐานะผู้นำนิสิตนักศึกษาผู้ไปร่วมเดินขบวน นักหนังสือพิมพ์ซึ่งไปรายงานข่าว ตลอดจนผู้ใช้นามแฝงซึ่งก็เป็นผู้ที่ได้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง ลักษณะของการเสนอเนื้อหาของทุกเล่ม เป็นงานสฤติวีรกรรมของนิสิตนักศึกษา และงานเขียนส่วนใหญ่ที่เป็นงานเขียนของผู้เขียนที่ใช้นามแฝงมีลักษณะของการใช้ถ้อยคำรุนแรงมาก ในการวิจารย์พฤติกรรมของจอมพล ถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และพันเอกณรงค์ กิตติขจร ในจำนวนหนังสือเหล่านี้ ดับเทวดา เป็นหนังสือที่ขายดีมากที่สุด^๑ และ ขบวนการประชาชน ของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เป็นหนังสือที่รวบรวมข้อมูล ภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ รายชื่อของ ๑๐ วันแห่งวิกฤตการณ์ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

^๑เสถียร จันทิมาธร. "หนังสือขายดี : อ่านอย่างไรวิเคราะห์". ประชาชาติ.

นอกจากหนังสือที่มีลักษณะดังกล่าวแล้ว ก็ยังมีงานเขียนอีกเป็นจำนวนมากที่วิเคราะห์
วิจารณ์เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ในลักษณะที่เป็นวิชาการมากขึ้น ตลอดจนงานเขียนเกี่ยวกับ
กิจกรรมและขบวนการของนิสิตนักศึกษา หนังสือเหล่านี้มี อาทิ เสียชีวิตอย่างไร เสียชีวิตอย่างไร โดย
ดร. บ่าย อึ้งภากรณ์ ช่วงแห่งการปฏิวัติ โดย ส. ศิวรักษ์ ความล้มเหลวของขบวนการนิสิต
โดย ขุนทอง อินทรไทย ขบวนการนักศึกษาไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน โดย วิทยากร เชียงกูล
ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ และ วิสา ศัญทัพ เป็นต้น

หนังสือทางการเมืองและอื่น ๆ

ในช่วงหลัง เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ วงการหนังสือไทยตื่นตัวเป็นอย่างมาก
ทั้งนี้ ก่อนหน้านั้น วงการหนังสือปกอ่อน (Pocket Book) มักจะตีพิมพ์ เรื่องสั้นและเรื่องบันเทิง
ต่าง ๆ แต่ในช่วงก่อนตุลาคม เล็กน้อย เริ่มมีนักคิดนักเขียนคนรุ่นหนุ่มสาวแสดงความคิดเห็นของ
ตนเองที่มีต่อชีวิตและสังคม อาทิเช่น เราจะไปทางไหนกัน โดย วิทยากร เชียงกูล หนังสือแนว
วิจารณ์อย่าง วรรณคดีกับชีวิต โดย บรรจง บรรเจิดศิลป์ ฯลฯ แต่หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖
นั้น เนื้อหาของหนังสือปกอ่อนส่วนใหญ่เน้นหนักไปในทางสารคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งลัทธิการเมือง
ฝ่ายซ้าย ซึ่งถูกนำมาตีพิมพ์เผยแพร่มากที่สุดจนถึงจุดอิมตัวหลังจากนั้นเพียงปีเดียว ทำให้เนื้อหาได้
เปลี่ยนไปทางบันเทิงคดีมากขึ้น^๑

ประเภทของหนังสือที่มีการจัดทำขึ้นจำหน่ายเป็นจำนวนมาก คือ หนังสือเกี่ยวกับการ
การเมืองในเรื่องนี้ บุญเรือง เนียมหอม ได้ทำการศึกษาปริมาณการผลิตหนังสือทางการเมือง
ที่จัดทำขึ้นระหว่าง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ถึง ๒๖ มกราคม ๒๕๑๘ พบว่า มีการจัดพิมพ์หนังสือทาง
ด้านการเมืองเป็นจำนวน ๓๓๕ เล่ม^๒ หนังสือเหล่านี้แสดงให้เห็นความตื่นตัวและสนใจในเรื่อง

^๑โปรดดู ชูศรี กาลวันตวานิช. "พัฒนาการของหนังสือปกอ่อนในประเทศไทย".

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
พ.ศ. ๒๕๑๘.

^๒บุญเรือง เนียมหอม. "การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมืองที่
จัดพิมพ์ขึ้นตั้งแต่วันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ถึง วันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๘". วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๑๘.

การเมืองเป็นอย่างมากในเวลานั้น กลุ่มผู้จัดพิมพ์นั้นก็มีทั้งกลุ่มนิสิตนักศึกษาซึ่งในเวลานั้นเป็นระยะที่นิสิตนักศึกษามีความตื่นตัวมากที่สุด และกลุ่มเอกชนที่ทำธุรกิจทางด้านหนังสือ ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นั้น ก็มีนิสิตนักศึกษาซึ่งทำกิจกรรมต่าง ๆ ผลงานเขียนและหนังสือจากเรื่องที่เคยตีพิมพ์มาแล้วและเคยถูกห้ามในยุคที่มีการเข้มงวดกวัดขั้นกับการแสดงออกทางการเมืองอย่างมากในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เช่น ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มผู้หญิงธรรมศาสตร์ กลุ่มวรรณกรรม กลุ่มศึกษาชาวนา ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีกลุ่มศึกษาปัญหาการเมือง จุฬาประชาชน ชมรมหนังสือดาวเรือง ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ก็มีกลุ่มนิสิตอาสาพัฒนาชนบท ชมรมสังคมศาสตร์ สภากาแฟ ในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ก็มี กลุ่มรามเสรี ชมรมคนรุ่นใหม่ ทัพหน้าราม เป็นต้น กลุ่มเอกชนซึ่งรวมตัวกันจัดทำหนังสือก็มีเป็นจำนวนมาก

หนังสือซึ่งเสนอทฤษฎีทางการเมืองอย่างเอาจริง เอาจังก็มีมากขึ้น ทั้งที่เขียนขึ้นโดยนักวิชาการไทยและหนังสือแปล หนังสือการเมืองที่ได้รับความนิยมมากคือ เรื่องเกี่ยวกับจีน ทั้งที่เป็นเรื่องของประเทศจีนโดยตรง และลัทธิคอมมิวนิสต์จีน นอกจากนั้น ก็เป็นระยะของการเฟื่องฟูของหนังสือในแนวศิลปะเพื่อประชาชน หนังสือในแนววรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ ตลอดจนนวนิยายไทย ซึ่งในระยะปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๗ มีเนื้อหาสะท้อนชีวิตที่เอาโรคเอาเปรียบกันในสังคมชนบท กล่าวได้ว่า ในช่วงระยะ ๓ ปีของยุคประชาธิปไตยนี้ ประชาชนคนไทยโดยเฉพาะที่เป็นคนรุ่นหนุ่มสาวให้ความสนใจเป็นอย่างมากต่อการแสวงหาความรู้และปัญหาหลังจากที่ถูกปิดกั้นมานาน หนังสือทุกประเภท ทั้งเรื่องการเมือง นวนิยาย นวนิยายจีนกำลังภายใน เรื่องแปล บทกวีเพื่อชีวิตต่าง ๆ กลายเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนั้น

หนังสือพิมพ์

สำหรับหนังสือพิมพ์นั้น เหตุการณ์ "วันมหาวิปโยค" ซึ่งได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล และการผ่อนคลายการบังคับควบคุมจากรัฐบาล ทำให้หนังสือพิมพ์ไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการ เหตุการณ์วันมหาวิปโยคนี้ ตามทัศนะของอนุช อภาภิรม ได้ส่งผลสะท้อนในการ "สร้างลักษณะ" และ "สภาพทั่วไป" ใหม่ของวงการหนังสือพิมพ์ไทย ๔ ประการ สรุปได้ดังนี้คือ^๑

^๑อนุช อภาภิรม. "หนังสือพิมพ์หลัง '๑๔ ตุลาคม'", หน้า ๒๑๔-๒๑๕

๑. ได้ทำลายการปกปิดผูกขาดในวงการหนังสือพิมพ์ลงได้ระดับหนึ่ง ทำให้หนังสือพิมพ์สามารถลงเนื้อข่าวจากแหล่งข่าวต่าง ๆ ได้มากขึ้น โดยเฉพาะจากแหล่งข่าวที่เคยถือว่าเป็นของต้องห้าม หนังสือพิมพ์สามารถที่จะวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานและนโยบายของรัฐและหน่วยราชการได้มากขึ้น สามารถออกหนังสือพิมพ์ใหม่ได้ ไม่ต้องซื้อขายหัวหนังสือพิมพ์กันเหมือนอย่างแต่ก่อน

๒. ลักษณะของการเสนอเนื้อหาแบบบันเทิง "ไร้สาระ" ลดลงระดับหนึ่ง มีการให้ความสนใจในข่าวสารการเมือง สารคดีและบทความเชิงการเมืองเพิ่มขึ้น ลักษณะนี้เป็นการเสริมการรับรู้ทางการเมืองให้สูงขึ้น และในขณะเดียวกันก็เป็นการตอบสนองความสนใจของผู้อ่านที่ตื่นตัวในเรื่องการเมือง

๓. ลักษณะของการทำทนายและถูกทำทนายมีมากขึ้น อันเป็นผลมาจากความตื่นตัวทางการเมืองและการเกิดของหนังสือพิมพ์ขนาดเล็กที่เกิดขึ้นใหม่ ทำให้การกระทำหนังสือพิมพ์ต้องการความสามารถในลักษณะที่เป็นวิชาชีพมากขึ้น และแข่งขันกันมากขึ้น

๔. ลักษณะของการแตกแยกและแตกต่างทางความคิดสูงยิ่งขึ้นในเรื่องของหลักการและความคิดเห็น หนังสือพิมพ์มีการแบ่งแยกออกเป็นแนวขวา กลาง ซ้าย อย่างเด่นชัดขึ้น ซึ่งในเรื่องนี้ อนุชกล่าว่า^๑

"ปัจจุบัน หนังสือพิมพ์มีค่ายที่จะสังกัดได้เพียง ๓ ค่าย คือจะอยู่กับนายทุนศักดินา นายทุนขุนศึก หรือว่าจะอยู่ฝ่ายประชาชนเท่านั้น ไม่มีหนทางอื่น พัฒนาการแห่งการต่อสู้ทางการเมืองอย่างดุเดือดรุนแรงบังคับให้หนังสือพิมพ์และนักหนังสือพิมพ์จำต้องทำเช่นนั้น"

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว หนังสือพิมพ์ไทยระหว่างตุลาคม ๒๔๑๖-ตุลาคม ๒๔๑๙ ได้รับสิทธิเสรีภาพมากมายอย่างไม่เคยมีมาก่อน มีหนังสือพิมพ์เกิดใหม่มากมายหลายฉบับ ทั้งที่เป็นหนังสือพิมพ์ในแนวนิยมและในแนวคุณภาพ หนังสือพิมพ์แนวนิยมที่ออกใหม่ได้แก่ เสียงปวงชน สยามหรือดาวสยาม เดลิโหม ไทยเดลี รายวันบันเทิง เอกภาพ ส่วนหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพที่ออกใหม่ได้แก่ ประชาชาติ มาตุคาม นอกจากนั้นก็ยังมีหนังสือพิมพ์ของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา คือ อธิปัตย์ เมื่อรวมกับหนังสือพิมพ์ฉบับเก่าที่มีอยู่แล้ว ก็จะได้เห็นว่า วงการหนังสือพิมพ์มีการเปลี่ยนแปลง

^๑ที่เดียวกัน. หน้า ๒๑๔

เป็นอย่างมากในแง่จำนวน ทำให้มีการแข่งขันสูง หนังสือพิมพ์แนวนิยมฉบับเก่า ที่มีทุนสูง อาทิ ไทยรัฐ เดลินิวส์ นั้นได้เปรียบในแง่ที่มีนักหนังสือพิมพ์ นักข่าวและกองจัดการที่มีความชำนาญและประสบการณ์ก็ได้ขยายตัวไปกว้างขวางมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ถูกท้าทายให้คำนึงถึงคุณภาพมากขึ้น จากหนังสือพิมพ์ใหม่ ๆ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมแล้วพบว่า หนังสือพิมพ์ไทยในยุคประชาธิปไตย "เบ่งบาน" นี้ ส่วนใหญ่มีเป้าหมายแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจมากกว่าเป้าหมายอื่น โดยเฉพาะในการที่จะยกระดับผู้อ่านและการสื่อสารเพื่อการพัฒนาประเทศ ลักษณะของการเสนอเนื้อหาจึงมักจะเป็นไปเพื่อมุ่งตามใจตลาด และขาดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งต่อสภาพสังคมและการเมือง สำหรับหนังสือพิมพ์ในแนวคุณภาพนั้นก็มิจุดเน้นสำคัญในด้านความคิดทางการเมือง มุ่งเสนอข่าวซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวมและเสนอทัศนะของคนหนุ่มสาวมากยิ่งขึ้น แต่หนังสือพิมพ์ในแนวคุณภาพนั้น ไม่สามารถจะทำจำนวนจำหน่ายได้มากเท่ากับหนังสือพิมพ์ในแนวนิยมซึ่งครองตลาดมานาน และสร้างความเคยชินให้กับผู้อ่านทั่วไปในการเสนอเนื้อหาซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับอาชญากรรม สมองความต้องการการอยากรู้อยากเห็น และเรื่องบันเทิง ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับ ช่องว่างทางความคิดระหว่างประชาชนทั่วไปและกลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งประกอบด้วยปัญญาชนและนิสิตนักศึกษาจึงเพิ่มมากขึ้นด้วย อย่างค่อยเป็นค่อยไปตลอดช่วง ๓ ปี

สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับวงการหนังสือพิมพ์ ก็คือ การยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๗ อันเป็นประกาศซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือลิดรอนและคุกคาม เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ตลอดมานับตั้งแต่วันประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๑ การยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๗ นี้เป็นผลมาจากการเรียกร้องของสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์และบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ทั่วประเทศในวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๑๔ การยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติดังกล่าว ยิ่งทำให้หนังสือพิมพ์โดยทั่วไปรู้สึกว่าจะปลอดจากการถูกควบคุมมีเสรีภาพเต็มที่ และก็ได้อิทธิพลเสรีภาพเต็มที่นี้ไปในทางที่ผิดหลายประการ ทั้งในแง่ของการใช้ความเป็นอภิสิทธิ์ของหนังสือพิมพ์ทำอะไรต่าง ๆ อันขัดต่อหลักจริยธรรมของวิชาชีพ ข้อเขียนของนักหนังสือพิมพ์บางชิ้น สามารถที่จะอธิบายภาพของหนังสือพิมพ์ในยุคประชาธิปไตย "เบ่งบาน" ได้ดังนี้^๑

^๑บาแดง. "หนังสือพิมพ์วันนี้" สยามรัฐ ฉบับสยามรัฐ ๒๐, หน้า ๔๑.

"การเสนอข่าว ภาพ การวิพากษ์วิจารณ์ เป็นไปอย่างกว้างขวาง ไร้ขอบเขต และไม่มีกำแพงขวางกั้น แม้อุปสรรคของการฟ้องร้องจากผู้ที่ถูกกล่าวถึง จะมีอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ว่ากันกระแสเสรีและการขาดความรับผิดชอบต่อการเสนอข่าวพาดพิงได้ ทั้ง ๆ ที่รู้ดีว่า หลักฐานในการเสนอข่าวมีไม่พอก็ตาม

หนังสือพิมพ์วานนี้ จึงเหมือนลูก ที่ถูกแม่ตามใจ เป็นหนังสือพิมพ์เจ้าอารมณ์ ก้าวร้าว เลอะเทอะ และหัดพูดปด ทำเรื่องที่ไม่เป็นเรื่องให้กลายเป็นเรื่องราวใหญ่โต ท้ายที่สุด ถึงกับทำตัวเป็น "มือปืนรับจ้าง" และเป็นทาสผู้ซื้อสัตย์ของ นายทุน เป็นมือประหารของนักการเมือง

จนกระทั่ง ทำให้ระบอบประชาธิปไตยสูญสลายไปบนหน้ากระดาษนั่นเอง!

ละครฉากเสรีภาพของหนังสือพิมพ์วันวานนี้ จบไปชั่วพริบตาเดียว"

การใช้เสรีภาพอย่างปราศจากขอบเขตและความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์บางฉบับ การเข้าไปผูกพันรับใช้นักการเมือง นักการทหาร และกลุ่มผู้มีผลประโยชน์ต่าง ๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชน ทำให้หนังสือพิมพ์บางส่วนกลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มผู้ไม่ต้องการประชาธิปไตย และกลุ่มผู้สูญเสียประโยชน์จากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ หนังสือพิมพ์ซึ่งก็มีการแตกแยกกันเป็นขวาและซ้ายต่างก็แสดงการใช้สิทธิอันเสรีในการเสนอข่าว และความคิดเห็นต่าง ๆ กลไกในการควบคุมกันเองก็ไม่มี รัฐบาลก็ปล่อยให้เสรีเพราะถือว่าเป็นยุคแห่งประชาธิปไตย ในที่สุดหนังสือพิมพ์ก็ถึงยุคที่กลับสู่สภาวะเดิม คือ การถูกควบคุมอย่างเข้มงวดกวดขันกันใหม่โดยประกาศคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๔๒ วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๙ ซึ่งเข้ามาแทนที่ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๗ ซึ่งเพิ่งถูกยกเลิกไปเพียงไม่นาน

อย่างไรก็ตาม วิกฤตการณ์ทางการเมือง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ซึ่งเป็นผลแห่งการปลุกระดมของสื่อมวลชนฝ่ายขวาจัดนั้น อันที่จริงแล้วเป็นจุดสุดยอดของการ "ปลุกระดม" เท่านั้น เพราะตลอดช่วง ๓ ปีหลังจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ การเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้ถูก "สื่อสาร" และ "ถ่ายทอด" ไปสู่การรับรู้ของประชาชน ทั้งจากหนังสือพิมพ์ที่เป็นทั้งขวาและซ้ายมาโดยตลอด ระยะช่วงปีแรกหลัง เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่แสดงบทบาทเป็นพันธมิตรที่สนิทสนมกับขบวนการนิสิตนักศึกษาแต่เพียงปีเดียวให้หลัง หนังสือพิมพ์ก็เริ่มแสดงที่ท่าอันเปื้อนหน้าต่อบทบาทที่มากเกินไปของนิสิตนักศึกษา หนังสือพิมพ์บางฉบับในขณะนั้น เรียกขานผู้นำนิสิตนักศึกษาด้วยสมญาที่ตั้งขึ้นใหม่ เช่น ธีรยุทธ บุญมี เป็น "แสบใหญ่"

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล เป็น "เสกเสือก" ฯลฯ ตลอดจนการพาดหัวและเสนอข่าวที่ค่อนข้างจะให้ภาพทางด้านลบต่อนิสิตนักศึกษา เป็นต้นว่า "ตัวแสบนำชวานาเดินประท้วงรัฐบาล...." "สารพัดศูนย์ร่วมชุมนุมท่าแหวกให้รวมกำลังกันต่อสู้เพื่อชัยชนะในอนาคต" ฯลฯ ลักษณะของการใช้ถ้อยคำซึ่งแฝงไว้ด้วยความหมายในการเขียนข่าว การใช้ภาษาหยาบคาย และการ "แถมสี" ข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ประเภทขวาคัดต่าง ๆ มาโดยตลอดนั้น มีส่วนเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้ประชาชนมองนิสิตนักศึกษาว่าเป็นพวกที่ชอบก่อความวุ่นวาย เป็นพวกซ้าย และเป็นพวกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ในช่วงระหว่างเดือนมกราคมถึงกันยายน ๒๕๑๙ ก่อนที่จะเกิดวิกฤตการณ์ซึ่งเริ่มจากการเข้าประเทศของจอมพลถนอม กิตติขจรนั้น ผู้ศึกษาได้กระทำการรวบรวมข่าวความเคลื่อนไหวของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกลุ่มฝ่ายขวา กลุ่มฝ่ายซ้าย ตลอดจนความเคลื่อนไหวของรัฐบาลซึ่งปรากฏทางสื่อมวลชนต่าง ๆ พบว่า การแสดงออกของกลุ่มต่าง ๆ มีความหลากหลายมากและการแสดงออกเหล่านั้นเป็นการแสดงออกซึ่งความซัดแย้ง แดกแยกทางความคิดอย่างรุนแรงของคนไทย จากการรวบรวมความเคลื่อนไหวและกิจกรรมทางการเมืองของศูนย์นิสิตฯ และกลุ่มทางด้านฝ่ายซ้ายพวกหนึ่งกับกลุ่มพลังฝ่ายขวาได้แก่ กระทิงแดง นวพล ลูกเสือชาวบ้าน ชมรมแม่บ้าน ฯลฯ พบว่า กลุ่มพลังทางฝ่ายซ้ายมีการเคลื่อนไหวและกิจกรรมทางการเมืองปรากฏเป็นข่าวทางสื่อมวลชนรวมทั้งสิ้น ๕๖ ครั้ง กลุ่มพลังฝ่ายขวามีการเคลื่อนไหวกิจกรรมทางการเมือง การต่อต้านศูนย์นิสิตฯ รวมทั้งสิ้น ๓๗ ครั้ง ในแต่ละครั้งจะมีการปาระเบิดสังเวยยิงขยาดเสียงอภิปรายรบกวน และร้องเพลงปลุกใจ (เพลงหนักแผ่นดิน และอ้ายลูกหลานจัญไร) นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้ทำการรวบรวมการออกแถลงการณ์ของกลุ่มและสถาบันต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับการเมือง ตลอดจนข้อเสนอข้อเรียกร้อง โใบปลิวและการประท้วงต่าง ๆ ในระหว่าง ๑ มกราคม - ๑๙ กันยายน ๒๕๑๙ (ทั้งนี้ไม่นับรวมแถลงการณ์ของรัฐบาล แถลงการณ์ของกองทัพเกี่ยวกับการปราบปรามคอมมิวนิสต์ แถลงการณ์ของกรมตำรวจ เรื่องไม่ให้เชื่อข่าวลือ แถลงการณ์และข้อเสนอเกี่ยวกับปัญหาความซัดแย้งในโรงเรียนและสถาบันการศึกษา และเรื่องแรงงาน ตลอดจนใบปลิวต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก) ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๒

แถลงการณ์ของกลุ่มต่าง ๆ ระหว่าง ๑ มกราคม - ๑๔ กันยายน ๒๕๑๔

เดือน	แถลงการณ์
มกราคม	๑. อมธ. แถลงการณ์ชี้เหตุการณ์ยุดสภากว่าเหมือน "รัฐประหารเงียบ" ๒. แถลงการณ์พรรคแนวร่วมสังคมนิยมแห่งประเทศไทยโจมตีการยุดสภาของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
กุมภาพันธ์	๓. พรรคพลังใหม่ออกแถลงการณ์ที่ทำการพรรคถูกขว้างระเบิด
มีนาคม	๔. นักศึกษาจาก ๘ สถาบัน การศึกษาออกแถลงการณ์เกี่ยวกับการถอนทหาร
เมษายน	๕. กลุ่มนวลออกแถลงการณ์เรียกร้องให้รัฐบาลใหม่ระงับการสั่งถอนโครงการนี้ เรต้าของสหรัฐที่ค่ายรามสูร จังหวัดอุดรธานี
พฤษภาคม	๖. แถลงการณ์ของ อมธ. คัดค้านการคงไว้ซึ่งสถานีเรต้า ๗. แถลงการณ์ของสมาคมทนายความแห่งประเทศไทยคัดค้านการเก็บภาษี การค้าผู้ประกอบการอาชีพอิสระของกรมสรรพากร
มิถุนายน	๘. อมธ. แถลงการณ์สดุดีการประกาศเอกราชของสหรัฐอเมริกาและประณาม พฤติกรรมของรัฐบาลและนายทุนสหรัฐฯที่เข้าแทรกแซงกิจกรรมของประเทศ ต่าง ๆ ทั่วโลก
กรกฎาคม	๙. ศูนย์ปฏิบัติการกระหิงแดง ร่วมกับสหพันธ์นักศึกษาครูแห่งประเทศไทยแถลงการณ์ กล่าวหาว่าศูนย์นิสิตฯ ตกเป็นเครื่องมือของคอมมิวนิสต์ ๑๐. แถลงการณ์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คัดค้านและประณามการแทรกแซงของสหรัฐ ๑๑. แถลงการณ์แนวร่วมนักเรียนอาชีวะเพื่อประชาชนถึงประชาชนชาวไทยโจมตี รัฐบาลอเมริกันเข้าครอบงำไทย ๑๒. แถลงการณ์ของกลุ่มต่อต้านศูนย์นิสิตฯ โจมตีศูนย์นิสิตฯว่าทำให้บ้าน เมืองวุ่นวาย ๑๓. แถลงการณ์ของกลุ่มไทยในอเมริกาสนับสนุนการถอนฐานทัพสหรัฐฯออกจาก ประเทศไทย ๑๔. แถลงการณ์ของสภานิสิตนักศึกษา ๘ แห่ง ประณามศูนย์นิสิตฯว่านำชื่อเสียง นิสิต นักศึกษาไปใช้แอบอ้างเพื่อผลประโยชน์ด้านต่าง ๆ

(ตารางที่ ๑๒ ต่อ)

เดือน	แถลงการณ์
สิงหาคม	๑๕. แถลงการณ์คว้นของศูนย์นิสิตฯ โจมตีรัฐบาลเรื่องไม่จับกุมจอมพล ประภาส จารุเสถียร ๑๖. แถลงการณ์คว้นของพรรคต่าง ๆ ในมธ. เรื่องจอมพลประภาส ๑๗. คำแถลงของสภาอาจารย์ มธ. เรื่องการไข่มหาวิทยาลัยเป็นที่ชุมนุมของ กลุ่มต่าง ๆ ๑๘. แถลงการณ์ของสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหง เรื่องจอมพลประภาส ๑๙. แถลงการณ์ของสภาแรงงานแห่งประเทศไทยต่อต้านเผด็จการ ๒๐. แถลงการณ์ของศูนย์นักเรียนอาชีวะแห่งประเทศไทยวิงวอนนักเรียนอาชีวะ และประชาชนให้อยู่ในความสงบ ๒๑. แถลงการณ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ปีคมหาวิทยาลัย ๒๒. แถลงการณ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้ผู้ชุมนุมตั้งอยู่ในความสงบ ๒๓. แถลงการณ์ของท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจร ชี้แจงการเดินทางกลับประเทศไทย
กันยายน	๒๔. แถลงการณ์ของสภาแรงงานแห่งประเทศไทยคัดค้านการขอกลับเข้าไทยของ จอมพลถนอม ๒๕. แถลงการณ์ของนิสิตนักศึกษา ๖๗ ใน ๑๖๕ กลุ่มต่อต้านการกลับไทยของ จอมพลถนอม
รวมทั้งสิ้น	๒๕ ครั้ง

ตารางที่ ๑๓

ข้อเรียกร้องและข้อเสนอของกลุ่มต่าง ๆ ระหว่าง ๑ มกราคม - ๑๔ กันยายน ๒๕๑๔

เดือน	ข้อเรียกร้อง, ข้อเสนอ, การประท้วง
กุมภาพันธ์	<p>๑. ข้อเรียกร้องจากผู้ชุมนุมประท้วงรัฐบาลของประชาชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี กรณีการปราบปรามผู้ก่อการร้ายแบบเหวี่ยงแห</p> <p>๒. ข้อเสนอของกลุ่มต่อต้านการชุมนุมตามข้อ ๑</p>
มีนาคม	<p>๓. ออกประกาศ "เจตนารมณ์ ๒๐ มีนาคม สีสันับสนุน สีสักค้าน" ของ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา เรื่องการถอนทหาร</p>
เมษายน	<p>๔. ไปปลิวเดือนกองทัพบกแสดงปฏิกริยาต่อการแต่งตั้งโยกย้ายทหาร</p>
พฤษภาคม	<p>๕. หนังสือเรียกร้องของกลุ่มผู้สนับสนุนสันติวิธี ๗ กลุ่มให้นายกฯพิจารณาเร่งรัด การสอบสวน ๘ นักศึกษาและกรรมกร ผู้ต้องหาที่มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์</p> <p>๖. ขบวนการปฏิรูปแห่งชาติยื่นข้อ เสนอให้รัฐบาลเร่งปราบปรามคอมมิวนิสต์ และยับยั้งการถอนสถานีเรด้า</p> <p>๗. กลุ่มพิทักษ์อธิปไตยยื่นข้อ เรียกร้องต่อรัฐบาลเรื่องประท้วงกองกำลังทหาร มาเลเซีย</p> <p>๘. ข้อเสนอของพนักงานรถโดยสารประจำทางให้รัฐบาลดำเนินการรวมกิจการ บริษัทรถโดยสาร</p> <p>๙. ข้อเสนอของชมรมแม่บ้านกลุ่มพิทักษ์ไทยให้รัฐบาลทบทวนนโยบายการถอน สถานีเรด้า</p> <p>๑๐. ข้อเสนอของกลุ่มวุฒิสมาชิกจำนวน ๕๔ คนให้รัฐบาลทบทวนนโยบายการถอน สถานีเรด้า</p> <p>๑๑. แพทยสภาประชุมมีบันทึกคำกรณสรพากร เรื่องภาษีการค้าผู้ประกอบการอาชีพ อิสระและ เสนอให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตีความ</p> <p>๑๒. หนังสือของสมาคมทนายความฉบับที่ ๒ ให้กรมสรรพากรทบทวนนโยบายการ เก็บภาษีการค้า</p>
มิถุนายน	<p>๑๓. หนังสือด่วนของ สส. เรียกร้องให้รัฐบาลใช้มาตรการแก้ไขปัญหาเขาศูนย์ อำเภอดวาง จ. นครศรีธรรมราช</p> <p>๑๔. กองบัญชาการทหารสูงสุดทำหนังสือถึงรัฐบาลขอให้ทหารมีส่วนร่วมในการ เจริญต่อรองกับสหรัฐ เรื่องการถอนทหาร และการส่งมอบอุปกรณ์สื่อสาร</p>

(ตารางที่ ๑๓ ต่อ)

เดือน	ข้อเรียกร้อง, ข้อเสนอ, การประท้วง
กรกฎาคม	<p>๑๕. องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นยื่นประท้วงกรณีระเปิดอัน เป็นการขัดแย้งระหว่างนักศึกษาและนักเรียนโรงเรียนการช่างขอนแก่น</p> <p>๑๖. นิสิตมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์จำนวนหนึ่งยื่นหนังสือให้นายกา เร่งรัด การปราบคอมมิวนิสต์</p> <p>๑๗. ศูนย์นิสิตฯมอบจดหมายเปิดผนึกถึงประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา</p> <p>๑๘. ข้อเรียกร้องของสหพันธ์ศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล เรื่องให้รัฐบาลจับตัวคนร้ายฆ่าระเบิดกรณีเดินขบวน ๒๑ มีนาคม ๒๕๑๔ มาลงโทษ</p> <p>๑๙. ข้อเสนอของศูนย์กลางนักเรียนอาชีวะให้รัฐบาลยึดศึก กตป. ที่ศูนย์นิสิตฯ ใช้เป็นที่ทำการคืน</p> <p>๒๐. ญาติวีรชน ๑๔ ตุลาคมและเยาวชนที่ได้รับบาดเจ็บ ยื่นหนังสือขอความช่วยเหลือจากนายกา และ เร่งให้สร้างอนุสาวรีย์วีรชน</p>
สิงหาคม	<p>๒๑. ข้อเรียกร้องของศูนย์นิสิตฯ เรื่องจอมพลประภาส จารุเสถียร เข้าไทย</p> <p>๒๒. ข้อเรียกร้องของที่ประชุมบรรณาธิการทั่วประเทศ เรื่องจอมพลประภาส</p> <p>๒๓. ข้อเสนอของชาวสกลนคร เรื่องญวนอพยพ</p> <p>๒๔. ข้อเสนอของกลุ่มผู้รักชาติยโสธร เรื่องญวนอพยพ</p> <p>๒๕. ข้อเสนอ-เงื่อนไขของบุตรสาวจอมพลถนอม ขอกลับประเทศไทย</p>
กันยายน	<p>๒๖. สส. ทำหนังสือถึงสถานทูตต่าง ๆ ประจำประเทศไทย ให้รับทราบพฤติกรรมญวนอพยพในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</p> <p>๒๗. กลุ่มแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติติดใบปลิวตามที่สาธารณะทั่วไปต่อต้านการเดินทางกลับไทยของจอมพลถนอม</p> <p>๒๘. ผู้เกี่ยวข้องกับการแข่งม้าในจังหวัดอุดรธานี ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และขอนแก่น จำนวน ๑,๐๐๐ คน ชุมนุมประท้วง นายวีระ มุกลิงพงศ์ และนางพรรณทิพา วัชโรบล ในฐานะเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติย้ายสนามม้าจากเขตชุมชนไปอยู่ชานเมือง</p> <p>๒๙. สมาคมข้าราชการพลเรือนยื่นหนังสือให้รัฐบาลช่วยเหลือและแก้ปัญหาความเดือนร้อนของข้าราชการพลเรือน</p>
รวมทั้งสิ้น	๒๙ ครั้ง

จะเห็นได้ว่า การเคลื่อนไหวและกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๕๑๔ มาจนถึงช่วงเวลาที่จอมพลถนอม กิตติขจร เดินทางเข้าประเทศไทยนั้นมีเป็นจำนวนมาก แสดงการณ์และข้อเสนอต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นการสื่อสารทางการเมืองที่แสดงให้เห็นความคิดซึ่งไปคนละแนวทางระหว่างกลุ่มฝ่ายขวาและกลุ่มฝ่ายซ้าย สิ่งเหล่านี้ได้ถูกสื่อสารผ่านสื่อมวลชนทุกประเภททั้งที่เป็นของรัฐ (วิทยุ โทรทัศน์) และหนังสือพิมพ์ และได้สื่อภาพของความวุ่นวายยุ่งเหยิงทางการเมืองไปสู่ประชาชนทั่วไป

วิทยุและโทรทัศน์ สภาพของวิทยุและโทรทัศน์ภายหลังวิกฤตการณ์ทางการเมือง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ก็มีลักษณะเดียวกับหนังสือพิมพ์ คือ มีการขยายตัวเกิดขึ้นมาก วิทยุและโทรทัศน์ได้รับเสรีภาพในการดำเนินการมากขึ้น ซึ่งก็เป็นผลทำให้สถานีวิทยุและโทรทัศน์ถูกใช้ไปในการบันเทิง และการโฆษณาสินค้าอย่างไร้ระเบียบ มีสถานีวิทยุเถื่อนซึ่งตั้งขึ้นโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นจำนวนมาก สภาพการณ์เช่นนี้ทำให้เกิดความพยายามของรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่จะควบคุมการดำเนินการบริหารสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์ ซึ่งเป็นของราชการ เสียใหม่ ในที่สุดได้นำไปสู่การออกระเบียบว่าด้วย วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ทั้งนี้โดยรัฐบาลในขณะนั้น เห็นว่าสื่อมวลชนทั้งสองประการนี้สามารถสื่อสารไปถึงประชาชนได้ด้วยเวลาอันรวดเร็วและแพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง ทั้งยังมีผลกระทบกระเทือนถึงการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติ ทั้งยังมีผลกระทบกระเทือนถึงการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของชาติ จึงได้กำหนดระเบียบขึ้น เพื่อให้วิทยุและโทรทัศน์ดำเนินการให้เป็นประโยชน์แท้จริงแก่รัฐและประชาชน

ลักษณะที่พัฒนาขึ้นในระยะนี้ก็คือ การที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยและสถานีโทรทัศน์มีอิสระมากขึ้นในการเสนอรายการข่าว และรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง ในต้นปี ๒๕๑๘นั้น คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งมีพลตรีประมาธ อติเรกสาร รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน ได้ประชุมกันออกระเบียบการใช้วิทยุและโทรทัศน์โฆษณาเสียง เลือกตั้ง โดยกำหนดให้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยโฆษณานโยบายพรรคการเมืองต่อท้ายรายการข่าวโดยใช้ข้อความยาวไม่เกิน ๑ นาที อีกทั้งยังมีการจัดเวลาออกอากาศเพื่อหาเสียงแก่พรรคการเมืองต่าง ๆ พรรคละ ๑ ครั้งหมุนเวียนกันไป และได้มีการสั่งปิดสถานีวิทยุเถื่อน (ตั้งขึ้นโดยไม่ได้รับอนุญาตจากกรมประชาสัมพันธ์) หลายสถานี และได้มีการสั่งเลิกรายการเกี่ยวกับการ

พยากรณ์ชีวิตและการพนันขึ้นต่อทุกชนิด ในเดือนมีนาคม ๒๕๑๔ นั้น กรมประชาสัมพันธ์ได้แถลงว่า ประเทศไทยมีสถานีวิทยุกระจายเสียงที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย ๒๐๐ สถานี และที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ๒๖ สถานี

การเสนอรายการทางด้านการเมืองในโทรทัศน์ที่ได้รับความนิยมในช่วงเวลานั้นก็คือ รายการสนทนาเกี่ยวกับการเมืองและปัญหาบ้านเมืองต่าง ๆ อาทิ เช่น รายการพูดจาประชาชาชาวบ้าน ของสถานีโทรทัศน์ช่อง ๗ สี รายการชี้แจงประชาชน ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง ๕ และรายการสนทนาประชาธิปไตยของสถานีโทรทัศน์ช่อง ๔ เป็นต้น รายการเหล่านี้จะมีผู้ดำเนินรายการเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักกันดีและเชิญผู้มีชื่อเสียง นักการเมือง ตลอดจนผู้บริหารประเทศไทย สนทนาปัญหาการเมืองเป็นประจำ เป็นการทำหน้าที่ให้การสื่อสารทางการเมืองอย่างหลากหลาย ในขณะที่เดียวกันก็ปราศจากขอบเขต ทำให้ความขัดแย้งทางความคิดของนักการเมืองและพรรคการเมืองถูก "กระพือ" ไปมากยิ่งขึ้น ส่วนรายการวิทยุนั้น สถานีวิทยุยานเกราะและสถานีวิทยุทหารต่าง ๆ ก็เป็นสถานีที่จัดรายการวิเคราะห์วิจารณ์ข่าวกันเป็นจำนวนมาก มีทั้งผู้จัดรายการที่เป็นทหาร และนักจัดรายการอิสระ

สำหรับสื่ออีกประเภทหนึ่ง คือ ภาพยนตร์นั้นก็ได้มีบทบาทในแง่ของการให้ความรู้ ข่าวสาร และการศึกษาแต่อย่างใด เพราะวงการภาพยนตร์ไทยก็สนใจแต่การผลิตภาพยนตร์เพื่อความบันเทิงเท่านั้น

สื่อมวลชนในวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔

หนังสือพิมพ์

ในการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ออกอย่างสม่ำเสมอในเวลานั้นรวมทั้งสิ้น ๑๔ ฉบับ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ บ้านเมือง สยามมิตร รายวัน บันเทิงยุคข่าวรายวัน ดาวสยาม เดลินิวส์ ประชาชาติ ชาวไทย สยามรัฐ ประชาธิปไตย บางกอกโพสต์ บางกอกเวิลด์ และ เดอะ เนชั่น ในจำนวนดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า มีหนังสือพิมพ์ภาษาไทยเกิดขึ้นใหม่หลายฉบับด้วยกัน ได้แก่ เดลินิวส์ ซึ่งแยกตัวออกมาจาก เดลินิวส์ โดยกองบรรณาธิการชุดเดิม คือ นายสนิท เอกชัย ทำให้ เดลินิวส์ มีหัวหน้ากองบรรณาธิการใหม่ คือ นายสุเทพ เหมือนประสิทธิ์เวช หนังสือพิมพ์ ประชาชาติ ของนายขรรค์ชัย บุนปาน เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับสายแนวคุณภาพซึ่งเริ่มออกจำหน่ายในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ หนังสือพิมพ์ สยามมิตร ซึ่งมีนายกฤษ จันทรเรือง เป็นบรรณาธิการ เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับเช้าแนวนิยมกึ่งคุณภาพ เริ่มออกจำหน่ายในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ รายวัน บันเทิงยุคข่าวรายวัน เริ่มออกจำหน่ายในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ มีนายจรวง รักษชาติ เป็นบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ ดาวสยาม เริ่มออกจำหน่ายในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ มีนายประสาน มีเฟื่องศาสตร์เป็นเจ้าของ นายสุรศักดิ์ ทุมมานนท์ เป็นบรรณาธิการ และอีกฉบับหนึ่งคือ ชาวไทย ซึ่งได้เปลี่ยนเจ้าของและแนวของหนังสือพิมพ์มาเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับเช้า ของนายสมพจน์ ปิยะอุย และเป็นหนังสือพิมพ์แนวนิยมนอกจากนั้น หนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตย ซึ่งเคยมีบทบาทในฐานะหนังสือพิมพ์แนวก้าวหน้า ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายและกองบรรณาธิการอันเนื่องมาจากความขัดแย้งในการบริหารงาน รายละเอียดทั่ว ๆ ไปของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับแสดงไว้ในตารางที่ ๑๔

ช่วงเวลาที่ทำการวิเคราะห์ คือ ช่วงเวลาระหว่างวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๑๔ อันเป็นวันหลังจากการเดินทางของสามเพชรนอม กิตติขจร เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในประเทศไทย ไปจนถึงช่วงเวลาภายหลังวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ นอกจากนั้น ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเนื้อหาทั่วไปของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับระยะเวลาก่อนหน้าจุดเริ่มต้นของวิกฤตการณ์เป็นการมองลักษณะกว้าง ๆ ของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับด้วย วิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ มิได้เกิดขึ้นและจบสิ้นลงภายในเวลาเพียง ๑๐ วันอย่างวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ หากแต่เป็นผลแห่งความแตกแยกทางความคิด ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการปลุกระดมทางความคิดซึ่งเกิดต่อเนื่องมาตั้งแต่ภายหลังวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

ในการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ นั้น มุ่งที่จะศึกษาการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ใน ๒ ประเด็นคือ

๑. ขอบข่ายและรูปแบบการเสนอข่าวเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ดังกล่าวของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อมวลชนสำคัญในเวลานั้น

๒. บทวิจารณ์ อันประกอบด้วยบทความและบทบรรณาธิการ เพื่อที่จะได้ทราบถึงทัศนะและที่ท่าของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับที่มีต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับวิกฤตการณ์ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมความคิดของผู้รับสารสื่อมวลชนและการแสดงออกซึ่งปฏิบัติการย้อนกลับไปยังรัฐบาลผู้บริหารประเทศอีกด้วย ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ปรากฏดังนี้

๑. ขอบข่ายและรูปแบบการเสนอข่าวเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ จากการศึกษาพบว่า หนังสือพิมพ์ทั้ง ๑๔ ฉบับให้ความสำคัญกับข่าวการเดินทางกลับประเทศไทยของจอมพลถนอม กิตติขจร มาตั้งแต่ต้นเดือนกันยายน ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเดินทางเข้าประเทศของจอมพลประภาส จารุเสถียร ในกลางเดือนสิงหาคม และการติดต่อรัฐบาลของครอบครัวจอมพลถนอม กิตติขจร เพื่อขออนุญาตเดินทางกลับประเทศของจอมพลถนอม ดังนั้นเมื่อสามแฉกรถนอม เดินทางเข้าประเทศในวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๑๔ รุ่งขึ้น หนังสือพิมพ์ทุกฉบับจึงได้เสนอข่าวและภาพการอุปสมบทพระถนอมในลักษณะที่ให้ความสำคัญมากที่สุด ในจำนวนหนังสือพิมพ์ทั้งหมดนั้น หนังสือพิมพ์ชาวไทย ได้นำแถลงการณ์ของจอมพลถนอม (ซึ่งสถานีวิทยุยานเกราะได้นำมาอ่านออกอากาศ) ล้อมกรอบไว้กับข่าวหน้า ๑ ด้วย ลักษณะของการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์แนวนิยม ก็คือ การพาดหัวขนาดใหญ่ การลงรูปจอมพลถนอมหลังจากการอุปสมบทแล้วขนาดใหญ่ และการใช้เนื้อที่เสนอข่าวขนาดยาวเต็มหน้า ๑๖ (หรือ ๑๒) ทั้งหมด สำหรับหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพนั้น ก็ได้เสนอข่าวในลักษณะที่แยกออกเป็นหลายข่าวตามประเด็นของข่าว แต่ก็ได้ใช้เนื้อที่เสนอข่าวขนาดยาวกว่าข่าวอื่น ๆ หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษก็เช่นเดียวกันกับหนังสือพิมพ์ภาษาไทยแนวคุณภาพ แต่เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว หนังสือพิมพ์บางกอกเวิลด์ เป็นฉบับที่เสนอข่าวเหตุการณ์นี้โดยตลอดน้อยกว่า บางกอกโพสต์ และ เดอะ เนชั่น

ตารางที่ ๑๔

หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ทำการศึกษาวิเคราะห์

ในวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔

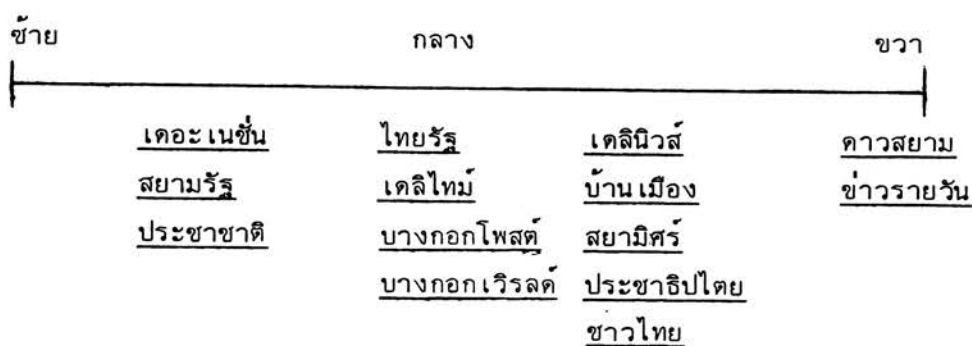
ชื่อหนังสือ	กำหนดออก	บรรณาธิการ	จำนวนหน้า	ราคา	จำนวนจำหน่าย โดยประมาณ	ลักษณะทั่วไป
๑. <u>ไทยรัฐ</u>	เข้า	นายสมปурณ์ วรพงษ์	๑๖	๑.๕๐	๕๐๐,๐๐๐	*
๒. <u>เดลินิวส์</u>	เข้า	นายสุเทพ เหมือนประสิทธิ์เวช	๑๖	๑.๕๐	๒๐๐,๐๐๐	*
๓. <u>บ้านเมือง</u>	เข้า	นายมานะ แพร์พันธ์	๑๖	๑.๕๐	๕๐,๐๐๐	*
๔. <u>เดลินิวส์</u>	เข้า	นายสนธิ เอกชัย	๑๖	๑.๕๐	๕๐,๐๐๐	นโยบาย เป็นกลาง
๕. <u>ดาวสยาม</u>	เข้า	นายสุรศักดิ์ ทุมมานนท์	๑๖	๑.๕๐	๓๐,๐๐๐	อนุรักษ์นิยม
๖. <u>ข่าวรายวัน</u>	เข้า	นายจรุง รักชาติ	๑๒	๑.๕๐	๒๐,๐๐๐	อนุรักษ์นิยม
๗. <u>ข่าวไทย</u>	เข้า	นายสมพจน์ ปิยะอุย	๑๒	๑.๕๐	๒๐,๐๐๐	นโยบาย เป็นกลาง
๘. <u>สยามินทร์</u>	เข้า	นายภุมท จันทร์เรือง	๑๖	๑.๕๐	๒๐,๐๐๐	นโยบาย เป็นกลาง หยุดวันจันทร์
๙. <u>สยามรัฐ</u>	ป้าย	นายนพพร ปุญญฤทธิ์	๑๒	๑.๕๐	๓๐,๐๐๐	*
๑๐. <u>ประชาธิปไตย</u>	เข้า	นายปิยะ มาลากุล (รักษาการ)	๑๒	๑.๕๐	๕๐,๐๐๐	นโยบาย เป็นกลาง เปลี่ยนกองบรรณาธิการ
๑๑. <u>ประชาชาติ</u>	สาย	นายพงษ์ศักดิ์ พัยคหวิเชียร	๑๒	๑.๕๐	๓๐,๐๐๐	นโยบาย เป็นกลาง แนวคุณภาพ
๑๒. <u>บางกอกโพสต์</u>	เข้า	นายไมเคิล กอร์แมน	๒๐	๕.๐๐	๓๐,๐๐๐	*
๑๓. <u>บางกอกเวิร์ลด์</u>	ป้าย	นายจอร์จีโอ เบอริงเจอร์	๒๕	๓.๐๐	๒๐,๐๐๐	* เปลี่ยนขนาดจากธรรมเนียมตาเป็นแทบลอยด์ หยุดวันอาทิตย์
๑๔. <u>เดอะ เนชั่น</u>	เข้า	นายสุทธิชัย ทุม่น	๒๐	๕.๐๐	๒๐,๐๐๐	*

* เหมือนตารางที่ ๙

ในระหว่างวันที่ ๒๒ กันยายน - ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ ข่าวเกี่ยวกับการประท้วง จอมพลถนอมของศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเป็นข่าวสำคัญขึ้นหน้า ๑ โดยตลอด และเป็นข่าวที่เป็นข่าวสำคัญเพียงข่าวเดียวแทบทุกวัน ยกเว้นวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๑๔ ซึ่งมีข่าวนักเรียนช่างกล ตีกัน และวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๑๔ ซึ่งข่าวการลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ระหว่างการประชุมสภาเป็นข่าวซึ่งใหญ่กว่าข่าวการประท้วงและต่อต้านการกลับมาของจอมพลถนอม และในวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๑๔ มีการเสนอข่าวสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เสด็จกลับประเทศไทย และในช่วงหลังวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๑๔ ไปจนถึงสิ้นเดือนนั้น ข่าวสำคัญ คู่กันกับข่าวการต่อต้านก็คือข่าวการเตรียมจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ซึ่งหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ในเวลานั้น ให้ความสนใจและบางครั้งก็เสนอข่าวทั้ง ๒ นี้ควบคู่กันไป

ในการเสนอข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในวิกฤตการณ์นั้น หนังสือพิมพ์แนวนิยมหลายฉบับได้เสนอข่าวในลักษณะที่มีจุดเน้นผิดกับหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น ๆ อาทิเช่น หนังสือพิมพ์ ดาวสยาม มีการเสนอข่าวจับนักศึกษาวางแผนฆ่าถนอมเป็นข่าวสำคัญในหน้า ๑ ของวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๑๔ การเน้นข่าวสถานีวิทยุยานเกราะเปิดเพลงธรณีกรรแสงและแตรนอนเป็นการประท้วงรัฐบาล หนังสือพิมพ์ข่าวรายวัน เสนอพาดหัวหลอกหลวงว่า "ยึดอำนาจ เสนีย์" ในวันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๑๔ และการเน้นข่าวช่างไฟฟ้าสมาชิกแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติซึ่งถูกฆ่าว่าเป็นแดง เป็นต้น ลักษณะของการเน้นข่าวเช่นนี้ ไม่พบในข่าวของหนังสือพิมพ์แนวนิยมฉบับเป็นกลางอื่น ๆ และในหนังสือพิมพ์แนวคุณภาพและหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ

๒. บทวิจารณ์อันประกอบด้วยบทความและบทบรรณาธิการซึ่งเป็นส่วนแสดงให้เห็นทัศนคติและที่ท่าของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับที่มีต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ อันเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ ซึ่งจากการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับได้แสดงออกซึ่งจุดยืนของตนต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ อย่างค่อนข้างเด่นชัดซึ่งทำให้สามารถจัดตำแหน่งของจุดยืน เกี่ยวกับการมองประเด็นปัญหาต่าง ๆ ได้ดังนี้ คือ

การจัดตำแหน่งของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ นี้เป็นผลมาจากการแสดงทัศนะทางการเมืองต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในเวลานั้น ที่ผ่านออกมาจากบทความ บทบรรณาธิการ การแสดงทัศนะต่าง ๆ ทางข่าวสังคมและการ์ตูน ตลอดจนข้อความล้อเลียนหรือแสดงออกซึ่งทัศนะต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าไม่มีหนังสือพิมพ์ฉบับใดเลยที่แสดงทัศนะทางการเมืองในลักษณะที่เป็นซ้ายอย่างแท้จริง แต่ในขณะเดียวกันจะเห็นได้ว่า มีหนังสือพิมพ์ ๒ ฉบับ คือ ดาวสยาม และ ข่าวรายวัน ที่แสดงทัศนะในลักษณะที่ขวาจัดต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในขณะที่ เดลินิวส์ บ้านเมือง และ สยามนิกร มีลักษณะที่เป็นกลางค่อนข้างมาทางขวา รวมทั้ง ประชาธิปไตย ซึ่งมีลักษณะผิดไปจากที่เคยเป็นในช่วงก่อนวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทั้งนี้เพราะ ประชาธิปไตย ภายใต้การบริหารและดำเนินงานของกองบรรณาธิการชุดใหม่ได้เสนอบทวิจารณ์และบทบรรณาธิการที่แสดงให้เห็นเด่นชัดว่าไม่เห็นด้วยกับการชุมนุมประท้วง การเดินขบวน ของนิสิตนักศึกษา โดยเรียกร้องให้ทุกอย่างเป็นเรื่องที่รัฐบาลจักต้องดำเนินการตามกฎหมาย อันมีลักษณะผิดไปจาก "ภาพพจน์" ที่หนังสือพิมพ์ฉบับนี้เคยเป็น และในขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์ บางกอกโพสต์ ซึ่งมี "ภาพพจน์" ว่าเป็นหนังสือพิมพ์แนวอนุรักษ์และค่อนข้างขวา กลับแสดงทัศนะที่เป็นกลางอย่างแท้จริง การเสนอบทวิจารณ์ซึ่งแสดงทัศนะและที่ท่าของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ ในระยะเวลาระหว่าง ๒๐ กันยายน ๒๕๑๔ - ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ ได้แสดงไว้ในตารางที่ ๑๕ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑๕

การเสนอบทความ บทบรรณาธิการ และทัศนะของหนังสือพิมพ์ฉบับต่าง ๆ

ในวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔

หนังสือพิมพ์	บทความ	บทบรรณาธิการ	ทัศนะ
๑. <u>ไทยรัฐ</u>	๔๑	๗	แสดงทัศนะที่เป็นกลางต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ วิจารณ์การกลับเข้าประเทศของจอมพลถนอมว่าเป็นชนวนทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในประเทศ เห็นว่ารัฐบาลอ่อนแอและไม่สามารถที่จะจัดการแก้ปัญหาอันเกิดจากจอมพลถนอมได้ ไทยรัฐได้เรียกร้องให้ทุกฝ่ายยึดความสงบและให้รัฐบาลรีบดำเนินการแก้ไขก่อนที่เหตุการณ์จะลุกลามไป

ตารางที่ ๑๔ (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	บทความ	บทบรรณาธิการ	ทัศนะ
๒. <u>เดลินิวส์</u>	๓๖	๓	แสดงทัศนะที่เป็นกลางค่อนข้างขวาไม่เห็นด้วยในการชุมนุมต่อต้านของศูนย์นิสิต แสดงการสนับสนุนให้รัฐบาลใช้มาตรการทางกฎหมายจัดการกับจอมพลถนอม ทัศนะของ <u>เดลินิวส์</u> ต่อความวุ่นวายทางการเมืองนั้น เป็นไปในลักษณะเดียวกับหนังสือพิมพ์แนวนิยมอื่น ๆ คือ แสดงอาการเบื่อหน่ายความวุ่นวาย และมีทัศนะที่ไม่สู้ดีนักต่อขบวนการนิสิตนักศึกษา
๓. <u>บ้านเมือง</u>	๔๑	๒	แสดงทัศนะที่ไม่เห็นด้วยกับการต่อต้านการกลับเข้าประเทศของนิสิตนักศึกษาเห็นว่า การกระทำของนิสิตนักศึกษาเป็นการกระทำที่อาจจะต้องการปิดบังความจริงวันมหาวิปโยค โจมตีรัฐบาลว่าอ่อนแอ มีความเชื่อว่า การต่อต้านเป็นแผนการปลุกระดมของคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะทำให้คนไทยมีวัน "อภิมหาวิปโยค" น้ำตาคนไทยจะไหลนองแผ่นดิน เหตุการณ์จะผันผวนกลับตาลปัตรกับเมื่อ ๓ ปีก่อน.." เห็นด้วยกับการบวชของจอมพลถนอม
๔. <u>สยามสาร</u>	๑๕	๔	แสดงทัศนะที่ค่อนข้างขวา คือบอกว่ายึดหลักศีลธรรม จรรยา และความมั่นคง ความสงบของบ้านเมืองเหนือกว่าอื่นใด เสนอให้รัฐบาลนำประเด็นการกลับเข้าประเทศของจอมพลถนอม เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรเพื่อวินิจฉัยแสดงทัศนะต่อสถานีวิทยุยานเกราะดีเป็นพิเศษ เชื่อว่ากรณีฆ่าแขวนคอ ๒ ศพ เป็นเรื่องส่วนตัวหรือไม่ก็เป็นช้ายพิฆาตช้าย

ตารางที่ ๑๕ (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	บทความ	บท บรรณาธิการ	ทัศนะ
๕. <u>ข่าวรายวัน</u>	๕๗	๑	เป็นหนังสือพิมพ์ซึ่ง เป็นปฏิปักษ์กับขบวนการนิสิต นักศึกษาคล้ายกับ <u>ดาวสยาม</u> แสดงออกอย่าง รุนแรงด้วยถ้อยคำหยาบคายไม่แพ้กัน เห็นว่า การต่อต้านของนิสิตนักศึกษาเป็นการ "รังควาน" ศาสนา การเสนอทัศนะที่ เน้น เป็นพิเศษว่า ศูนย์นิสิตฯ เป็นคอมมิวนิสต์ นักการเมือง บางคนจ่ายเงินให้ศูนย์เพื่อใช้ปลุกระดมต่อต้าน จอมพลถนอมและได้สร้างความรู้สึกลงในทางลบว่า นิสิตนักศึกษาจับคู่เข้าไป "สามัคคี" กันใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๖. <u>ดาวสยาม</u>	๕๔	๕	แสดงทัศนะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อขบวนการนิสิต นักศึกษาอย่างรุนแรงด้วยการ เสนอบทความ วิจารณ์ด้วยถ้อยคำหยาบคาย การใส่ร้าย นิสิตนักศึกษา นักการเมือง และนักหนังสือพิมพ์ บางคนว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์ รับแผนมาปลุก ระดมให้คนไทยวุ่นวาย แสดงทัศนะที่เป็น อันหนึ่งอันเดียวกับสถานีวิทยุยานเกราะ เพื่อจะปกป้องชาติ ศาสน์ กษัตริย์ โจมตี รัฐบาลและนักการเมืองที่สนิทสนมกับนิสิต นักศึกษาอย่างรุนแรง
๗. <u>เดลินิวส์</u>	๕๒	๖	แสดงทัศนะที่เป็นกลางในประเด็นปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับวิกฤตการณ์ เห็นว่าการกลับเข้า ประเทศของจอมพลถนอม เพื่อบวชนั้น เป็นการ กระทำที่ไม่ชอบมาพากล มีเงื่อนไข เรียกร้อง ให้รัฐบาลรับผิดชอบในการแก้ปัญหาโดยรีบด่วน และรับผิดชอบในการให้ความปลอดภัยแก่นัก นิสิตนักศึกษาซึ่งมาชุมนุมต่อต้านจอมพลถนอม

ตารางที่ ๑๕ (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	บทความ	บท บรรณาธิการ	ทัศนะ
๘. <u>ประชาชาติ</u>	๓๕	๔	แสดงทัศนะที่เป็นกลางค่อนข้างข้ายกล่าวคือ เห็นว่า การกลับเข้าประเทศของจอมพลถนอม เป็นแผนสร้างความวุ่นวายของฝ่ายขวา เพื่อที่จะกลับเข้ามามีบทบาททางการเมืองอีก และจะเป็นการเปิดทางให้กับการคืนชีพของ เผด็จการรูปใหม่ <u>ประชาชาติ</u> เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวที่เสนอกรณีตัวอย่างการใช้สื่อมวลชน และสภาปฏิรูปยี่ด้อ่านาจในประเทศฟิลิปปินส์ ในเดือนกันยายน ๒๕๑๕ (ในบทบรรณาธิการ วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๑๕) การเรียกร้องให้รัฐบาลจัดการแก้ปัญหาการใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงปลุกระดม
๙. <u>ชาวไทย</u>	๗	๒	แสดงทัศนะที่เป็นกลาง เรียกร้องให้ทุกคนและทุกฝ่ายอยู่ในความสงบโดยปล่อยให้รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการแก้ปัญหาต่าง ๆ เอง <u>ชาวไทย</u> แสดงทัศนะที่ไม่เห็นด้วยกับการเรียกร้องและการเดินขบวนของนิสิตนักศึกษา และเห็นว่า การชุมนุมของนิสิตนักศึกษาไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนส่วนใหญ่ และเห็นว่า การต่อต้านจอมพลถนอม เกิดจากกลุ่มนักการเมืองที่กลัวเสียผลประโยชน์
๑๐. <u>สยามรัฐ</u>	๓๖	๘	แสดงทัศนะที่เป็นกลางค่อนข้างข้าย เห็นว่า การกลับเข้าประเทศของจอมพลถนอม เป็นแผนการที่เตรียมไว้เป็นอย่างดี เชื่อว่ารัฐบาลรู้แต่ไม่คิดแก้ปัญหา <u>สยามรัฐ</u> โจมตีรัฐบาลในการไม่สามารถจัดการกับปัญหานี้ได้ และได้ปล่อยให้เกิดการใช้ความรุนแรงทางการเมืองของฝ่ายขวาต่อนิสิตนักศึกษา

ตารางที่ ๑๕ (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	บทความ	บท บรรณาธิการ	ทัศนะ
๑๑. <u>ประชาธิปไตย</u>	๒๘	๗	แสดงทัศนะซึ่งเป็นกลางค่อนข้างขวา คือ การแสดงความคิดเห็นว่า การกลับเข้าประเทศของจอมพลถนอมเป็นสิทธิของคนไทย นักศึกษาไม่ควรจะต่อต้าน แต่ควรให้รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการตามกฎหมาย แสดงอาการเบื่อความวุ่นวายและคัดค้านการรวมพลังและการเดินขบวน แสดงความเห็นคล้อยตามข่าวเรื่องการบุกเผาวัดบวรโดยวิจารณ์ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชอย่างรุนแรงว่าเป็นผู้ยุให้เด็กเผาวัด
๑๒. <u>บางกอกโพสต์</u>	๘	๕	แสดงทัศนะต่อการกลับเข้าประเทศของจอมพลถนอมว่าเป็นสิทธิและเห็นว่าจอมพลถนอมเข้ามาบวช ไม่มีอิทธิพลทางการเมือง แสดงความห่วงใยว่าคอมมิวนิสต์จะก่อกวนให้เกิดการปฏิวัติประชาชน แสดงทัศนะที่แจ่มชัดว่าไม่เห็นด้วยกับการกระทำของสถานีวิทยุยานเกราะว่าเป็นการทำลายมากกว่าสร้างสรรค์ อันจะก่อให้เกิดความรุนแรงทางการเมืองขึ้น แต่เมื่อเหตุการณ์วุ่นวาย <u>บางกอกโพสต์</u> เรียกร้องให้จอมพลถนอมเสียสละด้วยการออกจากประเทศไทย ซึ่งจะทำให้จอมพลถนอมได้รับความเคารพจากสาธารณชน ไม่ติเตียนการกระทำของนิสิตนักศึกษา และแสดงความเชื่อว่ากรณีฯ ๒ ศพเป็นเรื่องของตำรวจที่รุนแรงเกินกว่าเหตุ
๑๓. <u>บางกอกเวิร์ลด์</u>	-	๒	แสดงทัศนะที่เป็นกลาง เรียกร้องให้รัฐบาลใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่ต้องการให้มีการชุมนุมประท้วงและต่อต้านจอมพลถนอม ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นทั้งหมดไม่ได้มีสาเหตุมาจากจอมพลถนอมแต่เพียงคนเดียว หากแต่มาจากคนไทยทุกคนที่ไม่เคารพกฎหมาย

ตารางที่ ๑๕ (ต่อ)

หนังสือพิมพ์	บทความ	บท บรรณาธิการ	ทัศนะ
๑๔. <u>เดอะ เนชั่น</u>	๗	๖	แสดงทัศนะที่เป็นกลางค่อนข้างข้าย คือ เห็นว่าการกลับเข้าประเทศของจอมพลถนอม เป็นแผนสร้างความวุ่นวายของฝ่ายขวา เพื่อที่จะกลับเข้ามาบีบบทบาททางการเมืองอีก ทัศนะต่อการชุมนุมต่อต้านของนิสิตนักศึกษา นั้น เห็นว่าเป็นการแสดงออกตามวิถีทางประชาธิปไตย และเป็นไปด้วยสันติวิธี รัฐบาลจึงควรจะได้รับผิดชอบต่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

จากตารางดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ นั้น หนังสือพิมพ์ต่างก็มีทัศนะต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในลักษณะที่แตกต่างกันไป ความแตกต่างซึ่งทัศนะต่าง ๆ นั้น เป็นปรากฏการณ์ธรรมดา แต่สิ่งซึ่งมีผลต่อการแสดงออกซึ่งความรุนแรงทางการเมืองก็คือ การแสดงออกซึ่งทัศนะและจุดยืนของหนังสือพิมพ์ในรูปแบบที่หยาบคาย ก้าวร้าว และผิดจริยธรรมของสื่อมวลชน หนังสือพิมพ์แนวขวาจัด ๒ ฉบับ คือ ดาวสยาม และข่าวรายวัน กระทำหน้าที่ในลักษณะที่เป็นพลังประสานกับการออกอากาศของชมรมวิทยุเสรีในลักษณะที่เป็นการปลุกระดมความคิดในเรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อย่างรุนแรง มีการประกาศตัวเป็นปฏิปักษ์กับขบวนการนิสิตนักศึกษาอย่างชัดเจน ดาวสยาม ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ของนายประสาน มีเฟื่องศาสตร์ อดีตนักตอบปัญหาประจำวันของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เป็นหนังสือพิมพ์เกิดใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ และมีแนวนโยบายขวาจัดมาตั้งแต่ต้น นับตั้งแต่การคัดค้านบทบาทของศูนย์นิสิตในเรื่องต่าง ๆ อาทิ เรื่องการสนับสนุนการเรียกร้องสิทธิของกรรมกรและชาวนาในเรื่องต่าง ๆ การเรียกร้องให้ถอนฐานทัพอเมริกันออกไปจากประเทศไทย เรื่อยมาจนถึงการประท้วงการเข้าประเทศของจอมพลประภาสและจอมพลถนอมในที่สุด

วิธีการแสดงออกของดาวสยาม และข่าวรายวัน กระทำโดยการเสนอข่าวสังคมซึ่งมีลักษณะเป็นบทวิจารณ์ บทความ คอลัมน์ตอบปัญหา โดยใช้สไตล์การเขียนแบบเสียดสี และใช้คำคำซึ่งเรียกได้ว่า เป็นลักษณะใหม่ของหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ในยุคประชาธิปไตย เบ่งบาน

ตารางที่ ๑๖

ทัศนคติและการแสดงออกของหนังสือพิมพ์ต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ อันเกี่ยวกับวิกฤตการณ์

หนังสือพิมพ์	จอมพลถนอมมีลิตทิตที่จะเข้ามาบวชเป็นพระภิกษุเพื่อทดแทนคุณบิดา	รัฐบาลรู้ล่วงหน้าว่าจอมพลถนอมจะเข้าประเทศแต่ไม่เตรียมมาตรการแก้ไขให้ทัน	การประชุมต่อต้านพระถนอมเป็นแผนการของคอมมิวนิสต์เพื่อสร้างความวุ่นวาย	การประชุมต่อต้านจอมพลถนอมเป็นการแสดงออกตามสิทธิของประชาชนในระบบประชาธิปไตย	เห็นด้วยกับการกระทำของสถานีวิทยุยานเกราะในการออกอากาศต่อต้านศูนย์นิสิต	เห็นว่ารัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อ่อนแอไม่สามารถแก้ปัญหาได้	การฆ่าแขวนคอ ๒ ศพ เป็นการกระทำของชายศิษยาตชาย	เชื่อว่าว่าว่านักศึกษาจะบุกเผาวัดบวรเป็นความจริง	การประชุมประท้วงของศูนย์นิสิตไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนส่วนใหญ่	ศูนย์นิสิตฯ ได้รับเงินสนับสนุนจากนักการเมืองฝ่ายซ้ายให้ทำการปลุกระดม	เรียกร้องให้พระถนอมเดินทางออกนอกประเทศไทยเพื่อยุติความวุ่นวายทางการเมือง	ศูนย์นิสิตมีความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะเวียดนาม
๑. <u>ไทยรัฐ</u>		X		X		X						
๒. <u>เดลินิวส์</u>	X	X			X	X					X	
๓. <u>บ้านเมือง</u>	X	X	X		X	X		X		X		X
๔. <u>เดลินิวส์</u>		X		X		X					X	
๕. <u>ดาวสยาม</u>	X	X	X		X	X	X	X	X	X		X
๖. <u>ข่าวรายวัน</u>	X	X	X		X	X	X	X	X	X		X
๗. <u>ชาวไทย</u>	X	X	X		X	X		X	X	X		X
๘. <u>สยามมิตร</u>	X	X	X		X	X	X	X	X	X		X
๙. <u>สยามรัฐ</u>		X		X		X					X	
๑๐. <u>ประชาธิปไตย</u>	X	X				X		X				
๑๑. <u>ประชาชาติ</u>		X		X		X					X	
๑๒. <u>บางกอกโพสต์</u>	X	X		X		X					X	
๑๓. <u>บางกอกเวิลด์</u>	X	X		X		X					X	
๑๔. <u>เดอะ เนชั่น</u>		X		X		X					X	

ดาวสยาม และข่าวรายวัน แทบจะไม่ได้ให้ความสนใจกับการเสนอความคิดผ่านบทบรรณาธิการ เพราะการใช้คอลัมน์ต่าง ๆ เป็นสื่อแสดงออกซึ่งความคิดได้รับความสนใจจากผู้อ่านมากกว่า จากการรวบรวมถ้อยคำเรียกขานศูนย์นิสิตนักศึกษา นักการเมืองที่ดาวสยาม และข่าวรายวัน เห็นว่าเป็นซ้าย ตลอดจนผู้บริหารประเทศและสภาพการณ์ต่าง ๆ ในช่วงระหว่างวันที่ ๒๐ กันยายน - ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ จะได้พบถ้อยคำและข้อความต่าง ๆ ต่อไปในตีพิมพ์อยู่ในหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าว เป็นประจำดังแสดงไว้ในตารางที่ ๑๗

นอกจากการแสดงทัศนะในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อขบวนการนิสิตนักศึกษา นักการเมือง สื่อมวลชนซึ่งหนังสือพิมพ์ทั้ง ๒ ฉบับ เห็นว่าเป็นซ้ายแล้ว ลักษณะของการเสนอบทวิจารณ์ของหนังสือพิมพ์ทั้ง ๒ ฉบับ ก็ยังเป็นการพยายามให้ข้อมูลซึ่งบ่งชี้ว่าการกระทำของนิสิตนักศึกษา เป็นการกระทำที่เป็น "แผนอุบายทวิ" เช่น ดาวสยาม ได้เสนอบทความชี้ให้เห็นความผิดของศูนย์นิสิตฯ รวม ๑๐ ข้อ ซึ่งรวบรวมโดยกลุ่มประชาชนผู้ศึกษาข้อเท็จจริง นับตั้งแต่การปลุกระดมมวลชน เป็นเหตุให้คนตาย การนำประเทศไปสู่ระบอบเผด็จการคอมมิวนิสต์ ไปจนถึงการตั้งศูนย์นิสิตฯ โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย^๑ การเสนอบทความว่านักศึกษาได้วางแผนการ ๔ ขั้นเพื่อจะนำประเทศไปสู่ระบอบคอมมิวนิสต์แผนการดังกล่าว ก็คือ การรื้อเครื่องเรือพระถนอม ปลุกระดมใช้คดีฆ่าแขวนคอ ชีตเส้นตายให้ไล่พระถนอมออกจากเมืองไทยก่อน ๑๔ ตุลาคม ปลุกระดมครั้งใหญ่ รำลึกถึงวีรชน ๑๔ ตุลาที่สนามหลวง การเคลื่อนพลไปยึดวัดบวร การยื่นคำขาดบีบบังคับรัฐบาลให้พระถนอมออกไปทันทีโดยมีรัฐบาลหนุนหลัง การยั่วยุและเข้าเหย้าจนกลุ่มลูกเสือชาวบ้านและนวมพลทมิฬไม่ไหว เกิดปะทะกันและสิ้นสุดท้าย ขบวนการคอมมิวนิสต์นอกประเทศจะแทรกซึมเข้ามาตรงกลางผสมโรงสังหารกลุ่มชนทั้งสองฝ่าย ก่อวินาศกรรมจนเกิดจลาจลจวนวาย ทำให้บ้านเมืองลุกเป็นไฟ^๒ การเสนอแผนดังกล่าวนี้ดาวสยามได้เรียกร้องให้กลุ่มผู้อ่านของตนซึ่งก็คือประชาชนซึ่งมีแนวคิดทางการเมืองแบบชาวจิตร่วมมือร่วมใจกันต่อต้านการกระทำของศูนย์นิสิตฯ สำหรับหนังสือพิมพ์ข่าวรายวัน นั้นก็ได้เสนอบทวิจารณ์ในลักษณะที่เร้าเร้าให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเกลียดชังนิสิตนักศึกษา สิ่งที่น่า

^๑ดาวสยาม. วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๑๙.

^๒ดาวสยาม. ๒๙ กันยายน ๒๕๑๙.

ตารางที่ ๑๗

ถ้อยคำและข้อความที่หนังสือพิมพ์ดาวสยาม และข่าวรายวัน
ใช้เรียกศูนย์นิสิตฯ นักการเมือง และวิจารณ์ภาพการณ์ต่าง ๆ

กลุ่มและสถานการณ์	ถ้อยคำหรือข้อความที่ใช้	
	ดาวสยาม	ข่าวรายวัน
๑. ศูนย์นิสิตฯ และกลุ่มของ นิสิตนักศึกษาต่าง ๆ	ไอ้ลัทธิทางแดง ศูนย์ระยำ แนวร่วมอัปรีย์ คนอัปรีย์ อัปรีย์ชน ไอ้ทรยศ ไอ้ตัวแสบ ศูนย์กะหรวักตะบวย พวกมหาบรรลัย ศูนย์ทรพี พวกหนักแผ่นดิน ขาดาน	สุนัขรับใช้ คนขายชาติ ไอ้ นักศึกษาปัญญาทึบ ศูนย์จัญไร คนระยำ ไอ้ชาติทรชน เมืองใต้ ไอ้ชาติโลซก ศูนย์อัปรีย์ ศูนย์ถ้อย ปลุกระดมผมยาว ชาติชั่ว
๒. แนวร่วมยุวสงฆ์แห่ง ประเทศไทย	อมมนุษย์ ไอ้เตี้ยรถิจัวร์แดง	-
๓. นักหนังสือพิมพ์ฝ่ายซ้าย	แมงกะซอน เสนียดทำเนียบ	หนังสือพิมพ์หัวเขี้ยว หนังสือพิมพ์ทุ่กาง หนังสือพิมพ์เส็ง เกร็ง
๔. นักการเมือง	สิงห์หนุ่ม หมาทางแดง พวกกะเลาะลาด นักการเมืองชาติชั่ว ไอ้ต้อแหลล สส. สากกะเปือ ลาในหนังราชสีห์ สส. เส็ง เกร็ง ไอ้สามทาว	จอมเสือกแห่งยุค พญามาร ถ้อยเฒ่า นักการเมืองจัญไร ตัวเป็นคนแต่ใจเป็นหมา
๕. การต่อต้านการที่ จอมพลถนอมของศูนย์นิสิตฯ และการเรียกร้องให้ รัฐบาลจัดการให้จอมพล ถนอมออกจากประเทศ	สลบคนทำ เรื่องอุบาทว์ ข่มเหงรังแก ปลุกระดม ปู้ยี่ปูย่าเมืองไทย เสือกกะโหลก สร้างสถานการณ์ กำเริบเลิบसान พ่นน้ำลายใส่กัน	รังควานศาสนา ตบตาประชาชน ปลุกระดม แผนอุบาทว์
๖. สภาพการณ์ทางการเมือง และความขัดแย้งของ พรรคและรัฐบาล	ผสมพันธุ์รัฐบาล กลียุค เกมตุะลุมบอน กัดกันเอง	บ้านเมืองลุกเป็นไฟ สับสนวุ่นวาย

สิ่งเกิดก็คือ ทั้งดาวสยาม และข่าวรายวัน มีคอลัมน์ประจำขนาดใหญ่เกี่ยวกับลูกเสือชาวบ้าน ลักษณะเป็นคอลัมน์ข่าวสังคม ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นวิธีการสร้างกลุ่มผู้อ่านของหนังสือพิมพ์ที่เกิดขึ้นใหม่ภายหลังวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๗๖ นอกจากนั้น หนังสือพิมพ์ข่าวรายวัน ก็ยังมีคอลัมน์ "เรารู้-เราสร้าง" โดย กระจกม่าและเพื่อน ซึ่งก็คือนามปากกาของพันโทอุทาร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา หัวหน้าฝ่ายรายการของสถานีวิทยุยานเกราะ

บทบาทของหนังสือพิมพ์ดาวสยาม จึงมีความเกี่ยวข้องสูงกับขบวนการปลุกระดมด้วย สื่อมวลชนของฝ่ายขวา อันประกอบด้วยรายการวิทยุของชมรมวิทยุเสรีและรายการสนทนาปัญหา ทางด้านการเมืองในสถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ อาทิ รายการสนทนาประชาธิปไตย ของ นายดุสิต ศิริวรรณ ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ และรายการของ นายอาคม มกรานนท์ ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง ๗ สี สำหรับรายการวิทยุนี้ หนังสือพิมพ์ดาวสยาม ได้เสนอทบทวนปลุกระดม เกี่ยวกับการทำหน้าที่นักจัดรายการวิทยุทางสถานีวิทยุทหารต่าง ๆ จำนวน ๖ คน ได้แก่ พันโทอุทาร์ สนิทวงศ์ "ผู้ฟันปากเพชรฆาตแห่งยานเกราะ" "สยมพร"-ขุนศึกปากตะไกร แห่ง สทร. คู่ย์ ณ บางน้อย "ขวัญใจชาวไทย แห่ง ปตอ." ตะบันไฟ บรรลัญกัลป์ (รอ. จุมพล ปัทมินทร์) "ผู้กองปากเหล็กแห่งพล ๑" ประสพ ปิ่นน้อย "ขวัญใจคุณหญิงแห่ง สสส." และทวีศักดิ์ มาลาसानต์ "นักพูดบัณฑิตแห่ง ท.ท.ท." ว่า^๑

"ขุนพลสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียงทั้งหกนี้เปรียบเสมือนจิ้งจอกหวงไข่ ตั้งตนเป็นศัตรูกับเหล่าอสูรร้ายที่มุ่งทำลายชาติ ศาสน์ กษัตริย์ อย่างไม่ยั้งระย้อย กับความตาย ไม่เกรงใครแม้มันผู้ไหนจะมีตำแหน่งทางการเมืองระดับรัฐมนตรี!"

หนังสือพิมพ์แนวนิยมฉบับอื่น ๆ นั้น มิได้กระทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นแนวร่วมแห่งการ ปลุกระดมแบบดาวสยาม และข่าวรายวัน หากแต่ก็ได้ใช้เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในเวลานั้นด้วยท่าทีที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เชื่อมั่นในรัฐบาลและการมองขบวนการนิสิตนักศึกษาในแง่ลบ หนังสือพิมพ์บ้านเมือง เดลินิวส์ เสียงปวงชน ต่างก็ทำหน้าที่ในการวิพากษ์วิจารณ์ด้วยถ้อยคำที่รุนแรง หากแต่ไม่ได้ใช้คำหยาบและคำด่าเหมือนดาวสยาม และข่าวรายวัน หนังสือพิมพ์ชาวไทย และสยามิตรี มีลักษณะที่เป็นกลาง แสดงความระมัดระวังในการวิพากษ์วิจารณ์มากกว่าฉบับอื่น ๆ โดยเฉพาะสยามิตรี นั้น แม้จะมีลักษณะที่เป็นหนังสือพิมพ์

^๑ดาวสยาม. ๑ กันยายน ๒๔๗๘.

มีนโยบายเป็นกลางค่อนข้างขวา แต่ก็ได้พยายามหลีกเลี่ยงที่จะแสดงทัศนะของตนออกมา ในบางครั้งที่นักเขียนประจำได้เขียนข้อความวิจารณ์การแก้ปัญหาของรัฐบาล สยามินทร์ ก็ต้องลงข้อความล้อมกรอบว่า เป็นทัศนะของผู้เขียนที่ดีเพื่อถ่วงถ่วงทัศนะของหนังสือพิมพ์ สยามินทร์ แต่อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์ เดลินิวส์ และ ไทยรัฐ เป็นหนังสือพิมพ์แนวนิยมเพียง ๒ ฉบับในช่วงนั้นที่มีนโยบายเป็นกลางและเห็นว่าการเรียกร้องของนิสิตนักศึกษาเป็นไปโดยสันติและมีเหตุผล

หนังสือพิมพ์แนวคุณภาพอีก ๒ ฉบับ คือ ประชาธิปไตย และ ประชาชาติ นั้น จากการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า หนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตย มีลักษณะของการเปลี่ยนนโยบายจากการเป็นกลางค่อนข้างไปทางซ้ายมา เป็นการเป็นกลางค่อนข้างมาทางขวา ทั้งนี้ได้จากการเสนอทวิจรรย์แสดงทัศนะที่ไม่เห็นด้วยกับการชุมนุมของนิสิตนักศึกษาโดยสันติ โดยไม่ได้พิจารณาถึงสาเหตุของการชุมนุม ประชาธิปไตย ในวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ จึงแตกต่างกับ ประชาธิปไตย ในสมัย ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ โดยสันติ สำหรับ ประชาชาติ นั้น มีนโยบายเป็นกลางค่อนข้างได้เสนอทวิเคราะห์เหตุการณ์ทางการเมืองในวิกฤตการณ์ครั้งนี้อย่างละเอียด และมีทัศนะคติที่ดีต่อขบวนการของนิสิตนักศึกษา ประชาชาติ เป็นหนังสือพิมพ์เพียงฉบับเดียวที่ได้เสนอทวิบรรณาธิการวิเคราะห์สถานการณ์โดยยกกรณีตัวอย่างของประเทศฟิลิปปินส์ ในเดือนกันยายน ๒๕๑๔ ที่มีการใช้สื่อมวลชนปลุกระดมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเมือง และมีการจัดตั้งสภาปฏิรูปบริหารประเทศ^๑

สำหรับหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ ๓ ฉบับ คือ บางกอกโพสต์ บางกอกเวิลด์ และ เดอะ เนชั่น นั้น จากการศึกษาริเคราะห์พบว่า หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษแต่ละฉบับกระทำหน้าที่อยู่ในกรอบของการเป็นสื่อมวลชนที่ดี แม้ว่าจะมีทัศนะต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ ไม่เหมือนกันก็ตาม หนังสือพิมพ์ บางกอกเวิลด์ มีบทบาทในการเสนอข่าวและบทวิจารณ์น้อยกว่าอีก ๒ ฉบับ หนังสือพิมพ์ บางกอกโพสต์ นั้น ได้แสดงท่าทีอันเด่นชัดวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของสถานีวิทยุทยานเกราะว่าเป็นการกระทำแบบทำลาย ซึ่งจะนำไปให้เกิดความรุนแรงทางการเมือง นอกจากนั้น บางกอกโพสต์

^๑ สยามินทร์. ๒๘ กันยายน ๒๕๑๔.

^๒ ประชาชาติ. ๒๗ กันยายน ๒๕๑๔.

ได้แสดงท่าทีอันชัดเจนต่อการกลับเข้าประเทศของจอมพลถนอม ว่านำมาซึ่งความเครียดทางการเมือง เป็นเหตุให้เกิดกรณีฆ่าแขวนคอ ๒ ศพ และนายกรัฐมนตรีต้องลาออก จึงได้ขอให้จอมพลถนอม เสียสละเดินทางออกจากประเทศไปเสีย ส่วนหนังสือพิมพ์ เดอะ เนชั่น นั้นก็ได้แสดงทัศนะที่เห็นด้วยกับการชุมนุมต่อต้านการกลับประเทศไทยของจอมพลถนอม เนื่องมาจากการวิเคราะห์ที่ว่า การกลับเข้ามาของจอมพลถนอม เป็นแผนการที่วางไว้แล้ว เป็นขั้นตอนของฝ่ายขวาที่จะกลับมา มีอำนาจทางการเมือง และได้เรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยรีบด่วนก่อนที่เหตุการณ์จะทวีความรุนแรง

สำหรับหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ และ สยามรัฐ ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์แนวนิยม และแนวคุณภาพในวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ เช่นเดียวกับในวิกฤตการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ก็ได้ทำหน้าที่ในการเสนอข่าวและบทวิจารณ์เกี่ยวกับวิกฤตการณ์ดังต่อไปนี้

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๔ ไทยรัฐ^๑ พาดหัวข่าวหน้า ๑ ขนาดใหญ่ ๑ ใน ๓ ของหน้า ความว่า

"๓ รัฐมนตรี

เจรจากัน

ชี้ทางเลือกไปโดยดี - ออก กม. บังคับ"

เป็นการรายงานข่าวขนาดยาว ใช้เนื้อที่หน้า ๒ (ครึ่งหน้า) หน้า ๓ (๑ ใน ๓ หน้า) และหน้า ๑๖ (๑ ใน ๔ หน้า) ข่าวทั้งหมดเป็นรายละเอียดการเข้าพบพระถนอมของรัฐมนตรี ๓ คน ตลอดจนการชุมนุมต่อต้านในจังหวัดต่าง ๆ ในหน้า ๒ มีบทความชื่อ "ฉรงคับนอยากกลับไทย" และคอลัมน์ "ขลุขลุขลุ" โดยลอง ลีซิด เขียนวิจารณ์รัฐบาลว่า "อ่อนไม่ยอมแข็ง" จึงจัดการกับปัญหาพระถนอมไม่ได้

^๑ไทยรัฐ. ๑ ตุลาคม ๒๕๑๔.

วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๑๔ ไทยรัฐ^๑ เสนอข่าวการจัดตั้งรัฐบาลขนาดใหญ่กว่า ลงข่าว การประท้วงเพียงแต่การพาดหัวขนาดตัว ๑ นิ้ว ๒ บรรทัดว่า "ญาติวีรชนอดข้าวประท้วงถนอม รัฐบาลแถลงออกพรรษากลับไปได้" แต่ลงข่าวมีความยาวเกือบเต็มหน้า ๑๖ ส่วนอื่น ๆ ของ ไทยรัฐ ยังคงเป็นเรื่องข่าวสังคม คารา บันเทิง

วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๑๔ ไทยรัฐ^๒ ให้ความสำคัญกับข่าวการจัดตั้งรัฐบาลซึ่งเป็นปัญหา ความขัดแย้งและเป็นเรื่องใหญ่กว่าการประท้วง ซึ่งยังคงเป็นพาดหัวขนาด ๑ นิ้วยาวเต็มหน้าว่า "นัดชุมนุมต้านถนอมอีก- ศูนย์ฯ ชวนนายกร่วม" ขนาดของข่าวใช้เนื้อที่ ๒ ใน ๓ ของหน้า ๒ และเนื้อที่ ๔ ใน ๕ ของหน้า ๑๖ คอลัมน์ "ชุมชอกแซกวันอาทิตย์" ในหน้า ๕ เขียนถึง รัฐบาลใหม่และการต่อต้านพระถนอมในที่เดียวกัน เขียนวิจารณ์ในลักษณะแสดงอารมณ์ขัน

วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๔ ข่าวการต่อต้านถนอมยังคงเป็นข่าวที่เล็กกว่าข่าวการขัดแย้ง ในวงรัฐบาลและ สส. พรรคประชาธิปัตย์ แต่เนื้อหาของข่าวเริ่มเข้มข้นขึ้น โดยรายงานถึง ความขัดแย้งระหว่างขบวนการของกลุ่มฝ่ายขวา ได้แก่นวพล กับกลุ่มฝ่ายต่อต้านพระถนอมซึ่งเพิ่มขึ้น เป็น ๓๕ จังหวัด ขนาดของข่าวใช้เนื้อที่เพียง ๒ ใน ๕ ส่วนของหน้า ๑๖ บทบรรณาธิการของ ไทยรัฐ^๓ ในวันนี้เรื่อง "จะทำอย่างไรก็ทำเสีย" เป็นการเขียนให้รัฐบาลดำเนินการกรณีพระถนอม ก่อนที่เหตุการณ์จะลุกลามใหญ่โต

วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๑๔ ไทยรัฐ^๔ พาดหัวข่าวใหญ่ ๑ ใน ๓ ของเนื้อที่หน้า ๑ ว่า

"นศ. นักรบยื่นยึด "ลานโพธิ์" ต้านถนอม
ป่วยสั่งปิด มธ.
ไม่มีกำหนด"

^๑ไทยรัฐ. ๒ ตุลาคม ๒๕๑๔.

^๒ไทยรัฐ. ๓ ตุลาคม ๒๕๑๔.

^๓ไทยรัฐ. ๔ ตุลาคม ๒๕๑๔.

^๔ไทยรัฐ. ๕ ตุลาคม ๒๕๑๔.

มีการเสนอภาพเหตุการณ์ชุมนุม ๔ ภาพภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขนาดของข่าวเกือบ ๒ หน้าของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ บทความหน้า ๔ "ขวานผ่าซาก" โดย ยอดธง ทัพบทิวไม้ เขียนถึงกรณีพระธมมโดยมีข้อความเน้นว่า "หลวงพี่และสมุนบริวารจะทำอะไรก็เชิญทำไป แต่ขออย่าได้เอ๋ยอ้างพระปรมาภิไธยของในหลวง"

วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ ไทยรัฐ^๑ พาดหัวหน้า ๑ ขนาดใหญ่เช่นเดิมว่า

"จัดการ นศ.
หมิ่นเจ้าฟ้าชาย
นายกออกทีวี, ชี้กระเทือนใจมาก"

มีการเผาโปสเตอร์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ของกลุ่มผู้รักชาติ และภานายอภิรักษ์ บัวหะภักดี นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งคณะกรรมการศูนย์นิสิตฯ นำตัวมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนถึงความบริสุทธิ์ใจในการแสดงละครล้อการเมือง ความยาวของข่าวเกือบเต็มหน้า ๓ และหน้า ๑๖ ไม่มีบทความหรือบทวิจารณ์ใด ๆ อีก

วันที่ ๙-๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๔ ไทยรัฐ^๒ เริ่มเสนอข่าวการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ข่าวคณะปฏิรูปฯ ข่าวการจับกุมกวาดล้างนิสิตนักศึกษา ลักษณะการรายงานข่าวเป็นไปอย่างละเอียด ยืดยาว ในหน้าอื่น ๆ ก็ยังมีลักษณะเน้นเนื้อหาที่เป็นความบันเทิงตามปกติ

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ^๓ ในวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๔ ลงข่าว ๓ ข่าวเกี่ยวกับการต่อต้านพระธมมได้แก่ข่าว "นพพลจะยกขบวนทอดผ้าป่าวัดบวรฯ พระสงฆ์ต่างร้อนใจ เกรงคนเข้าใจวัดเกี่ยวกับการเมือง" ข่าว "กระต๊องแดงออกโรงจะป้องกันวัดบวรฯ ว่าศูนย์ฯ บีบรัฐบาล" และ "สมเด็จพระญาณสังวรว่า "นวกฤษฏ์" ออกไปไหนระหว่างพรรษาไม่ได้" ลงภาพ ๑ ภาพ คือ

^๑ไทยรัฐ. ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔.

^๒ไทยรัฐ. ๙ ตุลาคม - ๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๔.

^๓สยามรัฐ. ๑ ตุลาคม ๒๕๑๔.

ภาพวาดที่น้องของวีรชนผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีให้รัฐบาลจัดการให้พระถนอมเดินทางออกจากประเทศไทยไป ในบทบรรณาธิการของสยามรัฐ ถาม "รัฐบาลรออะไรอยู่?" ถึงไม่ดำเนินการกับกรณีพระถนอมให้ยุติลงไป คอลัมน์ "หลบมุมชก" โดย ชะลอม เขียนวิจารณ์ถึงกรณีดังกล่าวว่า จอมพลถนอมนั้นทำการปฏิวัติรัฐประหารมาหลายครั้ง โกงทรัพย์สินประชาชนไปก็มาก กรณีเช่นนี้ ผู้รักความเป็นธรรมทั้งหลายจะต้องช่วยกันตัดสินใจว่าจะยืนอยู่ข้างฝ่ายคุณธรรมความดี หรือความชั่วร้ายเลวทราม คอลัมน์ในหน้า ๗ มีบทความเรื่อง "ข้อเสนอนេះของคณาจารย์มหาวิทยาลัย" โดย เพชร บ้านแหลม หน้า ๔ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ เขียน "ข้าวนอกนา" ว่ากำลังมองเมืองไทยด้วยอาการตกตะลึง คอลัมน์ "เทศกาลบ้านเมือง" โดย เกษม ศิริสัมพันธ์ ก็เขียนวิจารณ์รัฐบาลเช่นเดียวกัน

วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๑๔ สยามรัฐ^๑ ลงข่าว ๒ ข่าวเกี่ยวกับการต่อต้านพระถนอม ข่าวแรก คือ ข่าว "นพพลนัดขุมนุสนามชัย เหตุการณ์วันนี้ยังไม่ผิดปกติ" และข่าว "เบื้องหลังชุดรัฐบาลเจรจาพระถนอมประหม่าจนพูดอะไรไม่ได้" มีภาพโปสเตอร์ผ้าขนาดใหญ่แขวนอยู่เหนือถนนพระสุเมรุ บริเวณหน้าวัดบวรนิเวศวิหาร มีข้อความว่า "ใครบังอาจเผาวัดบวรนิเวศวิหาร มันต้องตาย" ลงชื่อตอนท้ายว่า "ลูกนาคา" บทความต่าง ๆ มี "เบื้องหลังการเมือง" ซึ่งไม่มีชื่อผู้เขียน คอลัมน์ "ข้างวัด" ของประสก ลงเรื่องพระภิกษุไปร่วมประท้วงที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พร้อมด้วยภาพ ๒ ภาพ "ข้าวนอกนา" โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียนวิจารณ์การเสนอร่างพระราชบัญญัติถอดยศและเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของจอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และพันเอกณรงค์ กิตติขจร ว่าเป็นเรื่องการใช้อำนาจของสภานิติบัญญัติโดยตรง จึงควรพิจารณาเฉพาะด้านกฎหมายไม่ต้องคำนึงถึงว่าร่างกฎหมายจะทำให้ใครได้เปรียบเสียเปรียบ อีกเรื่องหนึ่งก็คือ การวิจารณ์ใบปลิวหาเสียงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรของพลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ที่กล่าวอ้างถึงเหตุการณ์เมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ว่าถ้าพลเอกกฤษณ์ สีวะรา และตัวพลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ ไม่ทำการระงับคำสั่งให้ทำลายประชาชนแล้ว คนที่ราชดำเนินในเวลานั้นจะตายกันหมด ประชาธิปไตยก็จะไม่เกิดขึ้นเลย

^๑ สยามรัฐ. ๒ ตุลาคม ๒๕๑๔.

วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๔ สยามรัฐ^๑ ยังคงลงข่าวและภาพเกี่ยวกับกรณีพระถนอมซึ่งมีทั้งหมด ๓ ข่าว มีทั้งข่าวการชุมนุมของฝ่ายต่อต้าน ข่าวนวนพลเข้ามัสการสมเด็จพระญาณสังวร และข่าวนายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์ว่า ตำรวจมีส่วนพัวพันกรณีฆ่ารถคอกที่จังหวัดนครปฐม อีกข่าวหนึ่งเป็นข่าวนายธรรมบุญ เทียนเงิน ให้สัมภาษณ์แนะวิธีปราบนักปลุกระดม "ต้อนลงคลองหลอด" ให้หมดก็จะมีใครกล้าปลุกระดม ในหน้า ๓ มีรูปและข้อเขียนของถนอมที่ว่า

"อาตมาภาพขอบำเพ็ญศาสนกิจ
ด้วยความสงบ

สุกิตติขจร ภิภุ
๑๔ กันยายน ๒๕๑๔"

คู่กับภาพนักศึกษาที่นั่งชุมนุมต่อต้าน ทั้ง ๒ ภาพมีข้อความว่า "จำศีลด้วยความสงบ... ต่อต้านด้วยความสงบ" ในหน้า ๔ มีภาพโปสเตอร์ข้อความว่า

"ฟังคำตอบรัฐบาล
วันเสาร์ ๒ ตค. หนีเลือดที่ต้องชดใช้
ถนอมต้องออกไป
เร่งจับฆาตกรโหดให้ได้"

ในหน้า ๕ คอลัมน์ "หลมมุมชก" โดยระกำเขียนวิจารณ์กรณีพระถนอมให้รัฐบาลเร่งดำเนินการตามกฎหมาย หน้า ๖ มีบทความเรื่อง "บันทึกของหมอเมื่อวันมหาวิปโยค" โดย ชะลอม หน้า ๗ คอลัมน์ "ที่เล่นที่จริง" โดย ทหารแก่ และ "เขียนไป... คิดไป" โดย ศิขชา หน้า ๘ "ข่าวนอกนา" โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียนวิจารณ์การพูดไม่รู้เรื่องของรัฐมนตรีที่ไปเจรจากับพระถนอม หน้า ๑๐ คอลัมน์ "ข้างวัด" โดย ประสก เขียน "ท่านเขียนเองแล้วลบเองหรือไม่" บทวิจารณ์ต่าง ๆ นี้ล้วนเร่งให้รัฐบาลดำเนินการจัดการกับกรณีพระถนอม และวิจารณ์พฤติกรรมของพระถนอมในครั้งนี้

^๑สยามรัฐ. ๔ ตุลาคม ๒๕๑๔,

วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๑๔ สยามรัฐ^๑ ลงข่าวการประท้วงพระณอมว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยทั่วประเทศใช้มาตรการ "งดสอบ" ต่อต้านพระณอม นอกจากนั้นก็มีข่าว ผู้บัญชาการทหารสูงสุด พลอากาศเอกกมล เคชะตุงคะ ให้สัมภาษณ์ว่าทหารจะไม่ไปก้าวก่ายการเมือง นอกจากนี้ประชาชนจะเรียกร้อง ในหน้า ๑ มีภาพ ๓ ภาพ คือ ภาพนักศึกษากวาดลานโพธิ์ ภาพนายกรัฐมนตรืให้สัมภาษณ์ และภาพการเดินขบวนของประชาชนประท้วงการตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ในหน้า ๕ ของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ นำภาพถ่ายสำเนาคำสั่งกระทรวงกลาโหมให้พันเอกณรงค์ กิตติขจร ออกจากประจำการ และเขียนถึงการสั่งการของจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์ ในวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ซึ่งเป็นลักษณะการอ้างหลักฐานในเชิงกฎหมายเพื่อให้คำเินคดีกับพระณอม คอลัมน์ "ข่าวนอกนา" โดย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียนถึงผู้ที่อดข้าวประท้วงรัฐบาลกรณีพระณอมว่า ขอให้เลิกอดอาหารกันเสีย เพราะจะไม่เกิดผลดีกับใครหรืออะไรเลย ข้อความใน "ข่าวนอกนา" ตอนหนึ่งว่า

"ถ้าท่านนึกว่าการอดอาหารของท่านจะทำให้พระณอม
ออกไปจากเมืองไทยได้ ก็ขอให้เปลี่ยนความคิดเสียเถิด
ท่านไม่ออกทรอกครับ ถึงใครจะทำอะไร ท่านก็ไม่ออก
เพราะพระองค์นี้ท่านคือ นอกจากจะต้อแล้วท่านก็
มองความผิดของตัวเองไม่เห็นอีกด้วย....."

คอลัมน์ "เทศกาลบ้านเมือง" ก็เขียนถึงรัฐบาลที่ทำอำอิงกรณีพระณอมและคอลัมน์ "ข้างวัด" ของประสก ก็เขียนถึง อุทัยฉายกาเหว่า โดยแนะว่าให้นำพระณอมไปฝากไว้ที่วัดอื่นนอกเมืองไทย พร้อมทั้งทิ้งท้ายว่า "หรือกลัวสมเด็จพระญาณสังวรจะเป็นอุทัยฉายกาเหว่า"

วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ สยามรัฐ ลงข่าวพาดหัวสีคำขนาดใหญ่ว่า "นองเลือดแล้ว" มีภาพตำรวจและทหารยิงปืน ภาพนักศึกษาถูกจับ และภาพนักศึกษาถูกรุมประชาพันต์และแขวนคอตาย ในฉบับนี้ กองบรรณาธิการสยามรัฐได้เขียน "ข้อเสนอของเรา" ไว้ในหน้า ๑ สนับสนุนการกระทำของรัฐบาลในการจัดการกับกลุ่มบุคคลที่เรียกตนเองว่าศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาอย่างเด็ดขาด

^๑ สยามรัฐ. ๕ ตุลาคม ๒๕๑๔.

^๒ สยามรัฐ. ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔.

สนับสนุนการสั่งปิดโรงเรียนและการขจัดความคิดที่เป็นอันตรายต่อราชบัลลังก์ให้สิ้นจากสถาบันการศึกษาของชาติในทบพรรณาธิการ สยามรัฐ ได้ถามว่า สิ้นหวังแล้วหรือสังคมไทย ในขณะที่คอมลันซ์ข้างในสยามรัฐ อาทิเช่น เทศกาลบ้านเมือง ยังคงเขียนสนับสนุนให้รัฐบาลดำเนินการตามกฎหมายกับจอมพลถนอม กิตติขจร

วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๔ สยามรัฐ^๑ ลงข่าวคณะปฏิรูปและเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยไม่มีภาพรายละเอียดเหมือนฉบับวันที่ ๖ คอมลันซ์ "ข้าวนอกนา" เปลี่ยนชื่อเป็น "ข้าวไกลนา" โดยผู้เขียนแสดงเหตุผลว่า

"ขณะนี้ สถานการณ์บ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อต้นสัปดาห์ที่แล้วมาก หัวคอมลันซ์นี้จึงเปลี่ยนไปเป็นข้าวไกลนา

เพราะต้นข้าวที่เคยขึ้นอยู่ในคอมลันซ์นี้นั้นยังอยู่

แต่น่า ซึ่งข้าวต้นนี้เคยอยู่นอกนั้น บัดนี้หายไปกลายเป็นทุ่ง จะคงเรียกคอมลันซ์นี้ว่าข้าวนอกนาก็เห็นจะไม่ได้ จึงขอเปลี่ยนใหม่ดังที่เห็นอยู่นี้"

ภายหลังเหตุการณ์ปฏิรูป สยามรัฐ^๒ รายงานข่าวว่า ดร. ป่วย เผยเบื้องหลังการนองเลือดที่ธรรมศาสตร์ ให้สัมภาษณ์ที่กรุงลอนดอนว่า นักศึกษายังต่อสู้เพราะตำรวจและกลุ่มฝ่ายขวาได้ยิงเข้าไปในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บทบาทของสยามรัฐในช่วงหลังนี้เป็นไปในลักษณะระมัดระวังตัวค่อนข้างมาก เป็นที่น่าสังเกตว่า ความเห็นของสยามรัฐ ในฉบับวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ นั้น มีลักษณะที่ค่อนข้างจะขัดแย้งกับท่าทีที่มีต่อความเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาที่แสดงมาโดยตลอด ข้อเขียนที่ชื่อ "ข้อเสนอของเรา" นั้นเป็นทัศนคติที่ค่อนข้างจะเป็น "อนุรักษนิยม" สูงมาก โดยเฉพาะในการที่ปักใจเชื่อว่า การแสดง "หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ" ของนักศึกษาธรรมศาสตร์นั้น เป็นการวางแผนอันเป็นการพยายามจะโค่นล้มราชบัลลังก์ อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์สยามรัฐ เป็นหนังสือพิมพ์ไทยเพียงฉบับเดียวที่ลงภาพความรุนแรงในวันที่ ๖ ตุลาคม โดยเฉพาะภาพการเขว่นคอนักศึกษาโดยประชาชนฝ่ายขวา ทั้งนี้ เพราะสยามรัฐ ออกจำหน่ายในตอนบ่าย ในขณะที่หนังสือพิมพ์ฉบับเช้า

^๑ สยามรัฐ. ๔ ตุลาคม ๒๕๑๔.

^๒ สยามรัฐ. ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๔.

อื่น ๆ ยังคงรอภาพข่าวเหตุการณ์เพื่อพิมพ์จำหน่ายในวันรุ่งขึ้น แต่ก็ต้องถูกระงับการจำหน่ายไปหมดในวันที่ ๗ และ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๔ ตามคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน วันที่ ๗ และ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๔ จึงเป็น ๒ วันแรกในประวัติศาสตร์หนังสือพิมพ์ไทย ที่มีการใช้อำนาจรัฐสั่งห้ามหนังสือพิมพ์ทุกฉบับตีพิมพ์ออกเผยแพร่แก่ประชาชนอันเป็นความพยายามในการ "ควบคุม" ข่าวสารทั้งหมดให้ "เข้ารูปเข้ารอย" ตามที่คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินต้องการ

กล่าวโดยสรุปแล้ว จากการศึกษาวิเคราะห์การกระทำหน้าที่ของ ไทยรัฐ และ สยามรัฐ ในวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ พบว่า หนังสือพิมพ์ทั้ง ๒ ฉบับให้ความสนใจกับกรณีดังกล่าวซึ่งเป็นเรื่องยืดเยื้อและสั่งสมมาอย่างค่อยเป็นค่อยไปเป็นเวลานาน เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว สยามรัฐ ให้ความสำคัญแก่การเสนอข่าวนี้มาตั้งแต่ต้น การแสดงทัศนะต่าง ๆ ก็เป็นไปในลักษณะที่สนับสนุนการแสดงออกอย่างสันติของนิสิตนักศึกษา ในขณะที่เดียวกันก็เรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเร่งด่วน ส่วน ไทยรัฐ นั้นไม่สู้จะได้ให้ความสนใจกับข่าวดังกล่าวเท่าใดนัก แต่เวลาที่เสนอข่าว ไทยรัฐ ค่อนข้างจะวางตัวเป็นกลางกว่าหนังสือพิมพ์ในแนวนิยมทั่ว ๆ ไปในเวลานั้น และเช่นเดียวกันกรณี ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ไทยรัฐ มาให้ความสนใจข่าวหลังจากที่เหตุการณ์เริ่มจะรุนแรงขึ้น และภายหลังการปฏิรูปก็ยังคงลงข่าวเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในลักษณะที่ตื่นเต้นต่อเหตุการณ์ไปจนถึงช่วงสิ้นปี

สำหรับหนังสือพิมพ์ไทยฉบับอื่น ๆ นั้น ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นว่า การใช้เสรีภาพเกินขอบเขตโดยปราศจากความรับผิดชอบ ตลอดจนทำที่โน้มน้าวใจของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อขบวนการนิสิตนักศึกษาในช่วงหลังปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ทำให้หนังสือพิมพ์แนวนิยมอื่น ๆ สื่อสารภาพขบวนการนิสิตนักศึกษาในกรณีนี้เป็นลบทั้งสิ้น ลักษณะของการพาดหัวข่าวและการเขียนข่าวของหนังสือพิมพ์แนวนิยม ๕ ฉบับ คือ เสียงปวงชน เดลินิวส์ เดลินิวส์ บ้านเมือง และ ไทยรัฐ ตั้งแต่วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๑๔ เป็นต้นมาจนถึงปลายปีนั้น ค่อนข้างจะเป็นการแสดงทัศนะที่ไม่ค่อยดีนักต่อขบวนการนิสิตนักศึกษา ทั้งนี้มี ไทยรัฐ และ เดลินิวส์ ค่อนข้างจะมีทัศนะที่ดีต่อขบวนการของนิสิตศึกษามากกว่าอีก ๓ ฉบับ ตัวอย่างของการพาดหัวข่าวที่แสดงความรู้สึกต่อนิสิตนักศึกษาในทางลบก็เช่น

"ยกพวกพบนายกา ก็ผิดหวังอีก
ต้องสลายตัวเจียบ ๆ"^๑

"นศ. ประกาศชุมนุมอีก
วันจันทร์นี้แก้เขิน"^๒

"รัสเซียหนุน 'ซบพระถนอม'
ให้เวลา ๑๕ วันออกจากไทย
แถลงการณ์เคลื่อนกรุงเทพฯ"^๓

"นักศึกษาจรัลบัลขันธ์พาน
เผาหนังสือแดงกลางกรุง
สั่งสกัดคนหนีทั่วประเทศ"^๔

"ข่าวกรองจากตำรวจ
ระบุนศ. ช่ายวางแผน"^๕

"จะรีบเงิน นศ. หนีประกัน
ญาติวิ่งกันวุ่น ฟ้องศูนย์"^๖

"ตั้งกองทุน ส่งคนขายชาติล้างสมอง"^๗

ตัวอย่างการพาดหัวข่าวดังกล่าวนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของ "ทัศนะ" ที่แฝงปนมากับการพาดหัวซึ่งเป็นการเลือกจุดเด่นของข่าวมาเสนอและเรียกร้อยความสนใจจากผู้อ่าน อันที่จริงแล้วนั้นหนังสือพิมพ์แนวนิยม โดยเฉพาะฉบับที่ข่าวดังอย่าง ดาวสยาม และ ข่าวรายวัน นั้นได้แสดงที่ทำ

^๑ บ้านเมือง. ๓๐ กันยายน ๒๕๑๙.

^๒ เดลินิวส์. ๓ ตุลาคม ๒๕๑๙.

^๓ เสียงปวงชน. ๔ ตุลาคม ๒๕๑๙.

^๔ เสียงปวงชน. ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๙.

^๕ เดลินิวส์. ๒๖ ตุลาคม ๒๕๑๙.

^๖ บ้านเมือง. ๓๑ ตุลาคม ๒๕๑๙.

^๗ บ้านเมือง. ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๙.

เป็นศัตรูกับการกระทำของนิสิตนักศึกษาอย่างเห็นได้ชัดมาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเกิดการปฏิรูปฯ ภายหลังการปฏิรูปฯ หนังสือพิมพ์แนวขวาวจัดเหล่านี้ก็ยังคงลงข่าวโจมตีขบวนการนิสิตนักศึกษาในลักษณะที่เป็น การเร้าอารมณ์ และเป็นการเอาใจคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ตลอดจนรัฐบาลใหม่ ดังนั้น บทบาทสำคัญของหนังสือพิมพ์ในวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ จึงเป็นบทบาทในเชิง "ซ้ำเติม" นิสิตนักศึกษาซึ่งได้ถูกเปลี่ยนจากสภาพการเป็น "วีรชน" มาเป็น "ทรชน" ในเวลาเพียง ๓ ปี และหนังสือพิมพ์ขวาวจัดบางฉบับก็ถือได้ว่าได้แสดงบทบาทในเชิงยั่วยุ ล่งเสริมมาโดยตลอดให้เกิดเหตุการณ์ ทำลายล้าง "พลัง" ของนิสิตนักชาลงด้วยวิธีการอันรุนแรงเหี้ยมโหดอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ไทย โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับกรณี ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ซึ่งแม้จะมีการนองเลือดเกิดขึ้น มีจำนวนผู้เสียชีวิตมากกว่า แต่ก็มิได้มีการกระทำอันเหี้ยมโหดเท่า ไม่ได้มีลักษณะของการ จงใจทำลายล้างเหมือนอย่างเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔

ประเด็นสำคัญในเรื่องนี้ก็คือ การที่หนังสือพิมพ์ไทยมิได้ทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดี มิได้ทำหน้าที่ในการคอยเหนี่ยวรั้ง ทักท้วง ให้สติ แก่ผู้นำและประชาชนคนอ่าน ไม่ทำหน้าที่โดยใช้ เสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ สิ่งหนังสือพิมพ์ไทยในยุคประชาธิปไตยทำก็คือ การแสดงออกซึ่ง เป็นการล่งเสริมให้คนเกิดความแตกแยก ยุ่งให้คนในชาติเกิดความเกลียดชังกัน หนังสือพิมพ์ ส่วนใหญ่ไม่ได้เสนอความคิดเห็นในเชิงสร้างสรรค์และไม่ได้เสนอความคิดเห็นด้วยวิจารณญาณ อันรอบคอบ ไม่ได้เสนอสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุด้วยผล ในขณะที่เดียวกันกับที่ขบวนการนักศึกษาที่มุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม รัฐบาลของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ก็มุ่งที่จะอุมุขสิทธิเสรีภาพอันเป็น หลักใหญ่ของประชาธิปไตย การกระทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ไทยในกรณีนี้จึงเท่ากับ เป็นการราด น้ำมันลงบนกองเพลิงแห่งความแตกแยกระหว่างขวาและซ้าย

วิทยุกับวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔

ในการพิจารณาถึงบทบาทของวิทยุในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนที่มีความเกี่ยวข้องสูงใน วิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ จะได้กล่าวถึงสถานีวิทยุใน ๒ ลักษณะด้วยกัน ลักษณะแรกคือ การเสนอข่าวต่าง ๆ อันเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ในช่วงต้นเดือนตุลาคมไปจนถึงวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๔ โดยศึกษาจากการวิเคราะห์เนื้อหาของข่าวจากสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย ซึ่งปฏิบัติงานในฐานะ ที่เป็นสถานีวิทยุของทางราชการและรัฐบาล ลักษณะต่อมาก็คือ การวิเคราะห์บทบาทของสถานี วิทยุยานเกราะและชมรมวิทยุเสรี ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนของฝ่ายขวา มีบทบาทสูงในการปลุก ระดมความรู้สึกเรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อันนำไปสู่เหตุการณ์รุนแรง ในวันที่

๖ ตุลาคม ๒๕๑๔

การเสนอข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในช่วงก่อนหน้าที่จะเกิดวิกฤตการณ์นั้น ยังคงมีลักษณะเป็นการเสนอข่าวจากรัฐบาล ข่าวของหน่วยราชการ อยู่ตามรูปแบบปรกติ แต่จากการศึกษาลักษณะของข่าวตลอดช่วงเวลา ๑ ปีก่อนหน้านั้น จะเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนกับวิธีการเสนอข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในสมัยเมื่อก่อน เหตุการณ์ตุลาคม ๒๕๑๖ กล่าวคือ การเสนอข่าวนั้นแม้ว่าจะมีรูปแบบคงเดิม คือ ค่อนข้างจะเป็นข่าวเป็นทางการ แต่บุคคลที่เป็นข่าวและให้สัมภาษณ์มีลักษณะที่หลากหลายมากขึ้น มิได้จำกัดอยู่เฉพาะผู้ที่มีตำแหน่งในวงราชการระดับสูงอย่างแต่ก่อน พรรคการเมืองต่าง ๆ เป็นข่าวมากขึ้น ซึ่งตรงกันข้ามกับสมัยก่อน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ซึ่งสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจะทำหน้าที่ออกข่าวให้แก่รัฐบาลและราชการเท่านั้น ลักษณะเช่นนี้ น่าจะเรียกได้ว่า เป็นความคลี่คลายของการเสนอข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ที่มีลักษณะที่หลากหลายมากขึ้น และวิธีการเสนอข่าวเป็นข่าวประกอบเสียง

ข่าวการประท้วงของนิสิตนักศึกษาต่อการกลับมาประเทศไทยของจอมพลถนอม กิตติขจร ในวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๑๔ นั้น มีเสนอทางสถานีวิทยุแห่งประเทศไทยเป็นระยะ อาทิ ข่าวภาคค่ำ ของวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๑๔ ก็มีข่าวนายกรัฐมนตรีตอบข้อซักถามของผู้สื่อข่าว เรื่องการเรียกร้องของนักศึกษาขอคำตอบจากรัฐบาลกรณีพระถนอมภายในเวลา ๓ วัน ข่าวนายแคล้ว นรปติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลถึงเรื่องฆาตกรรมประชาชนผู้คัดค้านการกลับมาของพระถนอม ตลอดจนข่าวความคิดเห็นของบุคคลในกรณีพระถนอม เป็นต้น^๑

วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๔ จากข่าวภาคเช้าจำนวน ๑๑ ข่าว มีเพียงข่าวเดียวที่เกี่ยวกับการประท้วงของนิสิตนักศึกษา โดยสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเสนอข่าวนี้นี้เป็นข่าวแรก ความยาว ๔ นาที เป็นข่าวการสัมภาษณ์นางยุพา อุดมศักดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพิจิตร พรรคพัฒนาจังหวัด เกี่ยวกับการเมืองของประเทศไทยที่วันวานอยู่ว่า "เนื่องมาจากอำนาจทางการเมืองไทยขึ้นอยู่กับอำนาจของบุคคลบางคนและอำนาจทางทหาร ไม่ได้อยู่บนแนวความคิดตามระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง..." ข่าวอื่น ๆ นอกนั้นเป็นข่าวเกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาลใหม่และข่าวในวงราชการ

^๑วิทยุสารประจำวัน. ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑๘๘ ประจำวันศุกร์ที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๔.

(ออกอากาศวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๑๔ เวลา ๒๐.๐๐ น.)

วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๑๔ ข่าวในภาคเช้ามีทั้งหมด ๗ ข่าว มีข่าวแรกความยาว ๕ นาที เป็นข่าวการรับมอบหน้าที่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกของพลเอกเสริม ณ นคร ซึ่งหลังจากรับมอบหน้าที่จากพลเอกบุญชัย บำรุงพงศ์ อดีตผู้บัญชาการทหารบกแล้ว พลเอกเสริม ณ นคร ได้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องท่าทีของทหารต่อเหตุการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น ซึ่งผู้บัญชาการทหารบกได้กล่าวว่า เห็นว่ายังไม่มียังไม่มีสิ่งใดน่าวิตก ทหารจะฟังคำสั่งจากรัฐบาล ส่วนกรณีที่จะมีการชุมนุมของนักศึกษาเกี่ยวกับพระถนอมนั้น -เข้าใจว่าคงไม่มีอะไร ถ้าได้ทำความเข้าใจให้แจ่มชัด ส่วนข่าวภาคค่ำนั้น นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์ว่า รัฐบาลพยายามอย่างดีที่สุดที่จะนิมนต์พระถนอม ไปอยู่ที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย แต่การเนรเทศนั้นทำไม่ได้ เพราะรัฐบาลต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ข่าวดังกล่าวมีความยาว ๘ นาที มีการซักถามนายกรัฐมนตรีโดยผู้สื่อข่าวหลายคำถาม อีกข่าวหนึ่ง เป็นข่าวลำดับที่ ๔ รายงานว่า ที่บริเวณหน้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่เวลาประมาณ ๑๒.๐๐ น. ได้มีนักศึกษาและประชาชนไปชุมนุมกันเพื่อเรียกร้องให้พระถนอมออกไปจากประเทศไทย ข่าวดังกล่าว รายงานถึงจำนวนคนที่ไปร่วมชุมนุม และรายงานการที่เลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย พร้อมด้วยตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ เข้าพบนายกรัฐมนตรีเพื่อฟังคำตอบจากรัฐบาลและรายงานการที่นิสิตนักศึกษาไปเยี่ยมการอดอาหารประท้วงของญาติวีรชน ข่าวดังกล่าวมีความยาว ๒ นาที

วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๑๔ ข่าวในภาคเช้าส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ เป็นการสัมภาษณ์หัวหน้าพรรคการเมืองต่าง ๆ และข่าวราชการทั่ว ๆ ไป อย่างไรก็ตาม มีการเสนอข่าวจากการให้สัมภาษณ์ของนายประมวล กุลมัตย์ รองหัวหน้าพรรคธรรมสังคม เกี่ยวกับปัญหาที่มีการชุมนุมเพื่อให้พระถนอมออกไปนอกประเทศ ซึ่งนายประมวล กุลมัตย์ แสดงความเห็นว่าเป็นสิทธิของนักศึกษาและประชาชนที่จะทำได้ตามรัฐธรรมนูญ ถ้าไม่ดำเนินการอะไรที่เป็นการผิดกฎหมายและเป็น เรื่องของรัฐบาลที่จะต้องใช้ดุลยพินิจทั้งในด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๔ ในภาคเช้าไม่มีข่าวเกี่ยวกับการชุมนุมประท้วงของนิสิตนักศึกษา แต่อย่างใด ในข่าวภาคค่ำนั้น มีการเสนอข่าวการชุมนุมต่อต้านการกลับมาของพระถนอมที่ท้องสนามหลวงซึ่งเริ่ม ตั้งแต่เวลา ๑๔.๐๐ น. ของวันที่ ๔ ตุลาคมนี้ หัวข้อข่าวมีรายละเอียดเพิ่มเติมว่า^๑ "มีนักศึกษาและประชาชนเข้าร่วมชุมนุมจำนวนมากและมีเจ้าหน้าที่ตำรวจไปคอย

^๑วิทยุสารประจำวัน. ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑๕๑ ประจำวันอังคารที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๔.

(ออกอากาศ วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๔ เวลา ๒๐.๐๐ น.)

รักษาการณ์อย่างเข้มแข็ง" ในการรายงานข่าวนั้น สถานีวิทยุแห่งประเทศไทยกล่าวถึงการประชุมร่วมระหว่าง ศาสตราจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และนายพิเชียร อำนาคจรประเสริฐ นายกองค้การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เกี่ยวกับการชุมนุมประท้วงพระถนอม ทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นสถานที่ทำการของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ข่าวนี้ มีความยาว ๓ ๑/๒ นาที นอกจากนั้นก็มีการแถลงของนายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับคดีฆาตกรรมพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดนครปฐม และการตอบคำถามของผู้สื่อข่าวเรื่องการชุมนุมประท้วงพระถนอม ซึ่งนายกรัฐมนตรีตอบว่าจะได้ชี้แจงผลความคืบหน้าในเรื่องดังกล่าวให้ประชาชนทราบต่อไป ส่วนการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น นายกรัฐมนตรีให้ความเห็นว่าเป็นเรื่องของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งมี "อิสระที่จะตัดสินใจ" รัฐบาลจะทำหน้าที่ให้ความปลอดภัยและคอยติดตามแก้ไขเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้แล้วเสร็จโดยเร็วที่สุด ข่าวนี้มีความยาว ๔ นาที ข่าวอีกข่าวหนึ่ง คือ ข่าวนายดำรง ลัทธพิพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ชี้แจงความคืบหน้าในการเจรจากับพระถนอมว่าเป็นไปตามแถลงการณ์ฉบับที่ ๒ ที่ว่า รัฐบาลจะได้รับความร่วมมือจากฝ่ายสงฆ์ที่จะช่วยแก้ปัญหา ความยาวของข่าวประมาณ ๑ นาทีเศษ

ข่าวที่แสดงให้เห็นลักษณะอันหลากหลายของการเสนอข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในเวลานั้น ซึ่งมีได้เกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วงของนักศึกษาโดยตรง แต่เป็นเรื่องของกลุ่มกระหิงแดงก็คือ ข่าวสำนักงานหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ได้ถูกระเบิดอย่างลึกลับโดยไม่ทราบว่ามีผู้ใดกระทำ แต่ไม่มีผู้ได้รับอันตราย นายสมบูรณ์ วรพงษ์ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยรัฐกล่าวว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเข้าใจว่าเป็น เรื่องการกระทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ในฐานะสื่อมวลชนในตอนกลางวันก่อนหน้าที่จะมีการปะทะ มีนักเรียนจำนวนหนึ่งไปร้องเรียนต่อหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ว่าถูกกลุ่มกระหิงแดงทำร้าย ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การปะทะครั้งนี้ข่าวดังกล่าวนี้มีความยาว ๓ นาที

วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๔ มีการรายงานข่าวเกี่ยวกับการชุมนุมต่อต้านพระถนอม เป็นข่าวสุดท้ายของข่าวในประเทศภาคเช้า ว่าเหตุการณ์เป็นไปโดยเรียบร้อย ในขณะที่เดียวกันก็มีรายงานข่าวว่า นักเรียนนักศึกษาและประชาชนในจังหวัดขอนแก่นจำนวน ๓๐๐ คน ได้ชุมนุมประท้วงการกลับมาของพระถนอมด้วย

ในช่วงภาคค่ำนั้น มีการรายงานข่าวการชุมนุมประท้วงการกลับมาของพระณอมสัน ๑
 ๑ ข่าว ความยาวประมาณ ๑ นาทีเศษ เป็นการรายงานความคืบหน้าว่า การชุมนุมคงมีอยู่
 โดยไม่มีความรุนแรงหรือเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้น การชุมนุมมีทั้งที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และ
 ตามจังหวัดต่าง ๆ ทางด้านกลุ่มผู้รักชาติก็ได้ไปชุมนุมที่ทำเนียบรัฐบาลเรียกร้องในการแต่งตั้ง
 รัฐมนตรีชุดใหม่ว่าเป็นการไม่ถูกต้อง และเวลา ๑๕.๐๐ น.เศษ กลุ่มผู้รักชาติได้เคลื่อนไปชุมนุม
 ที่สนามหลวงร่วมกับกลุ่มต่าง ๆ ประมาณ ๑,๐๐๐ คน มีการอภิปรายโจมตีศูนย์กลางนิสิตฯ
 ในท้ายข่าวภาคค่ำ มีการรายงานข่าวการให้สัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี เรื่องการต่อต้านพระณอม
 และความเห็นต่อกรณีที่น่างทรงสุดา ยอดมณี บุตรสาวพระณอมเปิดเผยต่อผู้สื่อข่าวว่า พระณอม
 จะไม่เดินทางออกนอกประเทศ ซึ่งนายกรัฐมนตรีตอบว่า "เป็นการเห็นแก่ตัวอย่างที่สุด"^๑ แต่รัฐบาล
 จะพยายามดำเนินการตามรัฐธรรมนูญความยาวของข่าวประมาณ ๔ นาที อย่างไรก็ตาม ในเวลา
 ๒๑.๔๐ น. ได้มีการออกประกาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยใจความว่า

"ตามที่ได้มีการแสดงที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคมศกนี้
 มีลักษณะเป็นการดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายต่อองค์รัชทายาท มีภาพ
 ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวัน ประจำวันที่ ๔ เดือนนี้ ทั้งภาษาไทยและภาษา
 ต่างประเทศนั้น

รัฐบาลได้สั่งให้กรมตำรวจดำเนินการสืบสวนและสอบสวนกรณีนี้
 โดยด่วนแล้ว"

วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ มีการรายงานข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ประท้วงเพียงข่าวเดียว
 คือข่าวพลอากาศเอกกมล เดชะตุงคะ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด กล่าวถึงเหตุการณ์บ้านเมืองอันเนื่อง
 มาจากการชุมนุมเกี่ยวกับพระณอมว่า "คงจะไม่ถึงขั้นร้ายแรง"^๒ แต่ก็ต้องคอยสอดส่องและระมัด
 ระวังอย่าให้มีบุคคลที่สามเข้าแทรกแซงได้ มีการถามถึงเรื่องการปฏิวัติรัฐประหาร พลอากาศเอก
 กมล เดชะตุงคะ ตอบว่า^๓

^๑วิทยุสารประจำวัน ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑๙๒ ประจำวันพุธที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙.

(ออกอากาศ วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๑๙ ภาคค่ำ)

^๒ที่เดียวกัน

^๓พลอากาศเอกกมล เดชะตุงคะ เป็น ๑ ในจำนวน ๒๔ คนของคณะผู้ก่อการปฏิรูป
 การปกครองแผ่นดิน ในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙

" เรื่องของระบอบเผด็จการหรือการปฏิวัติรัฐประหารนั้น เป็นสิ่งที่
หมดสมัยแล้ว เพราะประชาชนได้แสดงให้เห็นอยู่แล้วว่า
ไม่ต้องการระบบเผด็จการ ฉะนั้นจะไปฝืนมติประชาชนได้อย่างไร
และได้กล่าวย่ำว่าสำหรับทหารนั้น เชื่อว่าคงจะไม่ทำการปฏิวัติรัฐประหาร"

ในช่วงภาคค่ำของวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ก็มีการยึดอำนาจการปกครองประเทศ
โดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน รายการข่าวปรกติจึงไม่มี มีแต่การอ่านแถลงการณ์จำนวน
๔ ฉบับ และเนื่องจากได้มีคำสั่งให้สถานีวิทยุกระจายเสียงทุกแห่งงดรายการปรกติทั้งหมด
สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยก็ทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายถ่ายทอดการอ่านแถลงการณ์ของ
คณะปฏิรูปเป็นระยะ ๆ

รายการข่าวของสถานีวิทยุแห่งประเทศไทยในวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๑๙ มีแต่ข่าว
ต่างประเทศ นอกนั้นเป็นข่าวประกาศต่าง ๆ ในช่วงเวลาต่อจากนั้นไปเป็นรายการข่าวความ
เคลื่อนไหวของคณะปฏิรูปและการดำเนินการจับกุมนิสิตนักศึกษาประชาชนและ เรื่องที่เกี่ยวข้อง
ต่าง ๆ ภายหลังจากการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน การเสนอข่าวของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่ง
ประเทศไทยจึงหันกลับไปหารูปแบบเก่าอีก นั่นคือ การเสนอข่าวซึ่งมีลักษณะเป็นข่าวของทาง
ราชการอย่างเคร่งครัด รัฐบาลยุคปฏิรูปเป็นรัฐบาลซึ่งเห็นความสำคัญของการโฆษณา
(ชวนเชื่อ) ประชาสัมพันธ์ค่อนข้างมากดังจะได้กล่าวต่อไปในท้ายบทนี้

สถานีวิทยุยานเกราะกับชมรมวิทยุเสรี

สถานีวิทยุของกระทรวงกลาโหมซึ่งมีส่วนพัวพันกับการเกิดวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙
ก็คือ สถานีวิทยุยานเกราะซึ่งเป็นสถานีที่ทำหน้าที่กระจายเสียงรายการของชมรมวิทยุเสรีอันมี
พันโทอุทรา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (หัวหน้าฝ่ายรายการวิทยุยานเกราะ) เป็นผู้ดำเนินการ ชมรม
วิทยุเสรีก็คือ ชมรมของกลุ่มข้าราชการ นักจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ ตลอดจนประชาชนซึ่งเป็น
กลุ่มขวา มารวมตัวกันเพื่อปกป้องสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยต่อต้านพวกคอมมิวนิสต์
วิธีการดำเนินงานก็มีลักษณะ "เสรี" สมชื่อของชมรม นั่นคือ การทำรายการวิทยุออกอากาศโจมตี
กลุ่มต่าง ๆ ที่มีความคิดเห็นแตกต่างกับกลุ่มของตนว่าเป็นความคิดและการกระทำแบบคอมมิวนิสต์
ลักษณะของการรวมตัวของสมาชิกชมรมวิทยุเสรีนั้นเป็นไปเช่นเดียวกับกลุ่มพลังต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้น

มากมายในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๘ นั่นก็คือ การมารวมตัวกันในลักษณะหลวม ๆ มีความคิดหลักตรงกัน เพียงอย่างเดียวคือ การต่อต้านคอมมิวนิสต์ ลักษณะของการรวมตัวกันของชมรมวิทย์เสรีนั้นก็เพื่อทำหน้าที่ใช้วิทย์เป็นสื่อในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ มีความสัมพันธ์กับกลุ่มนวลและลูกเสือชาวบ้าน

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ นั้น ชมรมวิทย์เสรีจัดทำรายการวิทยุออกอากาศ ๓ รายการด้วยกัน คือ รายการวิเคราะห์ข่าวประจำวัน รายการไทยรวมกำลัง และรายการรายงานข่าวด่วนและวิเคราะห์สถานการณ์ ทั้งสามรายการออกอากาศทางสถานีวิทยุยานเกราะในตอนเช้า (๖.๐๐ น.) ตอนสาย (๙.๐๐ น.) และตอนเย็น (๑๗.๐๐ น.) ตามลำดับ รายการทั้งสามมีการถ่ายทอดเสียงโดยสถานีวิทยุของทหารจำนวนกว่า ๒๐ สถานี ผู้ฟังรายการส่วนใหญ่ คือ ประชาชนที่มีแนวคิดเช่นเดียวกับผู้จัดทำรายการ คือ สนับสนุนการต่อต้านคอมมิวนิสต์

รายการของชมรมวิทย์เสรีได้ให้ภาพของนักศึกษาในลักษณะที่เป็นซ้าย และเป็นพวกที่ไม่จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์มาโดยตลอด ในช่วงแรกของปี พ.ศ. ๒๕๑๙ นั้น รายการวิทยุของชมรมวิทย์เสรีซึ่งมีพันโทอุทาร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เป็นผู้ดำเนินรายการประจำนั้นก็เสนอข่าวและวิเคราะห์ข่าวเกี่ยวกับความเป็นไปในบ้านเมือง มีการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล พรรคการเมือง นิสิตนักศึกษา ในกรณีต่าง ๆ มาโดยตลอด อย่างมีเสรีภาพอันเป็นสิ่งซึ่งสื่อมวลชนทุกชนิดถือว่าเป็นลักษณะ "ประชาธิปไตย" ในเวลานั้น การดำเนินงานของชมรมวิทย์เสรีเริ่มเป็นข่าวก็เพราะ พันโทอุทาร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ได้พูดออกอากาศในรายการโจมตีผู้ที่มีแนวความคิดขัดกับตนว่าเป็นคอมมิวนิสต์และระบุว่าผู้สื่อข่าวหญิงคนหนึ่ง เป็นภรรยาลับของหัวหน้าคอมมิวนิสต์ใหญ่ การพูดเช่นนี้กระทำเป็นระยะ ๆ ตลอดมา จนกระทั่งถึงวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๑๙ กลุ่มนักข่าวหญิงนำโดยนางบัญญัติ ทัศนียเวช ผู้สื่อข่าวการเมืองหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ จึงได้ทำหนังสือร้องเรียนไปถึงพลเอกทวิช เสนีวงศ์ ณ อยุธยา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในขณะนั้น ให้สอบข้อเท็จจริงในฐานะ เป็นผู้บังคับบัญชา และขอให้ส่งเรื่องกับเจ้าหน้าที่ดำเนินคดีตามกฎหมาย แต่ถ้าหากว่าเป็นการพูด "พล่อย ๆ" แล้ว ก็ขอให้พันโทอุทาร์แก้ข่าวและขอขมากลุ่มนักข่าวหญิง

การร้องเรียนของกลุ่มนักข่าวหญิงได้รับคำตอบจากพลโททวิช เสนีวงศ์ ณ อยุธยาว่า ได้ตักเตือนพันโทอุทาร์ไปแล้ว แต่ไม่สามารถบังคับได้ เพราะสื่อมวลชนมีสิทธิ์แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีในระบอบประชาธิปไตย ในกรณีที่กลุ่มนักข่าวหญิงเห็นว่าตนเสียหายก็ให้ดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลเอาเอง ในด้านพันโทอุทาร์นั้น ก็อ้างว่า ตนมีหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวที่เป็นความลับอยู่ในกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในซึ่งถ้าหากมีการฟ้องร้องต่อศาล ก็จะขอให้ศาลเรียกหลักฐานนั้นมาแสดงต่อสาธารณชน

ต่อมานางบัญญัติ ทศนิยมเวช หัวหน้ากลุ่มนักข่าวหญิง ก็ได้เชิญนักข่าวหญิงจากหนังสือพิมพ์รายวันฉบับต่าง ๆ ประชุมเพื่อพิจารณาเรื่องดังกล่าวในวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๑๔ ที่ประชุมได้ลงมติให้ทำหนังสือไปยังพันโทอุทธร เพื่อขอหลักฐานชี้ชัดว่าใครคือภรรยาลับของคอมมิวนิสต์ใหญ่ พร้อมทั้งจะยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีเพื่อขอทราบนโยบายในการเสนอข่าวของสถานีวิทยุราชการด้วย^๑

กรณีต่อมาคือ ในวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔ สถานีวิทยุยานเกราะได้เสนอข่าวการอภิปรายปัญหาข่าวสารแห่งที่สนามหลวงของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๑๔ โดยหยิบยกคำพูดของนายเกรียงกมล เลหาทไพโรจน์ อดีตเลขาธิการศูนย์นิสิตฯ ว่ามีข้อความบางตอนเข้าลักษณะที่ผิดกฎหมายและเป็นกบฏต่อแผ่นดิน คำพูดของนายเกรียงกมลที่สถานีวิทยุยานเกราะหยิบยกมาวิจารณ์ คือ คำกล่าวที่ว่า "ประชาชนใช้งบประมาณไปเลี้ยงสถาบันทั้ง ๓ โดยเปล่าประโยชน์" "ขอให้ประชาชนสนับสนุนพวกที่ต่อสู้ในป่า" และ "ถ้าเกิดระเบิดตอนนี้เพียงครั้งเดียว ผมจะจับปืนเข้าป่าไปรวมพลังต่อสู้"^๒ จากการเสนอข่าวนี้อาจทำให้เกิดมีผู้แจ้งความจับนายเกรียงกมล เลหาทไพโรจน์ ในข้อหา กบฏในราชอาณาจักร ในวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๑๔ ส่วนนายเกรียงกมลนั้นก็ได้อ้างข้อกล่าวหาว่า การนำคำปราศรัยเพียงบางส่วนไปออกอากาศนั้น เป็นการไม่ถูกต้อง เพราะตนเองไม่เคยพูดถึงสถาบันทั้ง ๓ ในทำนองเสียหายเพียงแต่โจมตีบุคคลที่ขอบ้าง ๓ สถาบันขึ้นบังหน้าเท่านั้น นายเกรียงกมลยังได้กล่าวทำให้สถานีวิทยุยานเกราะนำ เทปบันทึกเสียงของตนโดยไม่ต้องตัดต่อออกอากาศทั้งหมดเพื่อพิสูจน์ความจริง กรรมการศูนย์นิสิตฯ คนอื่น ๆ ก็ได้ร่วมแถลงประนามการกระทำของสถานีวิทยุยานเกราะว่าเป็นการกระทำที่ไม่จริงจัง และไม่เพียงธรรม ต่อมาในวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔ พลตำรวจโทชุมพล โลหะชาละ รองอธิบดีกรมตำรวจได้ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนว่า ตนได้ฟัง เทปที่นายเกรียงกมลพูดที่สนามหลวงแล้วไม่เข้าข่ายการพูดพาดพิงถึง ๓ สถาบันแต่อย่างไรก็ตามก็จะส่ง เทปให้ฝ่ายกฎหมายตีความอีกครั้งหนึ่ง^๓ ต่อมาในวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔ นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในนามของแนวร่วมกลุ่มอิสระ ๒๑ กลุ่มได้รวมตัวกันที่บริเวณลานโพธิ์

^๑ สยามจดหมายเหตุ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๔, หน้า ๖๑๓, ๖๑๔, ๖๓๕.

^๒ การเสนอข่าวนี้อาจมีการออกอากาศทางไทยทีวีสีช่อง ๔ เวลา ๒๐.๐๐ น. ด้วย โดยมีภาพยนตร์ประกอบเสียงสัมภาษณ์นายมารุต บุณนาค นายกสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย ซึ่งให้ทัศนะว่า การพิจารณาข้อความใดว่าเป็นการผิดกฎหมายหรือไม่จะต้องพิจารณาข้อความอื่น ๆ ประกอบด้วย เพื่อจะได้วิเคราะห์ความหมายของประโยคได้ถูกต้องและจะต้องดูเจตนาของผู้พูดด้วย.

^๓ สยามจดหมายเหตุ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๔, หน้า ๖๓๔-๖๓๕, ๖๖๒.

จำนวนประมาณ ๓๐๐ คน ได้เปิดการอภิปรายประท้วงการออกข่าวบิดเบือนของสถานีวิทยุยานเกราะ และหนังสือพิมพ์ดาวสยามที่ร่วมเสนอข่าวและความเห็นในเรื่องดังกล่าวด้วย และนักศึกษาได้นำ พวงพริกไปวางที่สำนักงานดาวสยาม เวลาประมาณ ๑๔.๐๐ น. หลังจากนั้น กลุ่มผู้ชุมนุมได้เดินทางไปสมาคมนักศึกษาแห่งประเทศไทย พร้อมกับยื่นหนังสือถึง ๓ สมาคมที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์ให้สอดคล้องพฤติกรรมและการกระทำของหนังสือพิมพ์ดาวสยาม ต่อจากนั้น นักศึกษาก็ได้เดินทางไปทำเนียบรัฐบาลเพื่อยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีให้จัดการกับกลุ่มกระต๊องแดงและสถานีวิทยุยานเกราะ นายชวน หลีกภัย รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับเรื่องราวไว้ ต่อจากนั้นกลุ่มนักศึกษาได้สลายตัวโดยไม่ได้เดินทางไปวางพวงพริกที่สถานีวิทยุยานเกราะตามที่ได้กำหนดไว้แต่แรก ในขณะเดียวกันนั้นสถานีวิทยุยานเกราะได้เตรียมรับมือนักศึกษา โดยพันโทอุทรา ได้สั่งทหารในชุดสนามติดอาวุธปืน เอ็ม ๑๖ พร้อมกับกำลังส่วนหนึ่งของกระต๊องแดง เตรียมรับมือกับนักศึกษา การเตรียมพร้อมของสถานีวิทยุยานเกราะครั้งนี้ ทุกฝ่ายมีทรัพยากรส่งประสานงานกันหน่วยลาดตระเวนส่งออกไปสังเกตุการณ์ใกล้ชิดตลอดเวลา พร้อมกันนั้น วิทยุยานเกราะก็ได้ออกอากาศแถลงการณ์ประณามศูนย์นิสิตาอย่างรุนแรงสลับกับการเปิดเพลงหนักแผ่นดินเป็นระยะ ๆ ผู้ที่อ่านแถลงการณ์คือ ตัวพันโทอุทราเองโดยได้เรียกร้องให้ประชาชนขจัดกลุ่มนักศึกษาเหล่านี้ให้หมดไป นอกจากนั้นก็ยังมีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒ คน นำดอกไม้มามอบให้พันโทอุทราเป็นการสนับสนุนการต่อต้านกลุ่มนักศึกษา และได้ให้นักเรียนอาสาชีวะและประชาชนอีกหลายคนกล่าวประณามศูนย์นิสิตาออกอากาศด้วย ส่วนในรายการวิทยุข่าวก็ได้กล่าวถึงการไปวางพวงพริกที่หนังสือพิมพ์ดาวสยามด้วยวิธีการที่เร้าอารมณ์ และใช้ถ้อยคำหยาบคาย

การกระทำของสถานีวิทยุยานเกราะในเรื่องดังกล่าว ทำให้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช กล่าวตำหนิว่าเป็นการออกข่าวที่ยั่วอารมณ์ประชาชน เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง^๑ ในวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๔ พันตรีธัมพร เพียรธรรม เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของสถานีวิทยุยานเกราะก็ได้ชี้แจงว่า การกระทำของสถานีเป็นไปด้วยความชอบธรรม มีจุดประสงค์ต้องการดึงกลุ่มพลังเงียบและประชาชนที่เกลียดระบบคอมมิวนิสต์ให้มารวมตัวกันที่สถานี ไม่ได้ต่อต้านนักศึกษาทั้งหมดแต่ต่อต้านเป็นบางกลุ่ม การออกอากาศก็ใช้นโยบายกระหนาบและถอยฉาก การที่นำอาวุธและทหารมา

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖๓.

เตรียมพร้อมก็เพื่อป้องกันและรักษาทรัพย์สินของทางราชการ แต่ก็ได้ยอมรับว่า ได้มีการแสดงความหยาบคาย ก้าวร้าวสามท้าวออกอากาศเพราะผู้พูดเป็นลูกเสือชาวบ้าน มีความกดดันมาก ต่อมาในวันเดียวกันเวลา ๒๐.๓๐ น. พันโทอุทาร์ก็ได้ออกอากาศรายการพิเศษทางสถานีวิทยุยานเกราะวิพากษ์วิจารณ์หนังสือพิมพ์รายวันหลายฉบับว่าปิดเป็นข่าวในกรณีนี้ และได้ชมเชยหนังสือพิมพ์ดาวสยาม บ้านเมือง รายวัน เสียงปวงชน และศานต์สยาม ว่าเสนอข้อเท็จจริงถูกต้อง ต่อมาในวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๔ พันโทอุทาร์ก็ได้นำญาติของทหารที่เสียชีวิตในการต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายที่สมรภูมิเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๗๔ คน จากลพบุรี สระบุรี และอยุธยา มาออกอากาศที่สถานี เพื่อแสดงความรักชาติโดยพันโทอุทาร์เป็นพิธีกร มีการกล่าวโจมตีศัตรูของชาติ โดยเฉพาะศูนย์กลางนิสิตฯตลอดเวลา^๑

กรณีต่อมา ก็คือ การพูดออกอากาศของนายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ทางสถานีวิทยุยานเกราะ กล่าวถึง เรื่องการลดธงครึ่งเสาของสถานที่ราชการต่าง ๆ เนื่องในโอกาสกรรมของนายพลจัตวา ประธานคณะกรรมกรการถาวรของสมัชชาประชาชนแห่งชาติแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยกล่าวว่ารัฐบาลมิได้สั่งให้ลดธงครึ่งเสา และจะสอบสวนกรมประชาสัมพันธ์ที่นำข่าวลดธงครึ่งเสาออกอากาศ การพูดของนายสมัครครั้งนี้ขัดกับข้อเท็จจริง เพราะการลดธงครึ่งเสาเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๑๔ การพูดออกอากาศของนายสมัคร สุนทรเวช จึงเป็นการผิดข้อเท็จจริง ทำให้นายกฤษศักดิ์ เหมะภุติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าการกระทำของนายสมัคร เป็นไปโดยไม่ถูกต้อง ในเรื่องนี้และกรณีการโจมตีศูนย์กลางนิสิตฯทำให้เกิดมีการเดินขบวนของกลุ่มประชาชนผู้รักชาติ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มลูกเสือชาวบ้านและแนวร่วมต่าง ๆ มาสนับสนุนการกระทำของสถานีวิทยุยานเกราะ โดยมีพลเอกทริช เสนีวงศ์ ณ อยุธยาไปร่วมปราศรัยด้วย และได้กล่าวแสดงความเห็นด้วยกับการกระทำของสถานีวิทยุยานเกราะ นอกจากนั้น ก็ได้มีการเชิญพลเอกทริช พันโทอุทาร์ และนายสมัคร ไปออกรายการ "พูดจาประสาชาวบ้าน" ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๗ ซึ่งมีนายอาคม มกรานนท์ เป็นพิธีกร การไปออกรายการโทรทัศน์ครั้งนี้ นายสมัคร สุนทรเวช กล่าวโทษหนังสือพิมพ์ว่า ทำเรื่องสถานีวิทยุยานเกราะจากเรื่องเล็ก

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖๔.

ให้เป็นเรื่องใหญ่ และว่า การที่มาพูดก็เพื่อป้องกันไม่ให้มีการนำเรื่องดังกล่าวไปพิจารณาในการประชุมคณะรัฐมนตรี (แต่ต่อมาได้มีการประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นความลับ และได้มีการเปิดเผยในภายหลังการประชุมว่า นายสมัคร ยอมรับผิดต่อที่ประชุม^๑)

กรณีต่อมา ก็คือ การออกอากาศเรียกร้องให้จอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๑๔ เข้ามอบตัวกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเพื่อสู้คดีในศาลต่อไป ในการออกอากาศเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๑๔ นั้น พันโทอุทาร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ได้กล่าวเตือนให้ประชาชนระมัดระวังการสร้างสถานการณ์จากฝ่ายซ้าย และเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการตามขบวนการยุติธรรม จะปล่อยให้ประชาชนและนักศึกษาใช้วิธีศาลประชาชนตัดสินไม่ได้^๒ ในการออกอากาศกรณีการเข้าประเทศของจอมพลประภาสนั้น สถานีวิทยุยานเกราะก็ได้ใช้วิธีการเดิม คือ เชิญชวนลูกเสือชาวบ้านและประชาชนมากล่าวแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลและศูนย์นิสิตฯ โดยได้กล่าวโจมตีศูนย์นิสิตฯ เป็นระยะ ๆ การกระทำของสถานีวิทยุยานเกราะได้เสียงสนับสนุนจากกลุ่มพลังฝ่ายขวา ได้แก่ ชมรมแม่บ้าน ลูกเสือชาวบ้าน นวพล กระทั่งแดง ในขณะที่รัฐบาลก็ไม่เห็นด้วย โดยในวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๑๔ สำนักนายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งเตือนมายังสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ออกอากาศรายงานความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเหตุการณ์จอมพลประภาสเข้าไทยให้ระมัดระวังถ้อยคำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อย่าออกอากาศทำนองยั่วยุให้เกิดความแตกแยก ต่อมาในวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๑๔ พันโทอุทาร์ ได้พูดออกอากาศเกี่ยวกับการลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของพลเอกทริช เสนีวงศ์ ณ อยุธยา (เนื่องจากถูกสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์วิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่สามารถคุมทหารได้ในกรณีจอมพลประภาสเข้าไทย) โดยแสดงความไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล พันโทอุทาร์ จึงได้ออกประกาศระงับรายการวิเคราะห์ข่าว ๓ รายการ คือ รายการวิเคราะห์ข่าวประจำวัน รายการไทยรวมกำลัง และรายงานข่าวด่วนและวิเคราะห์สถานการณ์โดยอ้างว่าเพื่อมิให้รัฐบาลและทหารเกิดความเข้าใจผิด^๓ อย่างไรก็ตาม การประกาศระงับรายการวิเคราะห์ข่าวของสถานีวิทยุยานเกราะ ทำให้ประชาชน

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗๔.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๐๖.

กลุ่มผู้รักชาติจำนวนประมาณ ๒๐๐ คนเดินขบวนไปที่สถานีวิทยุยานเกราะ พร้อมทั้งพูดออกรายการเรียกร้องให้พันโทอุทรา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ดำเนินรายการทั้ง ๓ รายการต่อไป

กรณีต่าง ๆ เหล่านี้คือ ส่วนหนึ่งของการออกอากาศครั้งสำคัญ ๆ ของชมรมวิทยุเสรี ซึ่งเป็นการผิงกำลังของกลุ่มประชาชนที่มีความคิดในลักษณะที่เป็นขว้างัด ใช้สถานีวิทยุของทหารเพื่อโจมตีกลุ่มที่มีบทบาททางการเมือง เช่น ศูนย์กลางนิสิตฯ ในช่วงต้นปี ๒๕๑๔ (ระหว่างมกราคม - กลางเดือนกันยายน) วิธีการใช้วิทยุเป็นสื่อในการปลุกระดมนั้น ได้กระทำมาโดยตลอดเป็นระยะ ๆ และได้เคยถึงขั้นที่เสนอให้มีการฆ่าคนสัก ๓ หมื่นคนเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง^๑

สำหรับการกระทำหน้าที่และบทบาทของสถานีวิทยุยานเกราะในช่วงที่จอมพลถนอม กิตติขจร เดินทางเข้าประเทศไทยนั้น ถือได้ว่า เป็นการแสดงบทบาทที่สำคัญยิ่งในการสื่อสารถ่ายทอดเหตุการณ์และความคิดของฝ่ายขวาดังแต่เริ่มแรก ทั้งนี้โดยเริ่มตั้งแต่วันที่สาม เมษณอมเดินทางเข้ามาถึงประเทศไทยและกำลังเข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุณั้น สถานีวิทยุยานเกราะได้นำคำปราศรัยของจอมพลถนอมมาออกอากาศในเวลา ๑๒.๐๐ น. เมื่อพิจารณาตรวจสอบหลักฐานต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า สถานีวิทยุยานเกราะได้มีส่วนรู้เห็นกับการเดินทางเข้าประเทศของจอมพลถนอมมาตั้งแต่ต้น เพราะมิฉะนั้น สถานีวิทยุยานเกราะจะไม่สามารถนำคำปราศรัยของจอมพลถนอมมาออกอากาศได้ในช่วงเวลาเพียงไม่ถึง ๑ ชั่วโมงหลังจากที่จอมพลถนอมเดินทางมาถึงประเทศไทย (๑๑.๑๕ น.) คำปราศรัยของจอมพลถนอมมีความยาวประมาณ ๕ นาที^๒ หลังจากจบคำปราศรัยพันโทอุทราได้ประกาศออกอากาศชี้แจงถึงการนำเอาคำแถลงของจอมพลถนอมมาออกอากาศก็เพื่อที่จะให้ประชาชนได้ทราบ และได้ขอโหสิกรรมแก่กันพร้อมกับแผ่เมตตาด้วย และได้เตือนผู้ที่จะเคลื่อนไหวต่อต้านว่า ขณะนี้จอมพลถนอมอยู่ในเพศบรรพชิต ขอให้ระงับการเคลื่อนไหวใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดความสะเทือนใจต่อบรรพชิตศาสนา การต่อต้าน คือ การกระทำของผู้ที่ฝักใฝ่ในลัทธิคอมมิวนิสต์ ผู้ที่จะต่อต้านควรขอให้พระถนอมสึกออกมาจากสมณเพศเสียก่อน

^๑"สถานีวิทยุกระจายเสียง (ทหาร) บนธุรกิจแห่งผลประโยชน์." สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๑๔ วันอาทิตย์ที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๒๒. หน้า ๒๑.

^๒โปรดดูคำปราศรัยนี้ได้ในสยามจดหมายเหตุฯ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๔, หน้า ๔๐๖.

ในระหว่างวันที่ ๑๙ กันยายนจนถึงวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ นั้น สถานีวิทยุยานเกราะ ได้ออกอากาศโจมตีการเคลื่อนไหวต่อต้านของนิสิตนักศึกษาอยู่ตลอดเวลา ผู้ที่ไปร่วมออกอากาศก็มีทั้งนักพูด นักเขียน อดีตรัฐมนตรีต่าง ๆ ซึ่งมีชื่อเสียงและเป็นที่ยู้งกันดีในสังคมไทยในขณะนั้น นอกจากนั้นก็มีการอนุญาตให้ลูกเสือชาวบ้านและประชาชนผู้รักชาติต่าง ๆ ผลัดกันออกไปแสดงความคิดเห็น เรียกร้องให้ประชาชนไทยพร้อมใจกันขจัดกลุ่มผู้ไม่ปรารถนาดีต่อประเทศชาติ ในการกระทำดังกล่าวนี้ สถานีวิทยุยานเกราะได้ทำหน้าที่เป็นแม่ข่ายถ่ายทอดเสียงให้กับสถานีวิทยุทหารทั่วประเทศ ออกอากาศ นอกจากเสียงแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์แล้ว ก็เป็นการเปิดเพลงปลุกใจซึ่งได้แก่ เพลงหนักแผ่นดิน และเพลงไอ้ลูกหลานจัญไร สลับกันไปเป็นระยะ ๆ ในวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๑๙ ชมรมวิทยุเสรีก็ได้ออกอากาศด่วนไปทั่วประเทศ เกี่ยวกับการแสดงละครของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยได้ออกประกาศมีใจความว่า กลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งได้กระทำการก่อความไม่สงบขึ้นในประเทศไทย และกระทำการ "เหยียบย่ำหัวใจของคนไทยทั้งชาติ" ได้ดำเนินการไปในทางที่จะทำลายสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยได้ยกรรณต่าง ๆ อย่างแจ่มชัด คือ การนำเอาธงชาติมาคลุมตัวละครซึ่งแสดงบทคนตายที่ข้างถนนหน้ารัฐสภา การใช้สื่อมวลชนที่มีแนวโน้มเอียงเช่นเดียวกับผู้ก่อความไม่สงบ ลงบทความหรือเขียนข่าวในทำนองที่ทำให้เกิดช่องว่างขึ้นในพระบวรพุทธศาสนา มีการดูหมิ่นพระศาสนาด้วยประการต่าง ๆ และมีการแสดงละครโดยเลือกผู้แสดงละครที่มีใบหน้าคล้ายคลึงกับพระราชวงศ์ชั้นสูงองค์หนึ่งในสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงขอให้รัฐบาลเร่งดำเนินการจับกุมกลุ่มบุคคลเหล่านี้โดยเร็ว เพื่อป้องกันการนองเลือดของประชาชน พร้อมกันนั้น สถานีวิทยุยานเกราะก็ได้ประกาศเตือนให้ผู้ชุมนุมอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รีบออกจากการประชุมโดยด่วน เพื่อให้รัฐบาลจัดการกับผู้ทรยศต่อไป^๑

จะเห็นได้ว่า การออกประกาศด่วนของสถานีวิทยุยานเกราะได้ชี้ให้เห็นถึงความผิดของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อ ๓ สถาบัน คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กล่าวได้ว่า เป็นจุดสุดยอดของการปลุกระดมพลังของบรรดาผู้รักชาติทั้งหลายซึ่งในขณะนั้นก็ได้แสดงออกอย่างสูงในการต่อต้านกลุ่มของนิสิตนักศึกษา ได้เรียกร้องให้ทุกคนพร้อมที่จะปฏิบัติการเพื่อปกป้องสถาบันทั้งสาม

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕๖-๔๕๗.

ในวันเดียวกันนั้น สำนักนายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่ง เรื่องการสื่อสารของสถานีวิทยุกระจายเสียงและสถานีวิทยุโทรทัศน์ ให้ระมัดระวังการเสนอข่าว บทความ บทสนทนา และการสัมภาษณ์ไปในลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายในวงการบริหาร และก่อให้เกิดการแตกแยกและความไม่สงบขึ้นในบ้านเมือง แต่คำสั่งดังกล่าวมีลักษณะที่ไม่เด็ดขาด ไม่ได้ห้ามการออกอากาศรายการต่าง ๆ เพียงแต่เป็นคำสั่งเตือนให้ระมัดระวัง สถานีวิทยุยานเกราะก็ได้ดำเนินการรายการอันเร้าอารมณ์ของตนต่อไปตลอดทั้งคืนนั้น

ในเวลา ๐.๑๕ น. ของวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ สถานีวิทยุยานเกราะได้ออกอากาศระบุว่า พลตรีประมาธ อติเรกสาร รองนายกรัฐมนตรีได้โทรศัพท์ไปยื่นคำขาดต่อ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ขอให้รัฐบาลดำเนินการตามกฎหมายต่อศูนย์นิสิตาที่หมิ่นพระบรมเดชานุภาพอย่างเด็ดขาด ในขณะเดียวกัน ก็ออกอากาศเร่รุ่มเร้าและเรียกร้องให้ขบวนการของกลุ่มฝ่ายขวาต่าง ๆ ได้แก่กลุ่มนวพล ลูกเสือชาวบ้าน กระทิงแดง ชมรมแม่บ้าน และกลุ่มผู้รักชาติ ผนีกกำลังเพื่อปกป้องราชบัลลังก์ การออกอากาศที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องนี้สามารถปลุกใจให้เกิดการรวมกลุ่มกัน ผนีกกำลังกันจนเกิดความจลาจลถึงขั้นวิกฤตในที่สุด

ภายหลังเหตุการณ์ปฏิรูปการปกครองและสถานีวิทยุกระจายเสียงถูกล้างใ้ทั้งรายการประจำตามปกติของสถานีและให้ถ่ายทอดการกระจายเสียงจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เป็นเวลา ๒ วันแล้ว สถานีวิทยุยานเกราะก็ได้ดำเนินการบทบาทในการเป็นผู้เสนอแนะคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในลักษณะต่าง ๆ อาทิเช่น การเตือนให้คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉวยโอกาสปราบปรามขจัดปัญหาหลัก ๆ ของประเทศให้หมดสิ้น โดยพันโทอุทาร์ให้ความเห็นว่า ถ้าปล่อยเวลาให้เงอะงะไม่ทำอะไรโดยเร็ว คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินก็จะเผชิญกับศึกหนักที่สำคัญ ก็คือ การก่อสงครามกองโจรของคอมมิวนิสต์ "ซึ่งจะเริ่มขึ้นไม่ช้ากว่าวันที่ ๒๕ ตุลาคม"^๑ สถานีวิทยุยานเกราะยังคงแสดงบทบาทต่อมาแต่ก็ไม่รุนแรงเท่าก่อนหน้าเหตุการณ์ปฏิรูปฯ ทั้งนี้ เพราะบ้านเมืองภายใต้การปกครองของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียรนั้นไม่อนุญาตให้กลุ่มใด ๆ มีการเคลื่อนไหวทางการเมือง. ในที่สุดเมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ พันเอกอุทาร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ก็ประกาศปิดรายการทั้งหมดของตนซึ่งออกอากาศทางสถานีวิทยุยานเกราะ แม้กระนั้นก็ยังมียุทธวิธีลูกเสือชาวบ้านและกลุ่มกระทิงแดงจำนวนหนึ่งประมาณ ๑๐๐ คนไปชุมนุมเรียกร้องให้สถานีวิทยุยานเกราะมีกิจกรรมในการเมืองอีกต่อไป แต่จากการศึกษาข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ และ

^๑ เสียงปวงชน. ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๔.

จากการตรวจสอบหลักฐานจาก สยามจดหมายเหตุฯ พ.ศ. ๒๕๒๐ ไม่พบว่า สถานีวิทยุยานเกราะ มีความเคลื่อนไหวใด ๆ อีก ผู้ศึกษาเข้าใจว่า น่าจะมีสาเหตุมาจากการเริ่มมีความขัดแย้งกัน ระหว่างรัฐบาลและกลุ่มทหารซึ่งมีการปฏิเสธข่าวปรากฏทางหน้าหนังสือพิมพ์ เป็นระยะตลอดมาตั้งแต่ ต้นปี

โทรทัศน์กับเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙

ในวิกฤตการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ โทรทัศน์มิได้มีส่วนร่วมในการกำหนดสถานการณ์ ในการปลุกปั่นความรู้สึกรุนแรงในเรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แบบเดียวกับวิทยุ การเปลี่ยนแปลงของการเสนอข่าวและรายการวิพากษ์วิจารณ์ทาง โทรทัศน์ เกี่ยวเนื่องกับการแสดง ความคิดทางการเมืองนับตั้งแต่หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา นั้น ทำให้โทรทัศน์ เป็นสื่อมวลชนที่มี "อิสระ" ในการเสนอเนื้อหาทางด้านข่าวสารการเมืองมากยิ่งขึ้น สถานีโทรทัศน์ ช่อง ๙ ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ที่เป็นรัฐวิสาหกิจนั้นได้วางตัวเป็นกลางได้มากกว่าช่องอื่น ๆ โดยเฉพาะ เมื่อเปรียบเทียบกับสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง ๗ ลักษณะของการจัดทำรายการมิได้เอื้ออำนวยให้เกิดการใช้สื่อนี้เป็นเครื่องมือปลุกระดมความคิดเหมือนเช่นวิทยุ สิ่งซึ่งโทรทัศน์ให้แก่ผู้ชมรายการข่าว ก็คือ ความหลากหลายในการเสนอทัศนะต่าง ๆ สถานีโทรทัศน์ ช่อง ๙ นั้นได้กระทำตัวเป็นสื่อมวลชนที่รับผิดชอบในการเสนอข่าวที่มีลักษณะรอบด้าน ไม่ได้จำกัดอยู่ที่ การเสนอเรื่องที่เป็นเรื่องของรัฐบาลโดยเฉพาะเท่านั้น ดังนั้นในวันวิกฤต ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ สถานีโทรทัศน์ช่อง ๙ ก็ยังคงรายงานข่าวเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดี ได้มีการเสนอข่าวเหตุการณ์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในขณะที่เกิดความวุ่นวายขึ้นในช่วงเช้าและช่วงบ่าย ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดสภาพการณ์จริงมาสู่สายตาของประชาชนซึ่งมิได้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์โดยตรง แต่การเสนอข่าวโดยทันทีทันใดนั้นถูกระงับการออกอากาศลงกลางครั้น และเมื่อเหตุการณ์ปฏิรูปการ ปกครองเกิดขึ้น ก็ทำให้เจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์แห่งนั้นถูกคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินสั่งให้พ้น จากหน้าที่หลายคน ได้แก่ นายสรรพลีรี วีระยศิริ พ้นจากตำแหน่งกรรมการผู้จัดการ บริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด และพ้นจากหน้าที่ทุกหน้าที่ในสถานีวิทยุ ท.ท.ท. นายประสงค์ ละออภิภิชฌ พ้นจากตำแหน่ง ผู้อำนวยการโทรทัศน์สีช่อง ๙ นายราชัน อูสเซน นายวัฒนะ อีร์เวทย์ และนายธานี แมนญาติ พ้นจากตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของสถานีโทรทัศน์ช่อง ๙ ทุกหน้าที่^๑ ส่วนสถานีโทรทัศน์ กองทัพบกช่อง ๕

^๑โปรดดูคำสั่งหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ที่ ๑/๒๕๑๙ วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๑๙.

และสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๗ นั้นไม่ได้รับความเปลี่ยนแปลงใด ๆ เพราะในวิกฤตการณ์ดังกล่าวและตลอดเวลาก่อนหน้านั้น สถานีโทรทัศน์ทั้ง ๒ แห่งได้ทำหน้าที่ในลักษณะที่เกี่ยวข้องจนเกือบจะเป็นขบวนการสนับสนุนการกระทำของสถานีวิทยุยานเกราะ นั่นคือ การเสนอรายการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในลักษณะที่เป็นทัศนะแบบอนุรักษ์นิยม

กล่าวโดยสรุปแล้ว จะเห็นได้ว่า สื่อมวลชนบางประเภทได้มีบทบาทสำคัญต่อการเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔ สื่อมวลชนฝ่ายขวาจัด นำโดย สถานีวิทยุยานเกราะ และหนังสือพิมพ์ดาวสยาม นั้น ได้มีบทบาทอย่างสูงในการปลุกระดมความคิดและการแสดงออกซึ่งทัศนะทางการเมืองที่ต่อต้านขบวนการของนิสิตนักศึกษาตลอดมา การสร้างภาพของนักศึกษาให้เป็นพวกซ้าย เป็นคอมมิวนิสต์ และเป็นผู้ที่ไม่จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นไปอย่างต่อเนื่องและอย่างมีจิตวิทยาในการที่จะจูงใจ เราอารมณ์ผู้ฟังได้เป็นอย่างดี ประจวบกับภาพของความวุ่นวายสับสนทางการเมือง ความแตกแยกทางความคิดของบุคคล ความแตกแยกของพรรคการเมือง ความไม่กล้าตัดสินใจเด็ดขาดของรัฐบาล ซึ่งถูกสะท้อนออกมาทางสื่อมวลชนต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาทำให้การปลุกระดมได้ผลเต็มที่และก็ได้ทำให้เกิดการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินอันเป็นการยุติช่วงเวลาแห่งการเป็นประชาธิปไตยเต็มที่ลงตั้งแต่บัดนั้น

สื่อมวลชนภายหลังการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

สื่อมวลชนทุกชนิดถูกควบคุมอย่าง เข้มงวดกวัดขังจากคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน นอกจากหนังสือพิมพ์จำนวน ๑๓ ฉบับที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ออกจำหน่ายได้อีกดังที่กล่าวไว้ในบทที่ ๔ แล้ว คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ออกคำสั่ง ฉบับที่ ๑๕ ในวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๔ กำหนดหลักเกณฑ์ให้สถานีวิทยุกระจายเสียงต่าง ๆ ดำเนินรายการของตนเองต่อไปได้ ดังต่อไปนี้^๑

รายการภาคข่าว ได้กำหนดให้สถานีวิทยุกระจายเสียงทุกสถานีทำการถ่ายทอดจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ตามกำหนดเวลาที่เคยถ่ายทอดอยู่เดิมก่อนการปฏิรูปฯ คือ ๗.๐๐ น. - ๘.๐๐ น., ๑๒.๓๐ น. - ๑๒.๔๕ น., ๑๙.๐๐ น. - ๑๙.๒๐ น. และ ๒๐.๐๐ น. - ๒๐.๓๐ น. นอกจากเวลาที่กำหนดดังกล่าวแล้ว ให้ทุกสถานีรับฟังและถ่ายทอดรายการข่าวสำคัญที่ออกจากสถานีวิทยุแห่งประเทศไทยทุกครั้ง นอกจากนั้น ได้กำหนดหลักเกณฑ์

^๑โปรดดู คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๑๕. เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗๔-๘๗๕.

การเสนอข่าวอื่น ๆ ว่า จะต้องเป็นข่าวที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมของชาติ ประชาชน หรือข่าว ที่ให้ความรู้หรือประสบการณ์แก่ประชาชนโดยไม่มีการค้าหรือพาดพิงถึงบุคคลอันอาจก่อให้เกิด ความเสียหายหรือเป็นไปในทางลามกอนาจาร ต้องไม่ส่งเสริมให้เกิดความนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ต้องไม่ทำให้ประชาชนเสียขวัญเกิดการอลหม่าน ก่อให้เกิดความแตกแยก กระทบกระเทือนความมั่นคงแห่งชาติ หรือสัมพันธ์ไมตรีอันดีกับต่างประเทศ ต้องไม่เป็นข่าวที่เป็น เท็จไม่ว่าลักษณะใด ๆ และต้องไม่เป็นข่าวที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี

รายการภาคความรู้ ตามคำสั่งคณะปฏิรูปฯ ฉบับที่ ๑๕ กำหนดว่า รายการภาคความรู้ จะต้อง เป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปหรือเฉพาะกลุ่ม อันไม่ขัดต่อกฎหมาย ข้อบังคับ วัฒนธรรม ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีงาม และไม่กระทบกระเทือนสัมพันธ์ไมตรีกับ ต่างประเทศ ความรู้ดังกล่าวต้องไม่เป็นการเผยแพร่ส่งเสริมลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งทางตรงและทางอ้อม และความรู้ดังกล่าวต้องไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่ประชาชนและไม่กระทบกระเทือนความมั่นคง แห่งชาติ

รายการภาคบันเทิง ต้องมีเนื้อเรื่องเป็นคติธรรม ส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความ รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ส่งเสริมความสามัคคี วัฒนธรรมของชาติ ความสงบเรียบร้อย และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม และดนตรีต้องเน้นหนักไปในทางส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ เนื้อร้อง ไม่เป็นการส่งเสริมหรือเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่ประชาชน ตลอด จนไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี

รายการโฆษณา คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้กำหนดให้การโฆษณาเป็นภาษาไทย มีภาษาต่างประเทศได้เฉพาะที่จำเป็นต่อกรณี เช่น ชื่อสินค้า หรือบริษัทผู้ผลิต ประเทศผู้ผลิต เป็นต้น ถ้อยคำที่ใช้ต้องไม่เป็นถ้อยคำภาษาวิบัติ ห้ามอ้างชื่อบุคคลหรือสิ่งอันเป็นที่เคารพสักการะของประชาชน เพื่อประโยชน์ในการโฆษณา ห้ามโฆษณาสินค้าลามกเกี่ยวกับกามารมณ์ ห้ามโฆษณาสินค้าอาวุธที่ ใช้ในสงคราม การโฆษณาต้องเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบว่าด้วยการโฆษณาของกระทรวง สาธารณสุข และถ้อยคำที่ใช้ในการโฆษณาต้องไม่เป็นการส่งเสริมหรือเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

สำหรับรายการโทรทัศน์ก็เช่นเดียวกัน คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ออกคำสั่ง ฉบับที่ ๑๗ กำหนดหลักเกณฑ์ในการเสนอรายการในลักษณะทั่วไป ๑๑ ประการ คือ ส่งเสริมให้เกิดความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของประชาชน คำพูดหรือข้อความที่ใช้ต้องสุภาพ เรียบร้อยและไม่เป็นภาษาวิบัติ ไม่เป็นการส่งเสริมให้เกิดความนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ทำให้ประชาชนเสียขวัญเกิดการอลหม่าน หรือก่อให้เกิดความแตกแยก ไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงแห่งชาติ หรือสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ ไม่พาดพิงถึงบุคคลหรือสถาบันใด ๆ อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือ เป็นไปในทางลามกอนาจาร ไม่เป็นการขัดต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ วัฒนธรรม ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่เป็นการแสดงให้เห็นความทารุณโหดร้าย อันอาจก่อให้เกิดความหวาดกลัวในหมู่ประชาชน ไม่เป็นการชี้ช่องหรือเป็นตัวอย่างไม่ดีแก่เด็กหรือเยาวชน และไม่เป็นการเปิดเผยความลับของทางราชการ สำหรับรายการข่าวนั้นก็ให้เป็นไปตามลักษณะรายการทั่ว ๆ ไปแต่กำหนดว่า จะต้องไม่เป็นข่าวเท็จไม่ว่าในลักษณะใด ๆ ส่วนรายการความรู้ การปาฐกถา การอภิปราย สนทนา สัมภาษณ์ หรือการแสดงที่เกี่ยวกับการเมือง หรือพาดพิงกับการเมือง กำหนดให้สถานีโทรทัศน์บันทึกเทปไว้ล่วงหน้า ยกเว้นแต่รายการที่คณะกรรมการควบคุมวิทยุและโทรทัศน์อนุมัติ

จะเห็นได้ว่าคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๑๕ และ ๑๗ นี้เป็นคำสั่งซึ่งมุ่งจะควบคุมสื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์ให้เสนอรายการเพื่อความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของชาติ หลักเกณฑ์ของการเสนอรายการทุกประเภทจะต้องมีข้อความไม่เป็นการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

สำหรับทางด้านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสิ่งพิมพ์นั้น หลังจากที่ได้ออกคำสั่งห้ามหนังสือพิมพ์ออกจำหน่ายเป็นเวลา ๒ วัน ในวันที่ ๗ และ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๔ (คำสั่งฉบับที่ ๕ ลงวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๔) และคำสั่งให้บุคคลและนิติบุคคลที่ต้องการจะดำเนินการพิมพ์หนังสือพิมพ์รายวัน และสิ่งตีพิมพ์ต่อประชาชนอื่น ๆ (คำสั่งฉบับที่ ๑๐ ลงวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๔) แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเรื่องราวการขออนุญาตดำเนินการออกหนังสือพิมพ์ไปแล้ว (ดูหน้า ๑๒๗) คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินก็ได้ออกคำสั่ง ฉบับที่ ๒๐ ลงวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๔ กำหนดให้หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ทำการออกจำหน่ายจ่ายแจกได้โดยไม่ต้องผ่านการตรวจสอบจากคณะกรรมการ

ตรวจสอบข่าวสารซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะปฏิรูปฯ โดยห้ามพิมพ์ข้อความและรูปซึ่งมีลักษณะ ดังนี้^๑ คือ

- (๑) ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการละเมิดต่อพระมหากษัตริย์ เป็นการกล่าวร้าย เสียชื่อเสียงประมาท ดูหมิ่น หรือเหยียดหยามพระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- (๒) ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการกล่าวร้าย เสียชื่อเสียง หรือเหยียดหยามประเทศชาติ หรือปวงชนชาวไทยเป็นส่วนรวมหรือข้อความใด ๆ ที่สามารถจะทำให้ต่างชาติเสื่อมความเชื่อถือ ไว้วางใจในประเทศไทย รัฐบาลไทยหรือคนไทยโดยทั่วไป
- (๓) ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการกล่าวร้าย เสียชื่อเสียง หรือเหยียดหยามรัฐบาลไทย หรือกระทรวง ทบวง กรม ในรัฐบาลอย่างเคลือบคลุม โดยไม่แจ้งให้เห็นว่าได้ทำผิดในเรื่องใด
- (๔) ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นการแสดงอย่างเคลือบคลุมว่า ได้มีความเสื่อมโทรม เลวทราม หรือผิดร้ายเสียหายในรัฐบาล หรือกระทรวง ทบวงกรม ในรัฐบาล โดยไม่แสดงว่าเป็นเรื่องใด ข้อใด
- (๕) ข้อความหรือรูปภาพ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดความนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือพอเห็นได้ว่าเป็นกลอุบายของคอมมิวนิสต์เพื่อก่อกวน หรือบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศ
- (๖) ข้อความหรือรูปภาพ หรือ การพาดหัวหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นเท็จ หรือในลักษณะที่ อาจทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตกใจ หรือวิตกกังวล หรือเกิดความหวาดกลัว หรือข้อความใน ลักษณะซึ่ง เป็นการปลุกปั่นหรือยุยงให้เกิดความไม่สงบ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรม อันดีของประชาชน หรือข้อความทำนายในทางที่อาจก่อให้เกิดความวิตกกังวลแก่ประชาชนในโชคชะตาของบ้าน เมือง
- (๗) ข้อความหรือรูปภาพซึ่งใช้ข้อความหยาบคาย เป็นทางให้เสื่อมเสียศีลธรรม หรือวัฒนธรรมของชาติ

^๑โปรดดูคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๒๐ ลงวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๙. เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘๓-๔๘๔.

(๘) ข้อความหรือรูปภาพซึ่งเป็นความลับของทางราชการ

นอกจากนั้นก็ได้กำหนดการลงโทษด้วยวิธีการดัก เดือนหรือสิ่ง เป็นหนังสือ การตรวจ
ข่าวก่อนการตีพิมพ์และโฆษณา การยึดหนังสือพิมพ์ เพื่อทำลายหรือสั่งให้พักไว้หรือถอนใบอนุญาต
หรือสั่งงดการเป็นผู้โฆษณาบรรณาธิการ หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ โดยมีกำหนด เวลาหรือไม่ก็ได้
ทั้งนี้โดยมีคณะกรรมการตรวจสอบข่าวสารหนังสือพิมพ์ เป็นผู้มีอำนาจลงโทษ^๑

อย่างไรก็ตาม ต่อมา คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ออกคำสั่งฉบับที่ ๔๒
ยกเลิกความในข้อ ๑ และข้อ ๒ แห่งคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๕ คำสั่งคณะปฏิรูป
การปกครองแผ่นดินฉบับที่ ๑๐ และคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ ๒๐ ในคำสั่งที่รู้จักกันดี
ว่า "ปร. ๔๒" นี้ยังคงมีการกำหนดข้อห้ามในการตีพิมพ์ข่าวและรูปภาพ เช่นเดียวกับคำสั่งฉบับที่ ๒๐
แต่ได้เพิ่มความให้รัดกุมขึ้นเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ของทางราชการ และมีการกำหนดโทษในการฝ่าฝืน
เพิ่มขึ้น โดยมีการระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสามปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท
และให้ศาลทำลายสิ่งพิมพ์นั้นเสีย^๒

ต่อมาเมื่อคณะรัฐบาลใหม่ขึ้นบริหารประเทศได้แต่งตั้งคณะที่ปรึกษาเจ้าพนักงานการพิมพ์
ตามคำสั่งที่ ๑๓๐/๒๕๑๙ ลงวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๑๙ ประกอบด้วย คณะกรรมการจำนวน ๗ คน คือ
นายประหยัด ศ. นาคะนาท ประธานคณะที่ปรึกษา พลตำรวจตรี จำรัส จันทรขจร รองประธานฯ
คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา นางเต็มศิริ บุญยสิงห์ นางลลิตา พิณิจวัฏล มี ร.ต.อ.
อาทร บุญยสาธ เป็นที่ปรึกษาและเลขานุการ และนายสรวง อักษรานูเคราะห์ เป็นที่ปรึกษาและ
ผู้ช่วยเลขานุการ^๓

^๑ เมื่อนำข้อความตามคำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับนี้ไปเทียบเคียงกับประกาศ
คณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๗ ซึ่งเพิ่งถูกยกเลิกไปในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๑๘ จะเห็นได้ว่า คำสั่งนี้
ก็คือ ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๗ นั้นเอง เพียงแต่เพิ่มข้อความที่ว่า "หรือรูปภาพ" เข้าไปในทุกข้อ
เพื่อให้รัดกุมขึ้นเท่านั้น

^๒ โปรดดู คำสั่งคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ ๔๒ ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๙.
สยามจดหมายเทศา ๑ พ.ศ. ๒๕๑๙, หน้า ๑๑๘๓-๑๑๘๔.

^๓ ไทยรัฐ. ๒๘ ตุลาคม ๒๕๑๙.

ดังนั้น ตลอดระยะเวลา ๑ ปีของรัฐบาลชุดปฏิรูปฯ จึงมีหนังสือพิมพ์รายวันและรายอื่น ๆ ถูกสั่งปิดและถอนใบอนุญาตเป็นจำนวนถึง ๒๒ ครั้ง ดังนี้

ตารางที่ ๑๘

รายชื่อหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ที่ถูกสั่งปิด/ถอนใบอนุญาต

ระหว่าง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ - ๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๐

วันที่	ชื่อหนังสือพิมพ์	ระยะเวลาที่ถูกปิด	สาเหตุ
๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๙	<u>ดาวสยาม</u>	๓ วัน	พาดหัวข่าวและ เสนอข่าวอันมีลักษณะที่ทำให้ประชาชน เกิดความ เข้าใจผิด
๒๙ ตุลาคม ๒๕๑๙	<u>ชาวไทย</u>	ไม่มีกำหนด	ตีพิมพ์ข้อความที่มีลักษณะสองแง่ อันอาจจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
๑๔ มกราคม ๒๕๒๐	<u>เสียงปวงชน</u>	๓ วัน	การพาดหัวข่าวไม่ตรงกับความจริง
๑๘ มกราคม ๒๕๒๐	<u>ปฏิญา</u> (รายปักษ์)	ไม่มีกำหนด	ตีพิมพ์ข้อความอันมีลักษณะโฆษณาชวนเชื่อให้แก่ฝ่ายคอมมิวนิสต์
๒๐ มกราคม ๒๕๒๐	<u>เดลินิวส์</u>	ไม่มีกำหนด	ตีพิมพ์ข้อความที่อาจทำให้ต่างชาติเกิดความ เข้าใจผิดต่อรัฐบาลไทย (เปิดใหม่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐)
๒๖ มกราคม ๒๕๒๐	<u>เดลิเมล์</u> (รายวัน)	ไม่มีกำหนด	ตีพิมพ์โดยไม่ได้รับอนุญาต เนื่องจากใบอนุญาตขาดการต่ออายุไปแล้ว (ดำเนินการโดยคณะผู้จัดทำเดลินิวส์)
๒๗ มกราคม ๒๕๒๐	<u>ดาวสยาม</u>	ถอนใบอนุญาต	ตีพิมพ์ข้อความอัน เป็นเท็จอาจทำให้ประชาชน เข้าใจผิดได้
๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐	<u>บ้านเมือง</u>	๗ วัน	พาดหัวข่าวและตีพิมพ์ข้อความเท็จ
๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐	<u>สยามรัฐ</u>	๗ วัน	ตีพิมพ์ข้อความที่มีลักษณะกล่าวร้ายเสียดสีรัฐบาลไทย

(ตารางที่ ๑๘ ต่อ)

วันที่	ชื่อหนังสือพิมพ์	ระยะเวลาที่ถูกปิด	สาเหตุ
๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐	<u>เด่นสยาม</u>	ไม่มีกำหนด	ลงข้อความวิจารณ์การปิด <u>เตลินิวส์</u> ชัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีแก่ประชาชน
๓๑ มีนาคม ๒๕๒๐	<u>ชาวไทย</u>	ไม่มีกำหนด	เขียนข้อความบิดเบือนความเป็นจริง กล่าวร้ายเสียดสีรัฐบาล
๒๐ เมษายน ๒๕๒๐	<u>เดลินิวส์</u>	ไม่มีกำหนด	ตีพิมพ์ข้อความที่อาจก่อให้เกิดความตระหนกตกใจ ความกลัวแก่ประชาชน
๒๒ เมษายน ๒๕๒๐	<u>บางกอกเดลินิวส์</u>	ไม่มีกำหนด	ตีพิมพ์ข้อความที่อาจก่อให้เกิดความตระหนกตกใจ
๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๐	<u>บูรพาไทยมัยยุค- ชาวสยาม</u> (จ. ชลบุรี)	ไม่มีกำหนด	กล่าวร้ายรัฐบาล กรณีใช้ ม ๒๑ ประหารชีวิต "ฉลาด หิรัญศิริ"
๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๐	<u>สยามรัฐ</u>	๗ วัน	โฆษณาข้อความที่สามารถจะทำให้ต่างชาติเสื่อมความเชื่อถือไว้วางใจ รัฐบาลไทยและคนไทย
๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๐	<u>เสียงปวงชน</u>	ไม่มีกำหนด	ลงข่าวอันทำให้ประชาชนเกิดความตระหนกตกใจ
๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๐	<u>ยุคใหม่</u> (จ. ราชบุรี)	ไม่มีกำหนด	ตีพิมพ์บทความอันเป็นเท็จ กล่าวร้ายกระทรวงทบวงกรมของรัฐบาล อันเป็นการชัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
๑๘ สิงหาคม ๒๕๒๐	<u>ไทยเดลี</u>	๗ วัน	ลงพิมพ์บทความ "รัฐบาลแบบไหน" เนื้อหาเป็นการกล่าวร้ายเสียดสีรัฐบาลและมีลักษณะโฆษณาข้อความ เป็นเท็จด้วย
๒ กันยายน ๒๕๒๐	<u>ไทยเดลี</u>	๑๕ วัน	ลงบทความกล่าวร้ายเสียดสีหรือเหยียดหยามรัฐบาลไทย

(ตารางที่ ๑๘ ต่อ)

วันที่	ชื่อหนังสือพิมพ์	ระยะเวลาที่ถูกปิด	สาเหตุ
๑ ตุลาคม ๒๕๒๐	<u>ตะวันสยาม</u>	ไม่มีกำหนด	พาดหัวข่าวซึ่งอาจทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตกใจ และมีลักษณะอันเป็นการปลุกปั่นยุยงให้เกิดความไม่สงบขึ้น
๑๔ ตุลาคม ๒๕๒๐	<u>ตะวันออกปริทัศน์</u>	ไม่มีกำหนด	ลงข้อความอันอาจทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตกใจ หรือวิตกกังวล หรือเกิดความหวาดกลัว ปลุกปั่นยุยงให้เกิดความไม่สงบ
๑๔ ตุลาคม ๒๕๒๐	<u>ดาวสยาม</u>	๗ วัน	ลงข้อความอันอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

นอกจากการสั่งปิดและถอนใบอนุญาตหนังสือพิมพ์และการเป็นเจ้าของ บรรณาธิการ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ในกรณีต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ก็ยังมีการสั่งยึดหนังสือบางเล่มในฐานะที่ทำผิดคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ ๔๒ ในกรณีต่าง ๆ มีการเนรเทศนักข่าวต่างประเทศ ตลอดจนจับกุมบรรณาธิการ หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ นายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ขับไล่นายนอร์แมน พีแกม นักข่าวหนังสือพิมพ์ฟาร์อีสเทอร์น อีโคโนมิค รีวิว ออกนอกประเทศฐานเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา เพราะวิจารณ์การเมืองไทยในลักษณะที่ทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจผิด ก่อให้เกิดความแตกแยกระหว่างคณะรัฐบาลกับคณะทหาร และห้ามนายนอร์แมนเข้ามาในราชอาณาจักรอีกต่อไป^๑

^๑ สยามจดหมายเหตุฯ ๒ พ.ศ. ๒๕๒๐; หน้า ๑๗๔.

๒. ในวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ ผู้บังคับการตำรวจสันติบาล ในฐานะเจ้าพนักงานการพิมพ์สำหรับกรุงเทพมหานคร ก็ได้มีคำสั่งห้ามจำหน่ายแจกให้ยืมสิ่งพิมพ์ต่างประเทศ ชื่อ ฟาร์อีสเทอร์น อีโคโนมิค รีวิว ฉบับประจำวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ เนื่องจากวิพากษ์วิจารณ์เมืองไทยในลักษณะ "อันเป็นเท็จ อาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน"

๓. การยืมหนังสือ เลือดล้างเลือด ในข้อหาว่ามีการโฆษณาชวนเชื่อและมีข้อความอันฝ่าฝืนคำสั่งคณะปฏิรูปฯ ฉบับที่ ๔๒ อันเป็นขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๒๐

๔. มีการดำเนินคดีหนังสือเถื่อนชื่อ เก้ ด้วยความผิดฐานที่ออกโดยไม่มีใบอนุญาต ในวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๒๐

๕. การดำเนินการจับกุมบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ตะวันสยาม เนื่องจากลงภาพการ์ตูนอันมีลักษณะหยาบคาย หรือลามก ทำให้เสื่อมเสียศีลธรรมอันดีของชาติ ในวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๒๐

การปิดหนังสือพิมพ์และใช้มาตรการควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างกว้างขวางนี้ พงษ์ศักดิ์ พยัคฆวิเชียร^๑ กล่าวว่านอกจากรัฐบาลซึ่งมีท่าทีเป็นปฏิปักษ์ต่อหนังสือพิมพ์อย่างแข็งขันแล้ว แหล่งที่ต้องการควบคุมหนังสือพิมพ์อย่างเด็ดขาด ก็คือ กระทรวงมหาดไทยซึ่งรัฐมนตรี คือนายสมัคร สุนทรเวช ประกาศตัวเป็นปฏิปักษ์กับหนังสือพิมพ์อย่างโจ่งแจ้งทั้งการกระทำและคำพูด มีการใช้อำนาจ "กระชับ" ให้หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับห้ามนักข่าว หรือคอลัมนนิสต์ที่ตัวเองไม่ชอบเขียนหนังสือหรือทำข่าวหรือแม้แต่ให้ออกจากงานไปในที่สุด เพื่อให้หนังสือพิมพ์นั้นอยู่รอด อย่างไรก็ตามการปิดหนังสือพิมพ์ครั้งละ ๓ วัน หรือ ๗ วันนั้นไม่มีผลมากนักในแง่การดำเนินการ เพราะหนังสือพิมพ์มีหัวสำรองไว้มากมายหลายหัวและพร้อมที่จะถูกปิดและเปิดใหม่ได้ทุกเมื่อ แต่ก็ถือได้ว่าเป็นการคุกคาม เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และสร้างความโกรธแค้นเกลียดชังรัฐบาลให้เกิดขึ้นในหมู่นักหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะการสั่งปิดที่ไม่ชอบธรรมและไม่มีเหตุผลสมควรในเกือบทุกครั้ง

^๑โปรดดู พงษ์ศักดิ์ พยัคฆวิเชียร. "หนังสือพิมพ์ : ทางสายเปลี่ยวสายเดิม."

ตลอดระยะเวลา ๑ ปีของรัฐบาลปฏิรูปฯ การเรียกร้องจากสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพ ทางหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ต่อรัฐบาล การรวมตัวจากสมาคมดังกล่าวจึงค่อนข้างจะแน่นแฟ้นกว่า ระยะเวลา ก่อน ๆ อันเป็นความพยายามที่จะต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย เท่าที่ได้ สัมภาษณ์บรรณาธิการของสมาคมผู้ประกอบการวิชาชีพทางหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ มีการเคลื่อนไหวที่สำคัญดัง ต่อไปนี้

๑. วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย สมาคมนัก หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย จัดประชุม เพื่อพิจารณา กรณีที่หนังสือพิมพ์ ๑๓ ฉบับ ไม่ได้รับอนุญาตให้ออกทำการพิมพ์จำหน่าย ที่ประชุมมีมติให้ทำหนังสือ อุตธรณ์ไปยังเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

๒. การดำเนินการของสมาคมหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการออกข้อบัญญัติ ๔ ประการ ในปลายเดือน พฤศจิกายน ๒๕๑๔ ได้มีการแถลงข่าวโดยกรรมการแถลงข่าวรัฐบาลแจ้งว่า ได้มี คำสั่งของคณะที่ปรึกษาเจ้าพนักงานการพิมพ์สั่งไปยังเจ้าของบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ให้ระมัด ระวังการใช้ถ้อยคำในการเขียนข่าวตามหลักเกณฑ์ ๔ ประการ คือ ต้องไม่เป็นคำหยาบคาย คำตำ หหรือการตั้งสมญานามไปในทางดูหมิ่น ห้ามใช้ถ้อยคำใส่ร้าย กล่าวหา ส่อไปในทางผิดศีลธรรมและ เป็นการดูหมิ่น ห้ามใช้ถ้อยคำที่ผิดข้อเท็จจริงหรือข้อความขัดแย้งกันเองระหว่างพาดหัวกับเนื้อข่าว และห้ามใช้ภาษาพูดมาเป็นข้อเขียน คำสั่งดังกล่าวนี้ นายประหยัด ศ. นาคนานา ได้ชี้แจงแก่ สื่อมวลชน ในวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ ว่าเป็นเพียงการพยายามจะขอร้องหนังสือพิมพ์ให้ปฏิบัติตาม ในเรื่องนี้ สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย และสมาคมนัก หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ได้จัดให้มีการประชุมบรรณาธิการและหัวหน้าข่าวของหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ในวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ เพื่อทำความเข้าใจกับบัญญัติ ๔ ประการดังกล่าว รวมทั้งการไม่ได้ ได้รับความสะดวกในการเข้าไปทำข่าวบริเวณรัฐสภา ในที่สุดที่ประชุมจึงมีมติเป็นเอกฉันท์ให้ออกแถลง แถลงการณ์ร่วมในนามของสถาบันหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยแสดงความคิดเห็นว่า ข้อบัญญัติดังกล่าว เป็นการฝืนธรรมชาติของผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ เป็นเรื่องสุดวิสัยที่จะปฏิบัติได้ แต่หนังสือพิมพ์ พร้อมเสนอที่จะปฏิบัติตามคำสั่งภายใต้กฎหมายการพิมพ์ และในแถลงการณ์ดังกล่าวยังขอให้รัฐบาลสทบ ทวนระเบียบปฏิบัติในการเข้าไปทำข่าวในรัฐสภาเสียใหม่ด้วย^{๑)}

^{๑)}ไทยรัฐ. ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๔.

๓. ในวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๑๙ สามสมาคมนักหนังสือพิมพ์ได้ประชุมพิจารณากรณี นายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยโจมตีหนังสือพิมพ์ทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง ๓ และทางวิทยุกระจายเสียงอย่างคลุมเครือ ที่ประชุมมีมติให้ยื่นหนังสือกับนายกรัฐมนตรีเพื่อ แจ้งให้ทราบการกระทำของนายสมัคร และให้ตอบโต้ข้อกล่าวหาของนายสมัครด้วย และในวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๑๙ ก็ได้ส่งจดหมายเปิดผนึกถึงนายกรัฐมนตรีและประธานคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี เพื่อร้องเรียนการใช้อำนาจหน้าที่ข่มขู่และคุกคามหนังสือพิมพ์อย่างปราศจากความ เป็นธรรม

๔. วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ สมาคมนักหนังสือพิมพ์ ๕ สมาคม ได้แก่ สมาคม หนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย และสมาคมนักหนังสือพิมพ์ส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย ได้ร่วมกันออกแถลงการณ์ท้วงติงคำสั่งปิดหนังสือพิมพ์ของ เจ้าพนักงานการพิมพ์ว่า เป็นการใช้อำนาจ เกินควร^๑

๕. ในวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐ มีการออกข่าวว่าทางรัฐบาลจะยกเว้นพระราชบัญญัติ การพิมพ์ใหม่ โดยจะกำหนดเรื่องหัวหนังสือพิมพ์ไว้ให้ชัดเจน โดยจะให้หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับมีหัว หนังสือได้เพียง ๑ หัวเท่านั้น และจะมีการปรับปรุงบทกำหนดโทษเสียใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ ในเวลานั้น สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทยได้ดำเนินการเคลื่อนไหวร้องเรียนและแสดงความไม่เห็นด้วย ร้าง พระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับใหม่นั้น เสนอเข้าสู่ที่ประชุมสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินโดย นายจักรชัย จรรย์เวชชาวัตนา ในวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๐ ในที่สุดที่ประชุมสภาปฏิรูปฯ ไม่เห็นด้วย กับร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ทำให้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวตกไป^๒

๖. ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๐ สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยเป็นตัวแทนยื่น บันทึกร้องเรียน ๓ ข้อ ถึงนายกรัฐมนตรีเพื่อขอให้รัฐบาลตั้งกรรมการกลางพิจารณาคำแนะนำของที่ ปรึกษาเจ้าพนักงานการพิมพ์ในการลงโทษปิดหนังสือพิมพ์ มิให้ถือคำแนะนำของคณะที่ปรึกษา เป็นคำสั่งเด็ดขาด กับขอให้รัฐบาลยืนยันสิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์โดยบริสุทธิ์ใจ และทบทวนการ

^๑ สยามจดหมายเหตุดา ๒ พ.ศ. ๒๕๒๐, หน้า ๒๐๑.

^๒ สยามจดหมายเหตุดา พ.ศ. ๒๕๒๐; หน้า ๖๒๘.

ลงโทษหนังสือพิมพ์ให้เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย^๑ ในที่สุด รัฐบาลได้จัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือกับฝ่ายหนังสือพิมพ์ ซึ่งนำไปสู่การจัดสัมมนาระหว่างหนังสือพิมพ์ทั่วประเทศกับรัฐบาลที่ทำเนียบรัฐบาลในวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๐ ในการประชุมนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับหนังสือพิมพ์ว่าเป็นสัมพันธ์ภาพที่เห็นห่างและไม่เข้าใจกันมากที่สุด รัฐบาลได้รับข้อเสนอที่จะคลี่คลายความกวดขันต่อหนังสือพิมพ์ลง^๒

นอกจากการบังคับควบคุมแบบเข้มงวดกวดขันสื่อมวลชนทุกประเภทโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์แล้ว คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินและรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ยังได้ให้ความสำคัญต่อการสื่อสารจากรัฐบาลไปยังประชาชนหลายอย่าง กล่าวคือ ในระยะแรกภายหลังจากการปฏิรูปการปกครองนั้น ได้มีการใช้วิทยุและโทรทัศน์เป็นสื่อแถลงเหตุการณ์และแสดงผลงานการปราบจลาจลหลายครั้งหลายครา อาทิเช่น ในคืนวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๙ รายการสนทนาประชาธิปไตย ได้มีการเชิญพลตำรวจโทชุมพล โลหะชาละ รองอธิบดีกรมตำรวจไปออกรายการร่วมกับนายดุสิต ศิริวรรณ รายการดังกล่าวยาวถึง ๒ ชั่วโมงครึ่ง เป็นการแถลงรายละเอียดของการปราบนักศึกษา^๓ วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๑๙ เวลา ๒๐.๐๐ น. พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ ปราชัยทางวิทยุและโทรทัศน์ทุกสถานีถึงความตั้งใจของคณะปฏิรูปฯ เวลา ๒๓.๐๕ น. มีการอัญเชิญพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีออกประกาศทางวิทยุและโทรทัศน์ทุกสถานี วันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๑๙ เวลา ๒๑.๐๐ น. มีการแพร่ภาพอาวุธที่ยึดมาได้ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง ๙ โดยมีนายอุทิศ นาคสวัสดิ์ เป็นผู้ชี้แจงเหตุการณ์^๔ วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ เวลา ๒๐.๐๐ น. คณะปฏิรูปประกาศขอคุณประชาชนที่ให้ความร่วมมือ เป็นต้น ลักษณะของการใช้สื่อมวลชนเพื่อเผยแพร่ความคิด ผลงาน และโฆษณาชวนเชื่อ นั้นกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา โดยรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลตลอดจนผู้มีอำนาจ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐๖.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๙๒-๗๙๔.

^๓ ไทยรัฐ. ๘ ตุลาคม ๒๕๑๙.

^๔ ไทยรัฐ. ๑๐ ตุลาคม ๒๕๑๙.

ในขณะนั้น รายการในระยะหลังการปฏิรูปใหม่ ๆ นั้น มีลักษณะเป็นการโฆษณาชวนเชื่ออย่างเห็นได้ชัด เช่นรายการที่นายอุทิศ นาคสวัสดิ์ ไปพูดแก้ตัวให้สถานีวิทยุยานเกราะและการแก้ตัวให้ตำรวจในเรื่องการจับกุมนักศึกษาแล้วบังคับให้นักศึกษาหญิงถอดเสื้อโดยอ้างว่าเพราะเห็นว่ามีเสื้อชั้นใน จึงถือว่าไม่ได้กระทำอนาจารแต่อย่างใด การอ้างว่าผู้ที่ถูกเผาทั้งเป็นไม่ใช่คนไทย เพราะไม่มีหลักฐานอะไรเลยที่ยืนยันว่าเป็นคนไทย การโฆษณาชวนเชื่อโดยชัดกับข้อเท็จจริง ซึ่งสื่อมวลชนอื่นได้เสนอมาเป็นลำดับ จึงสร้างความรู้สึกที่เกลียดกลัวให้แก่การกระทำนี้ และเมื่อเทียบการกวาดล้างบุกจับยึดหนังสือทำลายของการปฏิรูปฯ ก็คล้ายที่สุดกับเหตุการณ์กวาดล้างหนังสือเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งวิเทศกรณีย์^๑ ได้เขียนไว้ว่า ตำรวจสันติบาลได้เข้าตรวจค้นร้านขายหนังสือแถวเยาวราช ราชวงศ์ สามแยก จำนวน ๓๐ ร้านและร้านอักษรวัฒนา เชียงสะพานสม เต็มพระพุทธรูปอดฟ้า ผิงธนบุรี และยึดหนังสือซึ่งเข้าใจว่าเป็นหนังสือคอมมิวนิสต์เป็นจำนวนมาก

นอกจากนั้น ก็มีการตั้งคณะกรรมการแถลงข่าวของรัฐบาลตามมติคณะรัฐมนตรี ประจำวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๑๔ เพื่อความถูกต้องในการเสนอข่าวสาร คณะกรรมการชุดนี้มีรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายอุทิศ ศิริวรรณ) เป็นประธาน และมีผู้แทนจากหน่วยราชการและบุคคลต่าง ๆ จำนวน ๒๐ คน ทำหน้าที่ร่วมแถลงข่าวกับรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีทุกครั้ง ทำหน้าที่ชี้แจงข้อเท็จจริงในกรณีที่สื่อมวลชนเสนอข่าวไม่ถูกต้อง และร่วมมือกับหน่วยราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสืบสวนสอบสวนสาเหตุของการที่มีการเสนอข่าวไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นผลเสียหายต่อรัฐบาลและเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ ต่อมาในวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๒๐ ก็ได้มีการจัดตั้งสำนักข่าวแห่งชาติขึ้นมาโดยเป็นหน่วยงานที่สังกัด อสมท. การดำเนินการออกหนังสือพิมพ์ เจ้าพระยา ของรัฐบาล ในวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๐ (เลิก ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๐ - ซึ่งก็ถูกสมาชิกสภาปฏิรูปบางคนโจมตีว่า รัฐบาลนำเงินงบกลางมาใช้อย่างฟุ่มเฟือย) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อกระบวนการสื่อสารทางการเมือง และเป็นความพยายามของรัฐบาลยุคปฏิรูปฯ ที่จะควบคุมการสื่อสารทางการเมืองให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนด

^๑โปรดดู วิเทศกรณีย์. สารคดีเชิงประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทยตั้งแต่ รศ. ๑๓๐ จนถึงปัจจุบัน เหตุการณ์ทางการเมือง ๔๓ ปีแห่งระบอบประชาธิปไตย. (พระนคร : รวมการพิมพ์, ๒๕๑๔).